

P. G. BOOMS.

In leven Luitenant-Generaal, Oud-Chef van den Generalen Staf
en Oud-Minister van Oorlog.

Is splitsing van het dienstvak der militaire administratie in twee dienstvakken noodig en uitvoerbaar?

Bij de beraadslagingen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal over Hoofdstuk VIII van de Staatsbegrooting voor 1899, werd in de zitting van 20 December door de Heeren DE RAS en VAN VLIJMEN weder aangedrongen op scheiding tusschen de „intendance” en de „militaire administratie” en door laatstgenoemden afgevaardigde zelfs voor het volgende jaar een motie in 't vooruitzicht gesteld, waarin de onvermijdelijkheid van die scheiding zal worden uitgesproken, zoodat de Kamer kan beslissen in deze zaak, die volgens den Heer VAN VLIJMEN *zoo diep ingrijpt in onze financiën*.

Die motie kan worden verwacht, wanneer de Minister van Oorlog ook dit jaar er niet toe overgaat dit vraagstuk, dat zelfs een landsbelang werd genoemd, ter hand te nemen.

Het is niet gemakkelijk een juiste grenslijn te trekken tusschen „landsbelangen” en „belangen van minder wijde strekking” en bij eene ruime opvatting kan elk belang, rakende de organen van den staat, ook als een staatsbelang worden beschouwd. Van dat standpunt bezien kan gezegd worden, dat ook bij het hier bedoelde vraagstuk staatsbelangen zijn betrokken, echter in dien zin dat de scheiding noodwendig de belangen van leger en staat moet *schaden*.

Ik wil trachten aan te toonen dat een grondig onderzoek tot die conclusie moet leiden en zal mij daarbij onthouden van uitstapjes op een terrein, dat absoluut niets met het vraagstuk der scheiding te maken heeft, maar door de genoemde afgevaardigden werd betreden, toen zij tegen het weder overbrengen van de comptabiliteit der I^e, IVe en V^e afdelingen van het Departement van Oorlog, van de VIIIe afdeling naar de genoemde afdelingen, hunne grieven bloot legden.

In de meeste Europeesche legers is de taak van de intendance tweeledig en wordt haar opgedragen:

- 1°. de legerverpleging in de verschillende omstandigheden, waarin het leger kan verkeeren;
- 2°. de contróle over het beheer en over de verantwoording van de voor het onderhoud van het leger benoodigde verplegingsbehoeften, waaronder in de ruime beteekenis van het woord ook het *geld* moet worden begrepen, omdat, met de bij de begrooting toegestane sommen, in de materiele behoeften van het leger moet worden voorzien.

De beide deelen van de omschreven taak zijn niet toevallig bijeengekomen, maar de samenvoeging is uit de daartoe leidende omstandigheden als vanzelf ontstaan; zij heeft een deugdelijken grond in de groote verwantschap, welke bestaat tusschen legerverpleging en legeradministratie, waardoor deze voortdurend in elkâar grijpen en de officieren, aan wie de legerverpleging — d. i. de aanschaffing, keuring en het onder het bereik brengen van de troepen en paarden, van de verplegingsbenoodigdheden — is opgedragen, als *aangewezen* kunnen worden beschouwd voor de contrôle over het beheer van die artikelen.

In het Nederlandsche leger werd, vóór 25 jaar, de intendance meer in beslag genomen door diensten, sub 2 genoemd, dan wel door bemoeiingen met de verpleging van het leger; kleeding en uitrusting ten behoeve van de korpsen b.v. werden door de Hoofdadministratiën aangeschaft, terwijl ook de voeding van de troepen eene korpszaak was en later door de garnizoens-voedingscommissiën werd geregeld.

Langzamerhand kwam hierin verbetering; de opheffing van de magazijnen van kleeding der korpsen; de uitbreiding van het toezicht der intendanten op het beheer over de garnizoens-verplegingsinrichtingen, waardoor dit toezicht tot nagenoeg alle garnizoensplaatsen werd uitgestrekt, en de oprichting van de militaire magazijnen van levensmiddelen, in verband met de aanschaffing en verstrekking van levensmiddelen van rijkswegen — nog van recenten datum — brachten de aanschaffing van kleeding en uitrusting, alsmede van levensmiddelen ten behoeve van het leger, in handen van de intendance en vermeerderden hare bemoeiingen ten opzichte van den dienst bij de militaire verplegingsinrichtingen.

Breidden de werkzaamheden zich dus in ééne richting uit, daartegenover werd de werkring, voor zoover de contrôle, sub 2 bedoeld, betreft, ingekrompen. In 1881 toch werd de intendance van de verificatie van de afrekeningen der korpsen met 's Rijks schatkist ontheven, terwijl in 1895 ook de inwendige administratie der korpsen aan hare contrôle werd onttrokken.

Voor deze veranderingen, *die echter uitsluitend de contrôle over de boekhouding en het beheer van gelden en goederen bij de korpsen betroffen*, waren goede redenen; niet alleen werd daardoor de intendance in de gelegenheid gesteld zich meer dan vroeger aan de verpleging van het leger en de voorbereiding daarvan voor oorlogstijd te wijden, maar bovendien werd door de aanstelling van contrôleurs van de inwendige administratie der korpsen eene betere verdeling van arbeid bij het dienstavak verkregen.

Moet dus worden erkend, dat de thans bestaande verdeling van arbeid doeltreffend is, die erkenning belet echter niet dat hier protest moet worden aangeteekend tegen de woorden van den afgevaardigde van *Veghel*, gesproken in de vergaderzaal der volksvertegenwoordiging en behelzende niets meer of minder dan de bewering, dat de onregelmatigheden, in de laatste jaren ontdekt in korpsadministratiën en waar-

van gapingen in kassen, verduisteringen van gelden door kwartiermeesters, veroordeeling en zelfmoord de gevolgen waren, moeten geweten worden aan de intendanten omdat die feiten niet hadden kunnen plaats hebben, wanneer deze tot contrôleeren niet ongeschikt en zij de administratie volkomen machtig waren geweest. Een dergelijke bewering uit te spreken is zeer gewaagd, wanneer zij niet steunt op volkomen kennis van zaken en met grond mag worden betwijfeld of de Heer VAN VLIJMEN bevoegd kan worden geacht een oordeel te vellen omtrent de administratieve kennis van de intendance in 't algemeen, en hare geschiktheid voor de vervulling van hare taak in het bijzonder. Dat er tekortkomingen bij de contrôle hebben plaats gehad, kan niet worden ontkend, maar het ligt meer voor de hand die aan andere oorzaken te wijten. Komt het niet meer waarschijnlijk voor dat die oorzaken moeten gezocht worden in het feit, dat de werkzaamheden van de intendance zich in de laatste jaren aanmerkelijk hadden uitgebreid, waardoor aan de contrôle van de korpsadministratie niet zoo onverdeeld als vroeger de aandacht kon worden gewijd? En is het verschijnen van het Kon. Besluit van 4 Augustus 1896, No. 41, — waarin naast de reeds bestaande halfjaarlijksche nog een vijftiendaagsche contrôle werd ingesteld, te verrichten door de administratieve autoriteit —, geen aanwijzing dat in dit opzicht de contrôle onvoldoende was geregeld, dat er iets haperde aan de voorschriften en dit ook door het Hoofdbestuur is ingezien.

Hoe dit ook zij, bij de vroeger bestaande halfjaarlijksche contrôle konden vervalschingen wel ontdekt, maar niet voorkomen worden, zij bleven zelfs bij de beste contrôle mogelijk, en onjuist is daarom de voorstelling dat dergelijke feiten alleen konden plaats hebben bij niet behoorlijke contrôle.

Uit al wat de Heer VAN VLIJMEN nu en vroeger heeft aangevoerd voor de beweerde noodzakelijkheid van splitsing van het dienstvak der militaire administratie, moet de gevolgtrekking worden gemaakt dat omtrent dit onderwerp eene ware begripsverwarring heerscht. Dit blijkt ook uit de geheel onjuiste denkbeelden, welke omtrent het karakter van den werkkring der kwartiermeesters bestaan. De Heer VAN VLIJMEN noemt hen financiers, zij zijn echter de kassiers en boekhouders bij de korpsen. Een financier houdt zich bezig met het tot stand brengen van financieele operaties of het bereiken van het meest mogelijke effect met eene bepaalde hoeveelheid kapitaal. De kwartiermeester van een korps is volgens het Reglement van Administratie bij de Landmacht, belast met het doen van de ontvangsten en betalingen, met de boekhouding en met het opmaken van de verantwoordingsstukken, en hij is alleen persoonlijk verantwoordelijk voor die uitgaven, welke niet door deugdelijke bewijzen zijn gestaafd, niet volgens de bestaande voorschriften geoorloofd of niet door den commandeerende-officier bevolen of goedgekeurd zijn (artikel 13 van bovengenoemd Kon. Besluit).

En dan de bij het Departement van Oorlog gepleegde onregelmatigheden, waaruit de dertien-tonquaestie is voortgevloeid! Hoe het mogelijk is dat deze ook al op rekening worden gesteld van „de ongeschiktheid der *intendance* in een vak van legerbeheer, namelijk de administratie der financiën” is een raadsel.

Is die quaestie dan niet door een intendant tot een bevredigende oplossing gebracht? „De *intendance*” zegt de Heer VAN VLIJMEN „was verplicht geweest de achtereenvolgende Ministers van Oorlog er op te wijzen, dat er onregelmatigheden werden gepleegd, die deels wel, deels niet konden vermeden worden”.

Waarin bestonden nu die onregelmatigheden? Hierin, dat het Departement van Oorlog, in geval van gebrek aan kasgeld, sedert onheugelijke jaren, in het eerste kalenderjaar van een dienstjaar mandaten liet afgeven tot een hooger bedrag dan de artikelen der begrooting toelieten en de te veel ontvangen sommen in het tweede kalenderjaar van het dienstjaar liet terugstorten.

En hiervan heeft het Departement van Oorlog nooit een geheim gemaakt. Het staat te lezen in een brief van den Minister van Oorlog aan zijn Ambtgenoot van Financiën van 29 Oct. 1886, VIe Afd., No. 71, als Bijlage *M* afgedrukt in stuk No. 4 der bescheiden betreffende aanvulling en verhooging van Hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1894, Zitting 1894—'95. — 81. Het is een begrootingsoperatie, die alleen kan plaats hebben bij een Departement van Algemeen Bestuur en het is ongetwijfeld niet te verontschuldigen, dat men door onjuist inzicht, of door welke oorzaak ook, te ver is gegaan, toen door overmandateeren een schuld aan 's Rijks Schatkist was ontstaan van 13 à 14 ton. In de bijzonderheden van deze thans opgeloste quaestie wil ik mij niet verdiepen, maar toch met nadruk opkomen tegen de bewering dat de oorzaak daarvan op het debet van de geheele *intendance* geboekt en geweten moet worden aan hare ongeschiktheid in het vak der administratie van de financiën. De Heer VAN VLIJMEN veroordeelt toch immers ook het geheele korps kwartiermeesters niet, omdat enkele leden van dat korps eer en plicht vergaten?

Is een intendant, aan wien in deze zaak tekortkomingen worden ten laste gelegd, *wel* en een andere intendant, die haar tot oplossing bracht en daardoor bewees volkomen op de hoogte te zijn van de comptabiliteit, *niet* „de *intendance*”? Wel zonderling!

Doch nu weder ter zake.

De vraag doet zich voor, of met de overdracht van de contrôle van de korpsadministratie aan de contrôleurs, het beginsel werd uitgesproken dat scheiding der beide deelen van het dienstvak noodig is en of die maatregel derhalve beschouwd moet worden als een eerste stap op den weg, die daartoe leidt. Het komt mij voor dat daarop ontkennend moet worden geantwoord en dat uitsluitend een streven naar betere verdeling van arbeid aan dien maatregel ten gronslag lag. Om tot geheele scheiding te komen, zouden maatregelen noodig zijn van meer ingrijpenden aard, van verdere strekking en waaruit toestanden zouden

geboren worden, die misschien wel niet geheel onmogelijk dan toch moeilijk bestaanbaar zijn, zooals hieronder zal worden aangetoond. De scheiding toch vraagt niet alleen eene splitsing in *intendance* en *financiers*, zooals de Heer VAN VLIJMEN zich haar voorstelt, want *die* splitsing is nu reeds verkregen; zij eischt meer en wil de *intendance* scheiden van de *militaire administratie*, doch deze bepaalt zich niet alleen tot de financiën en de korpsen, maar strekt zich ook uit over alle voor het leger benodigde verplegingsbehoefte en over alle verplegingsinrichtingen van het leger.

De fout van de voorstanders der scheiding is, dat zij zich een te eng begrip vormen van wat verstaan moet worden onder den dienst der militaire administratie, d. i. *de dienst van de betalingen en het onderhoud (de huishouding) van het leger*, en dat zij niet inzien dat het beheer van en de controle over de korpskassen daarvan slechts een onderdeel is, dus geen afzonderlijken tak van dienst uitmaakt en daarom ook geen aanspraak kan doen gelden op eene afzonderlijke organisatie.

Om de scheiding tot stand te brengen, zouden de hieronder genoemde maatregelen onvermijdelijk zijn:

a. de *intendance* geheel ontheffen van alle administratieve werkzaamheden;

b. de kwartiermeesters geheel uitsluiten van alle bemoeiingen met de verpleging van het leger;

en als gevolg van beiden:

c. aan het hoofd van het korps kwartiermeesters een afzonderlijken Chef plaatsen, uit dat personeel gekozen.

Aan deze maatregelen zijn de hierna vermelde bezwaren verbonden:

ad a. De *intendanten* zijn belast met het toezicht op het beheer over de militaire verplegingsinrichtingen in de garnizoensplaatsen (magazijnen van kleeding, nachtleger en levensmiddelen, bakkerijen en slachterijen), welke dienst uit den aard der zaak tot hun werkkring behoort. Het beheer over die inrichtingen kan worden gesplitst in de dagelijksche verrichtingen, verbonden aan de ontvangst, het opleggen en onderhouden, de uitgifte en, voor zooveel de militaire bakkerijen en slachterijen betreft, de bereiding en de bewerking van de artikelen, welk gedeelte ik korthedshalve het *technisch beheer* zal noemen, en in het *administratief beheer*, d. i. kashouden, boekhouden en het opmaken van de verantwoordingen.

Dat gedeelte van het administratief beheer, hetwelk betrekking heeft op de betalingen en ontvangsten: het *geldelijk beheer*, houdt geen rechtstreeksch verband met het technisch beheer.

Voor het geldelijk beheer zijn de rekenplichtige administrateurs van de verplegingsinrichtingen dan ook uitsluitend verantwoordelijk aan de Algemeene Rekenkamer, krachtens Art. 44 der Wet van 5 Oct. 1841 (Staatsblad n°. 40), welk artikel luidt als volgt: „Er bestaat tusschen de Algemeene Rekenkamer en de rekenplichtigen eene onmiddellijke betrekking omtrent het doen van verantwoording en zulks van de inzending af tot den eindelijkten afloop der rekening toe”. Mitsdien kan tusschen een rekenplichtige en de Algemeene Rekenkamer geen con-

trôleur voor de contrôle over geldelijke ontvangsten en uitgaven worden geplaatst. En al ware dit wel mogelijk, dan zou een dergelijke maatregel toch ook van zeer weinig belang zijn.

Geheel anders is dit met het administratief beheer, dat betrekking heeft op de in de verplegingsinrichtingen opgelegde voorraden, de *materieele verantwoording*, deze heeft een geheel ander karakter en is onafscheidelijk aan het *technisch beheer* verbonden, omdat zij niet is eene bloote groepeerings van cijfers, maar als 't ware een beeld in schrift en cijfers van een deel van het *technisch beheer*, zoodat in die verantwoording de ontvangst, de uitgifte, het verbruik, kortom alle veranderingen in de voorraden worden teruggevonden.

Om een voorbeeld te noemen, kan uit de *materieele verantwoording* van eene militaire bakkerij niet alleen gezien worden of alle uitgaven en ontvangsten door bewijzen gedekt zijn en de boekhouding goed is gevoerd, maar ook of het *technisch bedrijf* naar behooren is uitgeoefend en in alle opzichten zuinigheid in dat bedrijf is betracht. Zoo ook kan de Intendant, Toeziende Chef over een kleedingmagazijn, beter dan bij zijne inspectie ter plaatse, uit de *materieele verantwoording* nagaan of de bestaande voorschriften omtrent aanvulling en uitgifte van voorraden en de bepalingen voor mobilisatie worden nageleefd en zou die contrôle hem moeielijk worden gemaakt wanneer hij daarbij niet kon beschikken over die verantwoordingen, waarin een beknopt overzicht van het beheer wordt gegeven en het best tekortkomingen of afwijkingen van de voorschriften kunnen worden nagegaan.

Maar deze voorbeelden toonen niet alleen aan dat het *technisch* en het *administratief beheer* onafscheidelijk aan elkaar zijn verbonden, doch ook hoe bezwaarlijk en onpractisch het zou zijn het *toezicht* op die beide deelen van het beheer te scheiden en over te brengen bij twee categorieën van contrôleurs, die elkaar in de uitoefening van den dienst niet zouden aanvullen maar in hooge mate belemmeren.

De intendance zou niet ten volle verantwoordelijk kunnen gesteld worden voor haar toezicht op het technisch beheer over de militaire verplegingsinrichtingen, wanneer het toezicht (de contrôle) over het administratief beheer van het materieel aan haar werd ontnomen.

De contrôleurs van de inwendige administratie der korpsen te belasten met de contrôle van de materieele verantwoordingen van de militaire verplegingsinrichtingen, een terrein waarop zij uit den aard der zaak niet thuis kunnen zijn, ware even verkeerd als de contrôle van de inwendige administratie der korpsen weder aan de intendanten op te dragen.

ad b. Aan de Intendanten, Toeziende Chefs van de militaire verplegingsinrichtingen, zijn in de garnizoenen buiten hunne standplaatsen Luitenants-Kwartiermeesters toegevoegd, wier taak is het verleenen van bijstand in het toezicht op die inrichtingen; zij vertegenwoordigen als zoodanig de afwezige Toeziende Chefs. Die Luitenants-Kwartiermeesters zijn voor het meerendeel tevens belast met de administratie van een

bataljon of ander onderdeel, zoodat zij werkzaam zijn zoowel in dienst der intendance als in dien van de korpsadministratie.

Zonder in eene beoordeeling te willen treden welke functie de belangrijkste is, wil ik hier alleen opmerken dat die van Toegevoegde-Officier, zal zij goed worden waargenomen, veel tijd, ijver en toewijding vereischt en een meer of minder goed oordeel daarbij van veel invloed is op de waarde van de toelichtingen en adviezen, welke omtrent verschillende vraagpunten, waaronder ook van technischen aard, dikwijls door die officieren moeten worden gegeven.

Bij oefeningen buiten de garnizoenen en in oorlogstijd zijn de Luitenants-Kwartiermeesters aangewezen als verplegingsofficieren bij de troepen, waarbij zij zijn ingedeeld; ook dan verrichten zij verplegingsdiensten en sluiten hunne werkzaamheden in engeren kring zich geheel aan bij den dienst der intendanten, naar wier instructiën zij hunne functiën uitoefenen.

Bij eene consequente toepassing van de scheiding, zouden de Kwartiermeesters niet langer moeten worden aangewezen voor de hierboven genoemde diensten, maar op welke wijze zouden zij moeten worden vervangen? Kan de intendance, die zelfs nog over geen enkelen verplegingssoldaat heeft te beschikken, zelf in die leemte voorzien? Voornamelijk geldt deze vraag voor de functie van Toegevoegde-Officier in de garnizoenen, voor het toezicht op de verplegingsinrichtingen.

Het zal wel geen verder betoog behoeven dat de Luitenants-Kwartiermeesters de eenige voor de genoemde functie beschikbare en door hunnen werkkring en hunne opleiding ook daarvoor aangewezen officieren zijn en dat ook de dienst van verplegingsofficier bij de troepen meer kan gerekend worden tot hun werkkring dan tot dien van andere officieren te behooren.

ad c. De maatregel, *sub c.* bedoeld, heeft, dit spreekt vanzelf, geen reden van bestaan zonder gelijktijdige invoering van de beide anderen, genoemd onder *a.* en *b.* Wanneer toch de intendance niet buiten de administratie kan worden geplaatst — al wordt daarmee juist niet bedoeld korps- en geldadministratie — en de kwartiermeesters bij de verpleging niet kunnen worden gemist, zou het immers eene al te groote ongerijmdheid en geldsverspilling zijn, een niet van elkaar te scheiden personeel te verdeelen in twee groepen onder twee chefs, een Hoofd-intendant en een Hoofdinspecteur, de laatste uitsluitend als *hoofd van de administratie van financiën en van korpsen.*

En onder welke autoriteit zouden de Luitenants-Kwartiermeesters, wier werkzaamheden hierboven zijn omschreven, moeten worden gesteld?

Neen, dan zou het ter wille van de consequentie, hoe verkeerd ook, nog meer reden van bestaan hebben, ieder der beide deelen van het dienstvak, naar gelang van den aard der diensten, door hen beurtelings te verrichten, te doen ressorteeren onder de beide chefs; de groepeerings was dan ten minste zuiverder en niet ieder personeel, maar iedere tak van dienst, zou een afzonderlijken chef bezitten. Want *legerverpleging*

en *legeradministratie*, hoewel niet te scheiden, zijn ten minste nog afzonderlijke takken van dienst, maar zooals hierboven reeds is opgemerkt, kan dit van de *korpsadministratie* niet gezegd worden en maakt deze slechts een onderdeel van de legeradministratie uit. Het zou dan echter nog te bezien zijn of de Hoofdinspecteur van Administratie, in den ruimeren zin zooals hier wordt bedoeld, wel uit de kwartiermeesters, die zich uitsluitend met korpsadministratie bezig houden, zou moeten worden getrokken.

Maar, vragen de voorstanders van de scheiding, levert het dan geen bezwaren op dat van een toekomstigen Hoofdintendant, voortgekomen niet uit de kwartiermeesters maar uit officieren van de wapens, geen voldoende kennis van zaken kan worden verwacht om op de werkzaamheden van de contrôleurs van de inwendige administratie der korpsen toezicht uit te oefenen?

Ook al bestonden die bezwaren, dan nog zouden zij licht moeten geteld worden in vergelijking met die, hierboven ontwikkeld en verbonden aan het in 't leven roepen van de betrekking van Hoofdinspecteur van Administratie, Chef van het personeel der kwartiermeesters. Maar zij bestaan niet, of behoeven althans niet noodzakelijk te bestaan. Men doet het in den laatsten tijd voorkomen, alsof de kennis in de toepassing van administratieve voorschriften iets zoo onbereikbaars zou zijn voor een ieder, die niet van huis uit kwartiermeester is, dat de intendant, afkomstig van een ander wapen of dienstvak, daarin nooit den weg zal kunnen vinden. De waarheid is, dat tal van detailzaken der korpsadministratie beter door kwartiermeesters dan door andere officieren zullen worden gekend en begrepen. Maar ieder officier, die zich de kennis heeft eigen gemaakt van de beginselen, waarop de wettelijke voorschriften op de comptabiliteit der rijksuitgaven berusten en van de daaruit voortgevloeide voorschriften op de militaire administratie — en die kennis is aan de Hoogere Krijgsschool te verkrijgen —, zal zich zonder veel moeite in de details kunnen inwerken, als hij de kennis daarvan nodig heeft.

Bij het Personeel van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht wordt dezelfde toestand aangetroffen; ook daar zal het wel niet gevegd worden van den Inspecteur, die tevens Chef is van het personeel van den militairen pharmaceutischen en veterinairen dienst, in alle detailzaken betreffende de beide genoemde diensten evengoed thuis te zijn als de Dirigeerende Apotheker en Paardenarts, en toch gaan van die zijde geen stemmen op, die op scheiding aandringen.

Thans overgaande tot de conclusie, waartoe noodwendig de hierboven vermelde beschouwingen moeten leiden, vermeen ik dat het navolgende mag worden aangenomen:

1°. het belang onzer financiën kan geacht worden alleen in zooverre bij het vraagstuk betrokken te zijn, dat scheiding daarop nimmer een gunstigen invloed kan uitoefenen.

2°. die scheiding zou tot wanverhoudingen voeren, waardoor ook verder de belangen van staat en leger eer worden geschaad dan gebaat, terwijl daaraan geen enkel voordeel is verbonden.

Alleen het korps kwartiermeesters zou zich kunnen verheugen in uitbreiding met een hoofdofficier, aan wien de rang van kolonel kon worden toegekend en dat zou zeker niemand hun misgunnen, maar een uitbreiding, op die wijze verkregen en waardoor bovendien in de positie van de genoemde officieren nog geen afdoende verbetering zou worden gebracht, ware al te duur gekocht.

Verbetering van positie, in 't bijzonder meerdere uitzichten op bevordering, is zeer zeker een gerechtvaardigde wensch, doch daarvoor zijn maatregelen noodig, waaraan niet scheiding maar juist eene innige vereeniging van de thans bestaande onderdeelen van het dienstvak der militaire administratie moet ten grondslag liggen.

Het ligt niet in mijne bedoeling, aan dit betoog tegen de splitsing van het dienstvak der militaire administratie, uitgewerkte denkbeelden toe te voegen omtrent de hierboven bedoelde maatregelen; toch wensch ik in korte trekken den weg aan te geven, welke naar het mij voorkomt, tot een bevredigende oplossing in deze kan leiden.

Die weg zou als volgt kunnen worden bepaald:

1°. Niemand wordt toegelaten tot de intendance-studiën aan de Hoogere Krijgsschool dan na met goed gevolg afgelegd examen ook in militaire administratie en comptabiliteit.

Niemand wordt bevorderd tot Kapitein-Intendant dan na in de genoemde vakken, zoowel theoretisch als practisch degelijk te zijn onderricht en bewijzen te hebben afgelegd ook daarin volkomen thuis te zijn. Hierdoor wordt overgang van de kwartiermeesters bij de intendance bevorderd.

2°. De aspiranten voor de betrekking van Luitenant-Kwartiermeester worden op den Cursus, liever nog de Militaire Academie, zoowel tot administratie- als tot verplegingsofficier opgeleid, zoodat zij reeds bij hunne vorming tot officier de eerste schreden doen op het gebied der intendance-studiën. Hierdoor wordt voor de kwartiermeesters overgang bij de intendance gemakkelijk gemaakt.

3°. Het aantal hoofdofficieren-kwartiermeesters wordt uitgebreid zoo veel als met de door dit korps te verrichten functiën is overeen te brengen, zoodat de kwartiermeester, die voor den werkring van de intendance geen roeping gevoelt, ook bij zijn korps een toekomst kan vinden.

Eene uitbreiding zou wellicht kunnen worden verkregen door bij enkele korpsen infanterie, waar bij de Hoofdadministratie veel omgaat, de functie van secretaris evenals vroeger, weder aan hoofdofficieren op te dragen.

Bij eene dergelijke regeling zouden de subalterne officieren van het korps kwartiermeesters hun toekomst kunnen zien in het gezamenlijk aantal hoofd-officiersplaatsen bij intendance en kwartiermeesters en naar gelang van hunne neigingen, capaciteiten en geschiktheid hunne keuze kunnen doen.

Van achteruitstelling kan dan geen sprake meer zijn.

Januari 1899.

S. C. HOLLAND,

Kapitein-Intendant.

HET INFANTERIE-REGLEMENT.

Hoofdzakelijk in verband met de oefeningen der compagnie in gesloten en in geopende orde. Eene studie door H. L. VAN OORDT.

Kapitein van den Generalen Staf. Leeraar in de Tactiek aan de Hoogere Krijgsschool. Met 38 figuren. *Haarlem*, 1899.

DE ERVEN LOOSJES.

Wanneer men den bedroevenden toestand overweegt, waarin de Nederlandsche Infanterie door de invoering van den verkorten eersten oefeningstijd dreigt te geraken, dan spreekt het wel vanzelf, dat elke voorlichting, die kan strekken om de tactische geoefendheid van dit wapen te bevorderen, door hen, die daartoe behooren, met erkentelijkheid wordt aanvaard.

Uit dat oogpunt beschouwd, begroetten wij de verschijning van de bovenvermelde studie, nog voor wij van den inhoud kennis namen, met vreugde.

Dat een in alle opzichten goed exercitiereglement onder de bestaande omstandigheden in de eerste plaats wordt vereischt om aan de infanterie in den karig toegemeten tijd een trap van geoefendheid te schenken, welke haar niet al te veel bij die van een eventueelen tegenstander zal doen achterstaan, is, naar ons uit de lezing van de bovenstaande brochure bleek, door den Kapitein VAN OORDT terecht ingezien. Wel is waar zijn wij van meening, dat de overgrootste meerderheid van de officieren der infanterie van dit denkbeeld evenzeer doordrongen is en had dientengevolge de vooropstelling van dit beginsel achterwege kunnen blijven, doch niettemin achten wij het een verblijdend verschijnsel dat thans, nu het oogenblik gekomen is, waarop de rapporten over het in 1896 uitgevaardigde reglement zijn ingediend en wijzigingen daarin bijgevolg niet uitgesloten behoeven te zijn, de eischen, waaraan een reglement op de exercitiën der infanterie uit een theoretisch oogpunt moet voldoen, van bevoegde zijde ook buiten het wapen aan eene nadere beschouwing onderworpen zijn.

Wij kunnen dan ook de lezing en bestudeering van het eerste hoofdstuk, getiteld: „Algemeene beschouwingen, betreffende het reglement”, in het bijzonder aanbevelen aan hen, die over eene eventueele wijziging van de bestaande reglementen zullen hebben te oordeelen.

Hetgeen daarin betreffende de vereischten van den inhoud van een reglement wordt gezegd, onderschrijven wij gaarne, al staat de ietwat gezochte, aan het Duitsch ontleende, nomenclatuur ons niet aan en al komen in het betoog begrippen en bepalingen voor, die ons min of meer aanvechtbaar toeschijnen.

Zoo kunnen de uitdrukkingen: vormenschool, strijdschool, krijgsexercitie, commando-eenheid, vuur-commando-eenheid, e. t. t. q., ons niet bevallen, en inzonderheid het woordje „strijd” niet, dat met eene enkele uitzondering (blz. 32), — vermoedelijk omdat de Schrijver daarmede zelf nog niet geheel vertrouwd was —, overal in de plaats is gesteld voor „gevecht”, en wel om reden dat het ons niet wel vereenigbaar voorkomt met het Nederlandsche taaleigen; men denke daarbij slechts aan „tweegevecht” en „tweestrijd”.

Dat voorts „de compagnie in den strijd — dat wil dan toch zeggen op het gevechtsveld — de grootste commando-eenheid is”, zooals op de blzn. 4, 20 en 32 wordt beweerd, en dat de groep in het algemeen de vuur-commando-eenheid zou zijn, meenen wij te mogen betwijfelen, al vatten wij natuurlijk de bedoeling van den Schrijver wel.

In het werkzaam vijandelijk infanterie- en artillerievuur zal men er natuurlijk niet aan denken bataljons, in sommige omstandigheden zelfs niet om compagnieën in gesloten orde te bewegen; maar dat zulks buiten het vuur, dat wil zeggen daaraan door den afstand of door dekking in het terrein onttrokken, voor groote afdeelingen regel moet zijn, zal ook bij den Kapitein v. O. wel geen tegenspraak ondervinden. Regimenten en divisiën zullen tijdens hunnen opmarsch op het gevechtsveld en ook daarna, totdat zij gevaar loopen binnen het bereik van het vuur des vijands te komen, wel niet anders dan in liniën van bataljons, elk in massa of dubbele colonne geformeerd, manoeuvreeren. Die bataljons worden met de stem gecommandeerd en zijn dan feitelijk de commando-eenheden.

Evenzoo is het gesteld met de groep als vuur-commando-eenheid. In het verspreide gevecht is zij dit werkelijk, maar onder alle overige omstandigheden, wij noemen slechts bij nachtgevechten, het afgeven van vuur op groote afstanden, het afslaan van cavalerie-attaques en het weerstaan van alle verrassende aanvallen in de gesloten orde, zal, al naar gelang van den vorm waarin de compagniescommandant zijne afdeeling meent te moeten opstellen, de sectie of het peloton de vuur-commando-eenheid kunnen zijn, ja zelfs is het niet uitgesloten dat de geheele compagnie onder deze of dergelijke omstandigheden op het commando van haren commandant haar vuurkracht aan den vijand doet gevoelen.

Naar onze meening moet men dan ook zeer voorzichtig zijn met het uitvinden van dergelijke benamingen, die op den eersten aanblik iets „bestechendes” hebben, maar bij nader bezien alras de bekoring verliezen. Hetzelfde geldt voor het uitdenken van zoogenaamd nieuwe vormen, en zoo wil ons dan ook voor de infanterie de aan de ruitery ontleende halfcolonne (blz. 61 en 73) in het minst niet bevallen. Wanneer men nagaat dat deze vorm, eerst na een harden strijd, in de reglementen van die cavalerieën, welke met hun tijd zijn medegegaan, tot den bescheiden rang van overgangsvorm is teruggebracht, dan behoeft het verder wel geen betoog dat de infanterie aan dien vorm geen behoefte heeft en

wij de halfe-colonne als pure ballast gaarne over boord werpen. De Heer v. O. schijnt trouwens zelf niet veel waarde aan dezen vorm te hechten, zooals blijken kan uit de wijze, waarop de beschouwingen daaromtrent als facultatief annex aan zijn geschrift zijn toegevoegd.

Dat wij dezen vorm reeds hier uit de achterste bladzijden der besproken brochure naar voren riepen, was alleen omdat in het eerste hoofdstuk ons nog een ander denkbeeld minder heeft toegelachen, namelijk dit, dat het exercitiereglement der infanterie *rijk aan vormen* zou behooren te zijn, zooals onder meer op de blzn. 24 en 25 met nadruk wordt verlangd.

Dit is een eisch, die overal elders reeds sedert lang is losgelaten, zelfs voor de reglementen op de exercitiën der cavalerie, welk wapen nog in hoofdzaak in de gesloten orde strijdt en daaraan dus uit den aard der zaak meer behoefte zoude moeten gevoelen.

Rijkdom aan vormen leidt noodwendig tot de beoefening daarvan en dientengevolge, blijkens de ervaring, in den regel tot vormendienst, die wederom tot nadeel strekt van de tactische ontwikkeling van het wapen, dat het problematieke voordeel geniet een dergelijk reglement te bezitten. Dit heeft de Deutsche cavalerie terecht ingezien, toen indertijd over het ontwerp-reglement, dat aan het nu van kracht zijnde voorafging, het eindoordeel werd uitgesproken. De rijkdom aan vormen, in dat ontwerp voorkomende, werd allerwege afgekeurd en met klem er op aangedrongen, dat het definitief vast te stellen reglement, naast den grootst mogelijken eenvoud, in de ruimste mate de middelen ter beschikking van de troepencommandanten zou stellen, om onder alle omstandigheden, naar elke zijde, tijdig tot het gevecht ontwikkeld te kunnen zijn. Eerst toen men het nieuwe reglement op die grondslagen had doen berusten, werd de tactische vorming van de Deutsche cavalerie, op het voetspoor van de Oostenrijksche, in de juiste banen geleid.

Wanneer met deze opvatting wordt ingestemd en wij meenen gerust te mogen beweren dat zij niet voor tegenspraak vatbaar is, dan spreekt het wel vanzelf, dat de zooeven geformuleerde eischen voor het exercitiereglement der infanterie nog klemmender zijn en daarin aan de evolutiën in de gesloten orde uit den aard der zaak een bescheiden plaats moet worden ingeruimd.

Wat nu de hoofdbeginselen betreft, waarop de Heer v. O. het volgens zijne denkwijze samen te stellen reglement wil doen berusten, zoo erkennen wij gaarne, dat daaronder zeer juiste voorkomen. Dit sluit niet uit dat andere ons wederom minder goed aanstaan en het is voornamelijk op deze laatste, dat wij hieronder iets meer in het bijzonder zullen terugkomen. Wij zouden het namelijk bejammeren, als juist ten opzichte van die hoofdbeginselen overeenstemming niet verkregen werd, vóórdat men zich tot het maken van een nieuw reglement, of tot het wijzigen van het bestaande aan den arbeid gaat zetten

Ten einde niet te veel van het geduld van den lezer te vergen, zullen wij de hoofdpunten van verschil tusschen des Schrijvers meening en de

onze, ten aanzien van enkele van die beginselen, hieronder puntsgewijze behandelen.

1°. De Heer v. O. behoudt de twee gelederen opstelling, die thans in ons reglement gebruikelijk is, als grondslag der rangschikking in de sectie. Wij stellen de vraag of het niet veel meer gewenscht moet worden geacht, als zoodanig de opstelling op een gelid aan te nemen, en wel in dier voege, dat in de sectie de vier groepen niet, elk op twee gelederen geformeerd, naast elkaar, maar elk op een gelid gerangschikt, twee aan twee naast en achter elkander worden geplaatst. In de sectie heeft men dan een rechtervoorste en -achterste en een linkervoorste en -achterste groep, die in dien grondvorm steeds op een gelid geformeerd zijn. De plaats van de groepen in de sectie behoeft niet altijd dezelfde te zijn; normaal staan zij $\frac{3}{4} \frac{2}{1}$ om de later te bespreken ontwikkeling naar twee zijden duidelijker te doen spreken. De sectie is dus eene dubbele colonne van groepen op een gelid. Een noodzakelijk gevolg van deze opstelling is, dat in de groepschool (Eerste en Tweede Afdeling der tegenwoordige Recrutenschool) de man moet leeren als even nummer de twee gelederen stelling in te nemen, zoowel als voorste (linker) en als achterste (rechter) gelid.

Dat de overgang van de gesloten tot de verspreide orde daardoor veel vereenvoudigd wordt, behoeft welhaast geen betoog, terwijl niets belet, wanneer in gesloten groepen moet worden opgelost, deze desverricht de twee gelederen stelling te doen aannemen.

2°. De grondvorm voor de compagnie in colonne is volgens den Kapitein v. O. de gewone (gesloten) colonne met sectiën.

Wij daarentegen zouden de gesloten colonne met pelotonsfront als zoodanig aangemerkt wenschen te zien, en wel, op het voetspoor van hetgeen boven voor de sectie werd gezegd, samengetrokken op de beide sectiën van het midden, zoodat ook hier een soort dubbele colonne der compagnie verkregen wordt, of, zoo men wil, de aaneengesloten linie van pelotons, elk in colonne met sectiën. De colonne met sectiën behoort, althans naar onze opvatting, meer een hulp- dan een grondvorm te zijn. Voordeelen boven de colonne met pelotonsfront heeft zij alleen door hare geringere breedte; maar aangezien die breedte nog altijd zóó aanzienlijk is dat deze colonne als eigenlijke marschcolonne niet te gebruiken is, mag dat voordeel niet al te hoog worden aangeslagen, te meer omdat daartegenover aanzienlijke nadeelen staan, die te dezer plaatse wel niet nader in beschouwing genomen behoeven te worden.

Het geeft hier wellicht pas er tevens op te wijzen dat aangaande de indeeling en in zekeren zin ook ten opzichte van de organisatie en de encadreering der compagnie bij den Heer v. O. geene vaste begrippen schijnen te bestaan.

Eenerzijds toch wordt beweerd dat de samenvoeging van twee bepaalde sectiën tot een peloton, althans zooals deze thans bij ons geregeld is, moet vervallen (blz. 39), en daarbij vermeld, dat die samenvoeging is:

een door niets meer gemotiveerd overblijfsel uit vroegere tijden. Iets verder (blz. 46) vinden wij daarop nog de volgende toelichting: „Men kan tegen het door mij geopperde denkbeeld de omstandigheid aanvoeren, dat volgens onze organisatie, bij eene compagnie te velde slechts twee luitenants aanwezig zijn en het niet aangaat bijv. een sergeant-majoor in dezelfde compagnie tijdelijk als pelotonscommandant te doen optreden, terwijl de jongste luitenant optreedt als sectiecommandant. *Dit bezwaar acht ik van weinig belang* ¹⁾. Wordt daarenboven de jongste luitenant belast met het commando over de 3de sectie, dan zal zich deze omstandigheid bijna nimmer voordoen ²⁾. Zelfs zouden wij, zoolang onze compagnieën slechts twee luitenants tellen ³⁾, bij wijze van concessie, de vereeniging tot een peloton van de beide sectiën, die *achter* elkander staan, willen ingevoerd zien”.

„Het peloton (de halfcompagnie) is nu eenmaal, blijkens de ervaring, te groot om, zelfs in gesloten orde, als *kleinste* ondercommando-eenheid te worden beschouwd ⁴⁾. Een sectiecommandant moet de geschiktheid bezitten tevens als pelotonscommandant te kunnen optreden. Acht men daartoe onderofficieren „dienstdoend-officier” niet geschikt, dan acht men ook de organisatie in dit opzicht verkeerd”.

Behoudens de kleine opmerkingen, die wij ons in den vorm van een viertal noten veroorloofden, zou men de meening van den Schrijver kunnen deelen.

Maar wat nu, in verband daarmee, te zeggen van hetgeen op blz. 56 (noot 2) wordt in het midden gebracht. Daar leest men: „De „colonne met pelotons” is eigenlijk zoowel eene „colonne met pelotonsfront” als eene „aaneengesloten linie” van pelotonscolonnes. Neemt men als beginsel aan, dat c. q. steeds de achter elkander staande sectiën 2 aan 2 een peloton vormen, dan wordt de benaming „colonne met pelotons” niet gebezigd, doch spreke men van „aaneengesloten colonnelinie””.

Wordt hier nog eenig voorbehoud gemaakt, niet alzo op blz. 58 waar de linie van pelotonscolonnes als zelfstandige formatie, ook door den Heer v. O. gewenscht, in optima forma voor het voetlicht treedt. Daar toch staat vermeld: „Eene compagnie kan zich ook bevinden in de formatie van *pelotonscolonnes*, zijnde eene linie van twee gewone

¹⁾ Wij cursiveeren. Zie verder het „verkeerde beginsel” bovenaan de volgende bladzijde!

²⁾ Waarom. De sectiën worden immers bij de evolutiën telkens dooreengeworpen.

³⁾ Dus nog in onafzienbare tijden, want uitbreiding te dezen opzichte mag om geldelijke redenen vooreerst niet worden verwacht.

⁴⁾ Hetgeen de Schrijver in dezen zin bedoelt te zeggen is niet zeer duidelijk uitgedrukt. Ons is het niet mogen gelukken de bedoeling te vatten, want het spreekt wel vanzelf dat de groep de *kleinste* ondercommando-eenheid is.

colonnes elk ter sterkte van een peloton met sectiefront (colonnenlinie)".

De vraag doet zich nu voor wat de Heer v. O. eigenlijk wil en zij is te meer gewettigd, waar op blz. 44 ten aanzien van de commandovoering wordt gezegd: „Het is daarenboven een verkeerd beginsel eene officiersafdeeling bij de evolutiën te doen commandeeren nu eens door dezen dan weder door genen *ondercommandant*.¹⁾

Deze redeneeringen, in onderling verband beschouwd, gaven ons geene oplossing van dit vraagstuk. En toch mag men daaromtrent te voren wel eenstemmig van gedachten zijn, want zooveel is zeker, dat als men van halfcompagnieën gebruik wil maken, en daarvoor is veel te zeggen, men de sectiën in beginsel *wel* twee aan twee vereenigd moet houden, zooals trouwens ook in het nieuwste Russische infanteriereglement van 1897 is geschied.

Gaat men daartoe over dan zal men ook de organisatie dienen te wijzigen. De pelotonscommandanten behooren onder die omstandigheden officieren en de sectiecommandanten onderofficieren te zijn.

3°. „Bij de krijgsmatige oefeningen mag nooit worden genummerd of afgeteld”, zegt de Heer v. O. op blz. 48 onder D, nadat op blz. 35 reeds was vermeld: „Oefeningen in het ongenummerd excerceeren (het eenig mogelijke in oorlogstijd), men vindt er noch in de recruten-school noch in de compagnie-school eenige aanwijzing voor”.

Ook ten dezen verschillen wij met den Schrijver van gevoelen. Wij, voor ons, zijn van meening, dat het bij de infanterie zonder nummers niet zal en ook niet behoeft te gaan.

Trouwens de Heer v. O. geeft ons daartoe zelf redenen aan de hand en wel allereerst waar hij mededeelt een Duitsche afdeeling pioniers ongenummerd en zonder eenige waarschuwing of gecommandeerd zeer ordelijk te hebben zien aantreden en afmarcheeren. Ten aanzien van dat afmarcheeren zegt de Schrijver: „Hoe de „Marsch-Sektionen” van 8 man (4 man front) zich vormden heb ik niet gezien”. Daar nu schuilt juist de vraag, die naar onze meening eerst gedaan had moeten worden alvorens van eene ongenummerde of niet afgedeelde afdeeling te spreken, want van tweeën een, of de menschen wisten te voren tot welke Section zij behoorden, of de afmarsch had onregelmatig moeten geschieden, want voor zoover wij weten, bereikt de africhting van den man, zelfs in Duitschland, tot heden niet die volmaaktheid, dat hij als bij intuïtie weet welk nummer hij draagt of waar een nevangroep aan-

¹⁾ Dat ieder sectiecommandant zijne sectie moet blijven commandeeren, ook waar eene beweging door die sectie moet worden uitgevoerd in zoogenaamd pelotonsverband (blz. 44), is eene noodlooze complicatie. Daardoor toch zouden onder sommige omstandigheden voor de uitvoering van eene formatieverandering drie commando's worden vereischt, opvolgend van den compagnies-, den pelotons- en den sectiecommandant.

vangt of eindigt. Eerst wanneer deze trap van volmaaktheid is bereikt, zal men ook het nummeren achterwege kunnen laten, doch het wil ons toeschijnen dat die tijden nog verre zijn.

Ook de volgende uitlating van den Heer v. O. bewijst dit, waar hij op het boven aangehaalde laat volgen: „Wellicht plaatsten zich de nummers één van het voorste gelid een weinig vóór het gelid, zoodat ieder zien kon waar de volgende „Sektion” begon”.

Waar blijft nu de ongenummerdheid of het niet afgedeeld zijn?

Trouwens de zaak verloopt bij ons in de practijk op dezelfde eenvoudige manier, als door den Heer v. O. op de voorgaande bladzijde wordt geschetst, waar hij aan HOHENLOHE eene episode uit den slag bij Königgrätz ontleent, om aan te toonen..... dat, als verliezen intreden, maatregelen getroffen dienen te worden, waardoor de orde in rij en gelid hersteld wordt en gehandhaafd blijft.

Naar onze meening heeft de Heer v. O. zich bij deze critiek op het bestaande reglement te veel laten leiden door zijne kennis van dat der cavalerie. Dáár komt het verzamelen, zonder de oorspronkelijke plaats in het gelid hernomen en eerst wederom afgeteld te hebben, voor en wordt dit, o. i. zeer terecht, veelvuldig beoefend. „O. i. zeer terecht,” zeiden wij en wel om reden dat de ruitery op het slagveld welhaast nooit en zeer zeker niet onder de werking van het vuur des tegenstanders in de colonne met vieren of met tweeën zal zijn geformeerd. De ruitery verricht hare evolutiën in hoofdzaak door zwenking met afdeelingen; als deze dus maar tant soit peu geformeerd zijn, is elk onderdeel voor het gevecht gereed en dat dit dans le plus bref delai possible verkregen moet worden is voor hem, die het wezen van het cavaleriegevecht kent, begrijpelijk. Bij de infanterie nu staan de zaken niet aldus, daar zullen de bewegingen met vieren en de overgangen uit de linie of colonne tot den flankmarsch met vieren en omgekeerd herhaaldelijk voorkomen, en in de toekomst zeer zeker meer dan ooit te voren, om de uitwerking van het vijandelijk vuur zooveel mogelijk te verminderen.

Hoe kan dat nu behoorlijk geschieden, — en dat zal toch ook door den Heer v. O. wel als eisch worden gesteld —, wanneer de minderen in het gelid hun nummer niet weten. Om zulks te verkrijgen is het evenwel niet noodig en ook niet gebruikelijk om al de *commando's* te verrichten met den noodeloozen omhaal daarbij, welke op de blzn. 48, 49 en 50 der brochure zoo breed worden uitgemeten.

Wanneer door de eene of andere omstandigheid menschen in de colonne met vieren komen te ontbreken, luidt het gewoonlijk: „opsluiten met vieren, onthoudt je nummers”, terwijl bij in linie gevormde afdeelingen de nummering, na aansluiting, gedurende de beweging zonder eenig bezwaar of moeilijkheid plaats vindt. Eene aanwijzing is in beide gevallen gewoonlijk voldoende.

Men zou den Heer v. O. dan ook gerust kunnen vragen: als Gij op blz. 76 zooveel bezwaar ziet in de daar besproken aansluiting van twee

sectiën, omdat vermenging niet kan uitblijven met name bij het intreden van verliezen, waarom stapt Gij dan zoo luchtig over de nummering en aftelling heen, waarbij de groepen onder de door U gedachte omstandigheid zeker dooreen zullen geraken. Leest men trouwens hetgeen onder N.B. op de blzn. 63 en 64 ten aanzien van deze quaestie wederom in het midden wordt gebracht, dan rijst twijfel aan de beslistheid, waarmede te voren tegen de nummering en wat daarmede verband houdt te velde werd getrokken.

4°. Waarom heeft de heer v. O. het woord „batailleformatie” behouden, dat wij zoo gaarne zouden zien vervallen, omdat het in een hendaagsch reglement eigenlijk geen zin meer heeft, als men zich de oorspronkelijke beteekenis van dat woord wil herinneren. „Batailleformatie” dateert nog uit den tijd der bataljonsvuren in linie en had in die dagen zin, omdat de linie toen werkelijk gevechtsvorm „par excellence” was, thans bestaat daartoe niet de minste aanleiding meer en zagen wij dien verouderden naam gaarne door linieformatie of eenvoudig door linie vervangen.

Ook de naam „defileercolonnes” zou gerust bij de antiquiteiten uit het vorenbedoelde tijdperk opgeborgen kunnen worden.

5°. Een zaak van meer beteekenis, ja, laat ons zeggen, van het hoogste belang komt thans aan de orde en wel het hoofdbeginsel dat op blz. 60, in punt 8, als volgt wordt aangegeven. „Het ontwikkelen tot breeder front, oplossen, openen en verspreiden, zonder verandering van frontrichting of onder aanneming van het front in de richting van het hoofd der (marsch-)colonne, geschieden, tenzij anders wordt gecommandeerd, steeds naar links; het samentrekken, aansluiten en verzamelen steeds naar rechts”.

Als er één voorstel in des Schrijvers brochure is, dat ons allerminst geschikt lijkt om de manoeuvreervaardigheid van ons voetvolk, zonder aan den eenvoud van het reglement schade te doen, te verhoogen, dan is het dit. Wij aarzelen dan ook niet om er vierkant tegenover stelling te nemen, want het moge waar zijn, dat de mogelijkheid niet uitgesloten blijft om de richting, waarin die beide soorten van evolutiën in beginsel normaal geschieden moeten, op een gegeven oogenblik steeds zoo te nemen als men verkiest, doch de compagnie zou het zóó niet leeren. Haar wordt eerst onderwezen het zus te doen en later komen de uitzonderingen op den regel.

Doch waarom nader op de nadeelen van eene zoodanige vaststelling van de evolutiën in te gaan. Laat ons veel liever aangeven welk denkbeeld ons voor oogen staat, dan kan ieder lezer de vergelijking zelf maken.

Alvorens daartoe evenwel over te gaan is het noodig zich nog eens te herinneren wat wij aangaande de rangschikking en de indeeling onder de punten 1°. en 2°. hebben opgemerkt. Het denkbeeld was voor

beiden de mogelijkheid — voor ons in dezen synoniem met wenschelijkheid —, om naar beide zijden te ontwikkelen en op het midden samen te trekken.

De voordeelen aan eene zoodanige wijze van handelen verbonden springen in het oog.

Allereerst zijn in de sectie de groepen steeds op één gelid opgesteld. Wanneer men voorts de opstelling van twee der groepscorpscommandanten in het midden, door den Heer v. O. voorgesteld, aanvaart, dan zijn deze groepen voor het gevecht ook reeds door een zekeren afstand zichtbaar gescheiden. Moet de sectie de verspreide orde aannemen uit de linieformatie, dan behoeven alleen de beide in het achterste gelid opgestelde groepen, elk naar ééne zijde, in den looppas, uitwaarts en terzelfder hoogte van die uit het voorste gelid te worden gebracht. Sneller kan het niet en daar de Heer v. O. eene cavaleristisch snelle wijze van ontwikkeling tot het gevecht voor de infanterie verlangt (blz. 22), zal hij dat zeker toegeven.

Marcheert de sectie uit de flank, hetzij met tweeën of vieren, dan marcheeren de groepen in den looppas eveneens naar beide zijden op en wederom is op de snelste wijze de ontwikkeling geschied. Een niet gering te schatten voordeel is 't bovendien dat veel gemakkelijker, dan bij de nu bestaande rangschikking en indeeling wel mogelijk was, de frontrichting evenwijdig aan het object kan worden gebracht.

Dezelfde voordeelen, voor de aangegeven opstelling en ontwikkeling der groepen in de sectie verbonden, gelden voor de dubbele colonne der compagnie en inzonderheid wanneer deze bestaat uit de aaneengesloten linie van pelotonscolounes. Nader daarop in te gaan zal na het voorafgaande wel niet noodig zijn.

Hoe men de quaestie ook stelt, de ontwikkeling naar twee zijden is de eenvoudigste, de gemakkelijkste en de snelste. Deze zouden wij dus tot regel willen stellen, terwijl voor de ontwikkeling naar ééne bepaalde zijde, de richting, waarheen zij moet geschieden, in het commando ware op te nemen.

Het heeft ons dan ook wel eenigszins verwonderd dat de Heer v. O., die, blijkens een groot aantal der door hem gegeven voorbeelden, de voordeelen aan eene ontwikkeling naar twee zijden wel heeft ingezien, niet tot dezelfde slotsom is geraakt.

Wij stellen daarbij op den voorgrond dat wij niets nieuws of oorspronkelijks hebben uitgedacht. Beproefde infanteristen hebben, lang voordat de pen ons deze regelen deed nederschrijven, op die voordeelen gewezen en ze voor hun wapen aanbevolen.

Tot welke omwegen en tot welk verlies aan tijd de eenzijdige, door den Schrijver voorgestane, ontwikkeling leiden kan, mag bovendien uit de figuren 4, 5, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 23 en 26 der onderwerpelijke brochure blijken. Wij, infanteristen, zouden dat ook bij het bestaande reglement op veel kortere en meer eenvoudige wijze doen verrichten.

Na het vorenstaande behoeft het wel geen betoog dat wij de richting in den regel op het midden gehouden zouden wenschen te zien en niet naar een der vleugels (blz. 61).

6°. Een laatste opmerking betreft de eigenaardige wijze, waarop de Schrijver, op blz. 70, de compagnie „achterwaarts” en „halfrechts achterwaarts” tegenover cavalerie in linie doet ontwikkelen.

Ook die wijze van handelen kunnen wij niet aanbevelen.

„De eerste eisch, die tegenover cavalerie moet worden gesteld, is deze „dat onmiddellijk en in den kortsten tijd front naar den vijand wordt „gemaakt. Vooreerst moet dit uit moreele beweegredenen worden ge- „vorderd. Bij het te keer gaan van verrassende aanvallen in den rug „is boven alles kalmte noodig. Het moet onomstootelijk vaststaan dat „bij een aanval in den rug alles begint met front te maken naar den „vijand. Is dit geschied, dan heeft men daarenboven nog het groote „voordeel, dat de opmarsch verder precies op dezelfde wijze geschiedt „als bij eene ontwikkeling voorwaarts of halfzijwaarts. De eenvoudig- „heid van het reglement wordt dus door het onmiddellijk front maken „naar den vijand in hooge mate bevorderd en dit is een der eerste „waarborgen voor eene goede uitvoering”.

De opmerkzame lezer zal hebben gezien dat de 12 laatste regels letterlijk zijn afgeschreven uit het betoog, dat de Heer v. O. ten voordeele van de door hem voorgestelde wijze van uitvoering te berde meende te moeten brengen. Wij schreven ze geheel af, omdat zij op zichzelf beschouwd in alle opzichten juist zijn, maar niettemin eene veroordeeling bevatten van hetgeen de Heer v. O. wil.

In stede van alles onmiddellijk front te laten maken naar de bedreigde zijde op de stem van één man, den compagniescommandant, die het in zijne hand heeft om door den toon van zijn commando vertrouwen te vestigen, en waaraan nog bovendien het voordeel verbonden zou zijn, dat na de keertmaking al dadelijk eene afdeeling in staat is het vuur te openen, doet hij eerst tijd verloren gaan met een lang commando, waarop niets wordt verricht en dat bovendien angst kan verwekken, — wat zeer zeker in de eerste plaats voorkomen moet worden —, om daarna, zeker niet dienstig voor het bewaren van de zoo noodzakelijke kalmte, de keertwending door vier sectiecommandanten te doen commandeeren. Men kan toch moeilijk beweren dat al dat geschreeuw den troep rustiger zal stemmen, en zeer zeker niet dat hij daardoor in de hand van den commandant blijft, wat onder de gedachte omstandigheden wel door een iegelijk als eisch zal worden gesteld.

Dat het innemen van het juiste front aan den sectiecommandant, die onderofficier kan zijn, overgelaten blijft, achten wij voorts een niet minder groot bezwaar, omdat de verantwoordelijkheid daarvoor op den compagniescommandant rust.

En wanneer dan tot overmaat van ramp de commandant van de 4de sectie het initiatief neemt om nog bovendien naar rechts zijn vijftig

schutters op één gelid te stellen, nota bene op een vleugel waar men juist eenigen samenhang aan den troep zou gegeven wenschen te zien, dan meenen wij niet te veel te zeggen als wij beweren, dat wij dit voorstel van den Kap. v. O. geen verbetering kunnen noemen.

Vraagt men ons wat aanleiding kan hebben gegeven dat de Heer v. O., wiens arbeid op zoo menigvuldige plaats getuigenis afwerpt van een scherp verstand, te dezen aanzien begrippen koestert, die zoozeer afwijken van de onze, dan wijten wij dat wederom, evenals vroeger bij het ongenummerde exerceeren, aan den invloed van de studie der cavaleriereglementen. Daar bestaat voor een in linie of colonne gevormd eskadron geen ander middel, om halfrechts achterwaarts in den kortst mogelijken tijd front te maken, dan door eene driekwart keertzwenking gevolgd door opmarsch,..... doch, let wel, front makende op het commando van den eskadronscommandant en niet op dat van de vier pelotonscommandanten.

Moge uit de voorafgaande opmerkingen, die in enkele opzichten van meeningsverschil met den Schrijver getuigden, ook blijken, dat wij niet geheel aan zijne zijde staan, zoo zou het ons leed doen wanneer men daaruit afleidde, dat naar onze meening de Kapitein v. O. geen nuttigen arbeid zou hebben verricht. Het tegendeel is waar! In zijne brochure, die niet minder dan driekwart honderd bladzijden telt, zijn zoovele nuttige wenken gegeven en navolgenswaardige beginselen gesteld, dat aan de beteekenis daarvan door de vorenstaande regelen in niets te kort wordt gedaan.

Inzonderheid moet het streven, om in de toekomst zooveel mogelijk eenvoud bij de samenstelling te betrachten, dankbaar worden erkend.

Alle goede zijden dezer brochure in het licht te stellen zou de beschikbare ruimte verre doen overschrijden en wij achtten het daarom beter, na in het algemeen onze waardeering voor derzelver inhoud te hebben doen kennen, de verschilpunten breeder te behandelen, omdat de verkondiging van onze afwijkende meeningen wellicht eenig practisch nut kan afwerpen bij eene eventueele herziening van de exercitiereglementen van ons hoofdwapen.

Ten slotte nog dit.

Met allen lof, dien wij gevoelen voor het streven van den Schrijver en voor de wijze, waarop hij daaraan uiting heeft gegeven, zij ons de opmerking veroorloofd, dat de verwijzing naar Winkelkramsche- of Monaco-garde-infanterie, die wij op onderscheidene plaatsen in zijne brochure aantreffen, beter achterwege gebleven ware.

Wel erkent de Heer v. O. op blz. 31 dat zijn oordeel slechts gebaseerd is „op langdurig nadenken en onderlinge vergelijking en bestudeering der beschouwingen van schrijvers van naam over vele Europeesche infanterie-reglementen” en dus niet op bekendheid met de practijk, d. w.z., met de oefeningen van en den geest in ons wapen, en zou dit dus

in die verwijzingen niets grievends behoeven te zien; maar zelfs de schijn onaangenaam te willen zijn had vermeden kunnen worden. Het is daarom dat wij den Schrijver aanraden de oefeningen der infanterie veelvuldig bij te wonen om tot de erkenning te geraken dat ons voetvolk, ondanks de gebreken die het reglement aankleven, evenals de Deutsche infanterie in de jaren aan den oorlog 1870—'71 voorafgaande, met de door het reglement beschikbaar gestelde middelen heeft weten te woekeren.

Wij bevelen hem dit met des te grooter vrijmoedigheid aan, omdat wij overtuigd zijn dat èn zijn persoon èn zijne kundigheden hem aldaar eene hartelijke en kameraadschappelijke ontvangst waarborgen, maar ook, wijl, naar wij vertrouwen, deze kennismaking tevens tot waardeering van zijne zijde leiden zal.

Ruitergeest.

(Uit het Duitsch vertaald.)

Hoe grooter het aantal jaren wordt dat ons scheidt van de laatste belangrijke krijgsgeschiedenissen, hoe duidelijker het streven te voorschijn komt, in ons wapen een methodisch handelen op den voorgrond te stellen.

Wat in oorlogstijd zoo erg eenvoudig is: daar is de vijand! voorwaarts! galop! attackeert! hoerah!!, dat wordt tegenwoordig in een vorm gewrongen die uit onderstelling en opdracht bestaat, bij wier kennismeming den „schneidigsten” ruiteraanvoerder van den goeden ouden tijd de getrokken sabel zou ontvallen. Hoofdschuddend zou hij zich bij die geleerde taal achter het oor krabben.

Ja, de tijden zijn veranderd! de vroegere kurassier, die als beslisser van den veldslag optrad en als laatste reserve zijn zwaar paard tot snellen loop aanzette, om alles van den bodem weg te vegen wat hem tegenstand bood, is eene onmogelijkheid geworden.

Men moet tegenwoordig bij de manoeuvre of bij het krijgsspel al bijzonder geluk hebben, om ééns een gelukten aanval op het voetvolk te kunnen uitvoeren, en hoe dikwijls wordt dan nog door den leider uitgemaakt, dat de aanval weinig kans van slagen zou hebben gehad, doch dat hij dezen niet wil afkeuren om den offensieven geest van de cavalerie niet aan banden te leggen. „Voor den vijand zal dit vanzelf wel tot de juiste maat teruggebracht worden,” zoo spreekt dan de hooge leider tot zijne omgeving, die naar plicht daarmede instemt. En toch is dat niet zoo: iedere bladzijde der krijgsgeschiedenis toont aan wat de gevolgen zijn van stout wagen, van een kloek besluit, gevolgd door eene bliksemsnelle uitvoering. Zoolang de infanterie uit menschen bestaat, zoolang deze zenuwen bezitten, zoolang zullen zij onderhevig zijn aan alle moreele invloeden welke de verrassing in zich sluit. De mensch, die verrast wordt, heeft honderd jaar geleden slecht geschoten, hij zal het zonder twijfel in de toekomst ook doen, of hij een vuursteen-geweer, dan wel een repeteergeweer eerste kwaliteit in handen heeft. Dat de cavalerie haar rol op het slagveld geheel heeft uitgespeeld, daarvan kan nooit sprake zijn; aanvallen op infanterie moeten dus niet slechts als mogelijk beschouwd worden, maar daaraan moet die waarde worden toegekend welke hun feitelijk toekomt.

De ophelderings- en de veiligheidsdienst vormen zonder twijfel te-

genwoordig den eigenlijken werkring der cavalerie. Deze in de laatste tientallen jaren dezer eeuw tot stand gekomen zwenking in het gebruik der cavalerie, gaf aanleiding tot een bijzonder merkwaardige gevolgtrekking, die, niettegenstaande zij niet te verdedigen is, of liever als onlogisch beschouwd moet worden, ook nog heden wordt nagepraat. Men beweerde namelijk eensklaps, het rijden is niet meer zoo noodzakelijk als het was in den tijd der „reinen Schlachten-Cavalerie”; men heeft nu meer het verstand van den cavalerist noodig, het rijden is thans slechts noodig als middel om zich te bewegen. Deze meening treft men zeer dikwijls aan, helaas ook bij hen, die hoewel geen cavaleristen van beroep, toch bestemd zijn om dit wapen te gebruiken. „Ik heb alleen juiste berichten noodig,” zoo wordt gewoonlijk gezegd. Heeft een dergelijke criticus zich wel ooit de vraag gesteld, *hoe* zulk een bericht in zijn details tot stand komt? Wij zullen dat eens nagaan.

Vroeg in den morgen verlaat een eskadron zijn kantonnement; kilometer voor, kilometer na, worden in draf afgelegd; de veiligheid van de volgende infanterie, vordert het doorzoeken van eene zoo mogelijk groote ruimte. Daarom, vlug een patrouille in dit dorp, in dat bosch, op die hoogte, en alles zonder dat er tijd mede verloren mag gaan, want het verkenningsdetachement heeft nog een grooten afstand af te leggen. Het is middag, men heeft 60 kilometer afgelegd, bijna het halve eskadron heeft reeds excursies in het terrein gemaakt, en nu en dan een langen galop over akkers, enz., in de beenen gekregen — eindelijk heeft men voeling met den vijand. Zonder gezien te worden moet men hem op de hielen volgen; hij blijft staan, hij betreft kantonnementen. Zorgvuldig beveiligd hij zich door veldwachten en voorpostendetachementen; elke weg is versperd. Men *moet* echter een bericht zenden, vóór dien tijd is er aan rusten niet te denken. Zwaarmoedig ziet de arme ruiter naar de vreedzame rookwolken, die weldra uit 's vijands verblijf omhoog stijgen; hongerig kijkt hij naar zijn vermoeid paard.

Daar klinkt een zacht fluitsignaal van zijn wachtmeester, hij ontvangt de opdracht naar dien boschrand te sluipen om op te nemen tot welk regiment gindsche vijandelijke vedet behoort. Het wordt al laat in den namiddag, eindelijk is de ritmeester omtrent den toestand bij den vijand ingelicht, hij stelt zijn bericht op, doet het in een couvert en nu is het: huzaar N. rijdt naar het korpscommando te H., huzaar M. naar het brigadecommando te K. Eene handbeweging in de richting waarin het nest, welks naam de man voor het eerst in zijn leven hoort, gelegen is; vier of vijf namen van andere plaatsen, die hij moet passeeren; en de ordonans kan vertrekken. Zonder een spier te vertrekken rijdt hij weg, den naderenden avond tegemoet, hij weet, het moet nachtwerk worden, want zijn weg is nog 60 à 80 kilometer lang. In den ochtendstond kleppert een braaf huzarenpaard over den ongelijken weg. De wachthebbende stafofficier neemt het bericht in ontvangst — en kijkt dan naar ruiter en paard.

„Afgezonden om 6 uur 's namiddags bij K.,” staat hier, ja! dat zijn dus 80 kilometers geweest! man en paard hebben nog niets te eten gehad.

Dit zijn beelden die zich bij iedere manoeuvre dagelijks herhalen. Wie bij een staf in de gelegenheid is geweest zich te overtuigen van hetgeen de afzonderlijke ruiter te verrichten heeft, kan niet dan met volle bewondering naar den man zien, die in een wildvreemde streek, met een afgemat paard, door vijanden 's nachts vervolgd, van zijn weg afgejaagd, op een afstand van 60 à 80 KM. de hem voorgeschreven weg naar het aangegeven hoofdkwartier vindt.

Dan is wel de vraag veroorloofd, of een man, die niet zeer goed rijdt, dit kan uitvoeren? Daar is geen denken aan. Een onvoldoend ruiter kan de ongewone vermoedenissen, die aan den cavalierist bij den ophelderingdienst gesteld worden, eenvoudig niet doorstaan. En een onvoldoend ruiter vermoet bovendien zijn paard zoodanig, dat het nooit die buitengewone verrichtingen kan uitvoeren, die toch aan elken ruiter van een eskadron kunnen worden opgedragen. Een onhandig ruiter eindelijk, door den vijand verschalkt, valt in diens handen; een sloot, een beek, een hek, zij kunnen hem noodlottig worden — met hem evenwel gaat het bericht verloren, misschien juist dat bericht waarop het oppercommando wacht, om het beslissend besluit te nemen, en welks benutting den vijand een succes verschaft. De hindernissen, die zich aan den enkelen overbrenger van een bericht kunnen voordoen, zijn zeer verschillend. Het zekerste middel om deze te overwinnen is, dat men den man goed leert rijden, dat is en blijft, de *conditio sine qua non*, voor den cavalierist. Welke wapens er worden uitgevonden, hetzij rookeloos, bestrijkend, repeteer, klein-kaliber of hoe ook al die moderne epitheta heeten, de cavalierist moet vóór alles *kunnen rijden*. Zooals reeds in den aanhef is vermeld, is het echter noodzakelijk zich dit steeds voor oogen te houden, in een tijd waarin eene jarenlange vrede dwaalleeringen verwekt, die maar al te gaarne aan de grondvesten van een wapen knagen. Men sluit niet de oogen voor den geest der tijden, wanneer men aan het rijden als hoofdeisch vasthoudt. Het is toch niet te weerspreken dat de eischen, die tegenwoordig aan de cavalerie gesteld worden, verbazend zijn gestegen. De ruitery heeft opgehouden het wapen te zijn dat in de veldslagen de beslissing teweegbrengt; hare werkzaamheid is verplaatst naar het begin van den veldtocht; daar wacht haar de meest eervolle taak. Maar tot volvoering van deze taak moet, hetzij nogmaals gezegd, de cavalerie vóór alles *kunnen rijden*.

Weinige dagen na de mobilisatie wanneer de snuivende locomotieven de volgepropte mobilisatie-treinen uit de verschillende deelen van het rijk naar de concentratiernimte voeren, zal de ruitery aan de grens staan en trouw de wacht houden, opdat de opmarsch ongestoord kan geschieden. Dan komt de dag dat die groote ruitermassaas zich als een zware stortzee over het vijandelijke land verspreiden. Vooraan de schneidige patrouilleurs, gevolgd door vlugge detachementen, en daarachter als onwederstaanbare golf, het gros der cavaleriedivisiën, allen zonder

ophouden in beweging, als op de vleugels van den wind, naar het eenige doel toe, den vijand! Hem te bereiken, voordat hij er op bedacht is; hem te verrassen, voordat hij gereed is; ziedaar het doel van dit snelle voorwaartsrukken, en als eerste vreugdevolle boodschap van den begonnen oorlog, verneemt het volgende leger, de overwinning harer cavalerie. Die overwinning heeft zij te danken aan hare vlugge paarden, aan hare brave ruiters, maar vóór alles aan het onoverwinnelijke „Fluidum” dat dit wapen doorstroomt en het tot een ondeelbaar geheel maakt — *den ruitergeest*.

Deze zorgvuldig te koesteren, zooals onze voorouders het gedaan hebben, dien geest onverminderd op onze Epigonen over te dragen, ziedaar de opdracht van deze generatie, opdat onze erfgenamen met trotsch ook van ons eenmaal kunnen zeggen: zij hebben dien onstuimigen koe-nen ruitergeest gered, in een tijd toen de grauwe theorie hem dreigde te vernietigen.

Nog iets over de rijkunst.

In „De Militaire Spectator”, N°. 11 van November 1898, komt een artikel voor, getiteld: „Over de rijkunst,” waaromtrent ik mij veroorloof eenige opmerkingen ten beste te geven.

Zonder iets tekort te willen doen aan de werken van PLINZNER en *het door hem beschreven systeem*, door den Schrijver aangehaald, zoo moet ik toch vragen — vooral omdat hijzelf zegt, dat het systeem PLINZNER geen nieuw systeem moet worden geacht, maar samengesteld is uit nagelaten papieren van oude bekende leermeesters — of dan de rijkunst, die wij geleerd hebben uit VON KRANE, SEIDLER, KÄSTNER, VON TROSCHKE et tutti quanti, niet goed is en of de goede rijkunst eerst door PLINZNER te voorschijn is gebracht? Is de militaire rijkunst, die bij onze cavalerie wordt geleerd en gebaseerd is op de door mij aangehaalde leermeesters, dan zoo foutief?

De Schrijver begint met de vraag te stellen, wat men te verstaan heeft onder het goed gaan van een paard. Een positief antwoord daarop vind ik niet, wel een negatief. Slechte rijkunst met „foefjes” en „recepten” wordt door hem aangehaald en als het ware voorgesteld te zijn *onze militaire rijkunst*; doch deze rijkunst met foefjes en recepten heb ik nimmer aangetroffen in onze reglementen, noch in het voorschrift betreffende het africhten van remontepaarden. Heeft de Schrijver, zou ik bijna moeten vragen, *ooit* onze africhtingskunst gelezen, want daarin zal hij toch niet het goedgaand paard als zoodanig beschreven hebben gevonden, zooals hij dit met foefjes en recepten voorstelt.

Is verder PLINZNER in zijne „Briefe über das Reiten in der Deutschen Kavallerie”, wel geheel vrij te pleiten van zelfingenomenheid? De samenstellers van de Deutsche en Oostenrijksche reglementen waren toch mannen geheel doorkneed in hun vak en het gaat immers niet aan hen zoo geheel weg te cijferen.

Verder wil ik nu overgaan tot het bespreken van „dien lichten meegaanden zit en het daaruit voortspruitende rijkunstig gevoel”.

De Schrijver is zeer afkeerig van onzen voorgeschreven normalen zit, maar is die normale zit juist niet gebaseerd op de door hem aangehaalde lichaamshouding, waarbij de loodlijnen, door de zwaartepunten van ruiter en paard gedacht, te zamen vallen, of liever, elkander zoo dicht mogelijk evenwijdig naderen? Is die normale zit juist niet het middel om tot het *leeren voelen* te komen, waarbij de ruiter steeds met de bewegingen van het paard meegaat en moet meegaan, daar anders

het evenwicht verbroken wordt? Wordt niet in § 5 van onze ruiterschool te paard gezegd: „Buigzaamheid in den zit is een eerste vereischte, zoodat alles moet worden aangewend om die te verkrijgen”. Die normale zit, waarbij dit wordt voorgeschreven, is nooit stijf en ook niet in tegenspraak met den meegaanden zit van PLINZNER. Mij dunkt, alléén door het consequent doorvoeren van de houding in dien normalen zit wordt deze, met het verkregen en ontwikkelde rijkunstig gevoel, fraai en elegant, en verkrijgt men daardoor als het ware den „centaur”.

De Schrijver haalt de opleiding van leerlingen door de oude leermeesters op volkomen doorgereden paarden aan, zonder beugels en teugels tusschen de pilaren. Juist ziet men, op de platen in de oude leerboeken van PLUVINEL, LA GUERINIÈRE en NEWCASTLE, de leerlingen zitten in die onberispelijke normale houding, nimmer anders. In Weenen, op de Spanische Hofreitschule, waar men, geloof ik, alleen nog die wijze van opleiding volgt, worden de ruiters steeds in die normale houding geplaatst, daar deze het gunstigst is tot het ontwikkelen van het rijkunstig gevoel. Hoe zou het anders bijv. mogelijk zijn, een piaffe uit te voeren, waarbij de ruiter, volgens den Oberbereiter GEBHARDT, zóó stil moet zitten, dat uit een glas water op zijn hoofd geplaatst geen druppel gemorst mag worden. Daar dit misschien een natte oefening zou geven, werd het glas water achterwege gelaten, doch wel plaatste de Oberbereiter GEBHARDT zijn steek (hoofddekse) op het kruis van het paard, waarop ze bij de piaffe onbewegelijk bleef liggen, alzoó aantoonende, dat het kruis en de rug van het paard onbewegelijk kunnen blijven niettegenstaande den gebogen tred der achterbeenen; de ruiter moet dus zorgen door zijn gevoel zoo stil mogelijk te blijven zitten, en wanneer men dit niet op de juiste wijze van een goed leermeester heeft leeren voelen, komt men licht tot eene verkeerde houding en eene slechte uitvoering, die het paard nimmer tot de goede piaffe zal brengen.

Hoe zou een zit op evenwicht, met ongedwongen medegaan met de bewegingen van het paard, mogelijk zijn bij: levade, croupade, ballotade, capriole? Bij de eerste twee bewegingen zou men spoedig achter zijn paard zitten, bij de laatste twee gelijk een projectiel door de lucht zweven. Ik raad den Schrijver aan, het zelf eens te probeeren, uitsluitend met den door hem bedoelden zit, maar sta niet in voor de nadeelige gevolgen.

Bij de aangehaalde schoolsprongen is juist zoo noodzakelijk: de goed aangesloten, buigzame, normale zit, waarbij aansluiting hoofdzak is, opdat het lichaam van den ruiter, niettegenstaande de heftige bewegingen van het paard, daarmede een geheel vormt, met de beweging meegaat en deze niet tegenwerkt of verstoort (wederom de „centaur”). Deze schoolsprongen zijn zitoefeningen, waarbij men den meest volkomen graad van eenheid tusschen ruiter en paard wil bereiken. Bij de levade en croupade, komt daarbij zoo juist uit: het samenvallen van de loodlijnen, door de zwaartepunten van ruiter en paard gedacht, wanneer het lichaam van den ruiter in die aangegeven school-

matige houding is geplaatst, en tevens dat die normale zit gebaseerd is op eene lichaamshouding, die voldoet aan den eisch van het evenwicht.

Met den Schrijver verschil ik, wat den normalen zit betreft, dus geheel in meening. Ik beschouw deze geheel als grondslag voor rijkunstig onderricht, als basis om den man het rijkunstige gevoel te leeren krijgen en daardoor alleen te komen tot den zit met evenwicht, meegaande met de bewegingen van het paard. Het rijden op evenwicht alléén zou den jongen ruiter er toe kunnen brengen een arm of been uit te steken, waardoor hij wel zijn evenwicht zal bewaren, maar wat hem toch niet tot ruiter zal vormen. Een boer en een hoefsmidsjongen ziet men wel eens een paard naar het land of naar den stal brengen, daarop achterovergezeten met afgestoken beenen en klepperende armen, waardoor hij wel zijn evenwicht bewaart, doch welke houding men niet als grondslag voor rijkunst beschouwen kan.

De Schrijver stelt zich den normalen zit voor, alsof deze zoo stijf mogelijk is, terwijl dit toch niet in overeenstemming mag worden geacht met het reglement, dat, zooals reeds aangehaald is, buigzaamheid op den voorgrond stelt en bij de opleiding der recruten dan ook het houden van de tot het verkrijgen daarvan zoo noodzakelijke gymnastische bewegingen voorschrijft.

Wanneer men den goeden schoolruiter ziet rijden, dan valt daarbij dat stille zoo één-zijn met zijn paard op, waarbij alle hulpen (ook de gewichtshulpen) onzichtbaar worden gegeven, zoodat het den toeschouwer toeschijnt alsof het paard geheel als vanzelf gaat. Daarbij komt het fijne ruitergevoel te pas, dat met minimale hulpen volkomen onderwerping en gehoorzaamheid van het paard weet te verkrijgen. Maar velen zijn geroepen, weinigen zijn uitverkoren om het zóóver te brengen, en toch is dit het ideaal, waarnaar men streven moet.

De zoogenaamde schoolcircusrijder, die met slaande beenen en trekende armen een vervalschten schooltred uit zijn paard weet te halen, kan misschien enthousiasme bij het „gros publique” opwekken, maar rijkunst is dit voor den kenner niet.

Een bekend Engelschman op rijkunstig gebied, WHYTE MELVILLE, zegt in zijne „Riding recollections”, omtrent evenwicht en aansluiting, het volgende op zoo eigenaardige wijze: „Some people tell you they ride by balance others by grip. I think a man might as well say he played the fiddle by finger or by ear. Surely in either case combination of both is required to sustain the performance with harmony and success. The grip preserves the balance, which in turn prevents the grip becoming irksome. To depend on the one alone is to come home very often with a dirty coat, to cling wholly by the other is to court as much fatigue in a day as ought to serve for a week”.

Om nu terug te komen tot dien lichten meegaanden zit, zoo geloof ik, dat deze niet in strijd is met den normalen zit, in ons reglement aangegeven, maar dat men eerder daartoe zal komen, wanneer de ruiter

geleerd heeft de door het reglement voorgeschreven houding aan te nemen, dan door alléén op evenwicht te laten rijden.

Men versta mij wel, van *stijve* houding is bij goed onderricht geen sprake.

Wat de methode PLINZNER, als ik deze zoo noemen mag, betreft, waarbij er zoozeer op gewezen wordt om de houding te regelen naar de hulpen die de ruiter wil aangeven, zoo heeft mij de toepassing daarvan weinig aanlokkelijke houdingen te zien gegeven. Gaarne geloof ik, dat dit eene verkeerde toepassing van zijne methode was, maar ik vermeen dat juist die methode spoedig aanleiding geeft, dat de ruiter houdingen aanneemt, die meer den lachlust opwekken dan bewondering, en dat het gaan van het paard eerder na- dan voordeelig is.

Of het aannemen van dien normalen zit de reden is, dat zoovele jonge officieren afgeschrikt worden van de rijbaan en de systematische beoefening der rijkunst en de voorkeur geven aan het in ongedwongen houding jacht- en steeplechase rijden, betwijfel ik. Ik vermeen die reden eerder daarin te moeten zoeken, dat het goed doorrijden en africhten van paarden meer aanhoudenden ijver en lust vordert, dan het enkele keeren jacht- en steeplechase rijden. Van het jacht- en steeplechase rijden ben ik een groot voorstander en wel in die mate, dat ik dit rijden *bepaald noodzakelijk* acht voor de officieren der bereiden wapens, maar daarom mag het eerste niet over het hoofd worden gezien, en is het africhten en goed doorrijden van paarden de voorbereiding daartoe. Dit moet dan ook van alle zijden aangemoedigd en gesteund worden; de officieren moeten in de gelegenheid worden gesteld vele jonge paarden af te richten.

In het „Militär Wochenblatt” van April 1898 staat een zeer lezenswaardig artikel over „Das Reiten in der Deutschen Armee”, waarin o.a. gezegd wordt, dat de officieren, op wie de rijkunstige opleiding van den troep in de eerste plaats rust, zich in het bijzonder moeten oefenen in: het africhten, jachtrijden en courserijden. Elk officier moet uitmunten in het africhten van paarden, daar dit de basis vormt om cavalerist te worden. Elk aanvoerder, hoe hoog ook, heeft daar „das Handwerk” geleerd. Dat het jacht- en courserijden in Duitschland veel beoefend wordt, kan men reeds opmaken uit de vele meutes, die zelfs bij regimenten cavalerie aanwezig zijn, en uit de talrijke officierscourses, die jaarlijks gereden worden. De Schrijver van het aangehaalde stuk zou nog meerdere uitbreiding wenschen en haalt het gezegde van den Generaal v. WITZENDORFF aan: „Es ist schwer, einen Kavallerieführer zu finden, wenn man aber einen haben will, suche man ihn unter den Sporting-Charakteren, bei den Anderen findet man ihn sicher nicht”.

En hiermede eindig ik deze korte beschouwing, hopende dat velen zich zullen vormen tot goed ruiter en goed africhter.

Eenige beschouwingen over Tirailleeren.

Aangezien thans wederom het tijdstip nadert, waarop onze reglementen zullen worden herzien, schijnt het mij niet ondienstig toe eenige denkbeelden kenbaar te maken, die allicht tot vereenvoudiging en zeker tot verhooging der manoeuvreervaardigheid zouden strekken.

Het zij mij dus vergund deze denkbeelden hieronder te ontwikkelen, die, ofschoon nog niet in reglementvorm gegoten, daarin gemakkelijk om te werken zijn.

Uitgaande van de stelling, dat op het gevechtveld van sectiën en pelotons in front, dus ook van sectie- en pelotonscolonnes weinig meer gebruik zal worden gemaakt, daarentegen de opstelling met vieren of tweeën uit de flank van sectiën en pelotons veelvuldig toepassing zal vinden, is het stelsel van oplossen en verspreiden hierop in de eerste plaats gebaseerd.

1. De Groep.

De Groep is minstens zes, hoogstens twaalf man sterk.

Gesloten zijnde, is zij opgesteld:

a. *In front* op een gelid met normale tusschenruimte en volgens de Recrutenschool.

b. *Uit de flank* met tweeën of eenen.

Op het commando „*Verspreiden*” nemen de manschappen *een à twee* pas tusschenruimte en dekken zich.

Wil de onderwijzer eene grootere of kleinere tusschenruimte, dan noemt hij deze vóór het commando: „*Verspreiden*”.

De uitvoering is overigens als volgt:

a. *In front.*

De manschappen nemen hunne tusschenruimte uit het midden.

b. *Uit de flank met tweeën.*

Het rechtergelid marcheert rechts, het linker links op en neemt de genoemde tusschenruimte.

c. *Uit de flank met eenen.*

Het commando: „*Verspreiden*” wordt voorafgegaan door de aanwijzing rechts of links; opmarcheeren naar de genoemde zijde met de gewenschte tusschenruimte.

2. De Sectie. ?

De Sectie is minstens 24 soldaten sterk; oefeningen met zwakkere sectiën mogen niet gehouden worden. Wel kan het aantal sectiën der compagnie tot 3 of 2 dalen.

Indeeling.

A. De sectie staat in front op 2 gelederen.

Rechterhelft voorste gelid = Rechter voorste groep.

Linkerhelft " " = Linker " "

Rechterhelft achterste " = Rechter achterste "

Linkerhelft " " = Linker " "

De guides voeren het bevel over de groep waarnaast zij staan.

Zijn geen vier gegradueerden hiertoe beschikbaar, dan worden daartoe geschikte manschappen als guide aangewezen.

De beide rechtergroepen hebben bij de eerste oefeningen een *gelijk even* aantal manschappen.

Het opsluitend gelid blijft steeds, ook bij het verspreiden, achter het midden der sectie, en neemt dan eenigen afstand ten einde bij het voorwaarts gaan op de manschappen te kunnen letten.

Oplossen.

De tusschenruimte bij het oplossen wordt gerekend tusschen de vleugels der groepen.

Commando: „Oplossen” of „Op.... pas oplossen”.

Op het eerste commando blijven de beide voorste groepen staan, de beide achterste maken, rechter achterste: rechts-, linker achterste: linksom, op het commando der groepscommandanten, en worden door dezen zonder tusschenruimte naast de voorste in front geplaatst.

Was het commando gedaan: „Op.... pas oplossen”, dan blijft de rechter voorste groep staan en komen de andere op gelijke wijze als boven op hunne plaats, doch nu met de genoemde tusschenruimte.

Opmerking. Het „*formeeren van één gelid*” volgens de Recrutenschool vervalt.

Verspreiden.

Geschiedt op commando der groepscommandanten, zooals voor de groep is voorgeschreven

Wordt door den sectiecommandant voor de gesloten sectie gecommandeerd: „Verspreiden” zonder dat te voren opgelost is, dan nemen de manschappen zonder verdere commando's der groepscommandanten de plaats in, die zij bij het bovenstaande verspreiden, voorafgegaan door oplossen, zouden verkrijgen.

Dit verspreiden, zonder voorafgaand oplossen, moet voor de manschappen regel zijn, ten einde hen er aan te wennen, zelfs wanneer de sectie door vuur verrast wordt, terstond daartegen de gewenschte formatie in te nemen.

B. De sectie staat uit de flank met vieren.

De groepen staan dus nu twee aan twee naast en achter elkander.

Oplossen.

Commando als boven.

De rechter voorste groep blijft staan.

De rechter achterste komt rechts-, de andere groepen links van deze, waarbij de groepen onderling de genoemde tusschenruimte krijgen, of wel op het eenvoudige commando: „*Oplossen*” zonder tusschenruimte naast elkander komen.

C. De sectie staat uit de flank met tweeën.

Het oplossen geschiedt als boven.

Verspreiden

Het verspreiden der groepen geschiedt op de wijze als voor groepen uit de flank is aangegeven.

Wil de onderwijzer de sectie, onder *C* genoemd, zonder voorafgaand oplossen, verspreiden, dan zullen op zijn commando: „*Verspreiden*” de beide rechts staande groepen rechts, de beide andere links opmarcheeren en de manschappen hierbij de gewone tusschenruimte naar het midden nemen, zoodat de tirailleurlinie zonder verdere commando's gevormd is.

Op gelijke wijze geschiedt dit voor de sectie onder *B* genoemd, de even nummers komen door het even inhouden (verlengen) van de pas op hunne plaats tusschen de onevën.

Waar dus bij bovenstaand systeem de indeeling in groepen is behouden gebleven, is dit slechts geschied om:

1^e. *het aanvoeren* der sectie beter mogelijk te maken, wanneer zij een front inneemt grooter dan het normale;

2^e. *een marschformatie* te hebben op het gevechtveld, voornamelijk ten behoeve van ondersteuningstroepen wanneer deze door het vuur gedwongen worden hunne formatie met pelotons of sectiën uit de flank te verlaten, zonder nog te willen verspreiden.

Voor het vormen eener tirailleurlinie echter is het te voren oplossen in groepen niet meer noodzakelijk en geeft het systeem dus tijdsbesparing.

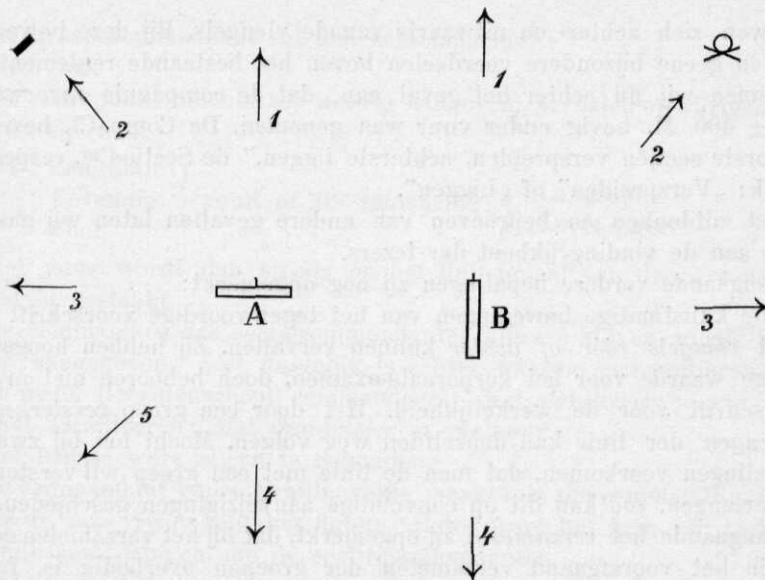
Aan het voorname doel: snel en naar alle zijden eene tirailleurlinie te kunnen vormen, is beantwoord.

Men vulle nu verder het onderwezene op de volgende wijze aan:

„*Richting op...* (toren, molen, enz.) „*Verspreiden*”, in welk geval de manschappen aan het hoofd, of die der groep waarop de beweging geschiedt, die richting nemen en de overigen in dezelfde strekking komen. De richting, waarin verspreid wordt, mag echter niet meer dan ongeveer 45° verschillen met die, waarin de afdeeling is opgesteld.

Waar bij het bovenstaande steeds de afdeelingen stilstaande gedacht zijn, ligt het voor de hand hoe dezelfde bewegingen geschieden wanneer de afdeelingen in beweging zijn.

Ten slotte eenige voorbeelden ter verduidelijking van de aangegeven denkbeelden.

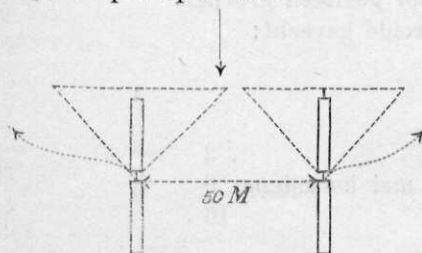
Zij bij A eene sectie stilstaande in front gedacht, welke verspreid moet worden, achtereenvolgens in de richtingen 1—5.

1. In de richting 1.
De Sectie-Ct. commandeert: „Verspreiden”.
2. Richting op het huis; „Verspreiden”. Zoo noodig de richting verduidelijkt door eene aanwijzing met de sabel.
3. „Links - Om”; „Verspreiden”.
4. „Sectie - Rechtsom - Keert”; „Verspreiden”.
5. In de richting 5 kan gehandeld worden als bij 3, voorafgegaan, door de aanwijzing: „Richting op...., of wel als bij 4.

Bij B is een sectie gedacht, marcheerende met vieren.

1. De Sectie-Ct. commandeert: „Verspreiden”.
2. Richting op den molen; „Verspreiden”.
3. „Rechts uit de flank - Marsch”; „Verspreiden”.
4. „Rechtsomkeert - Halt”; „Verspreiden”.

Wilde de Sectie-Ct. alleen oplossen, zoo zoude in ieder der bovenstaande commando's in plaats van „Verspreiden” zijn gecommandeerd: „Op.... pas oplossen”.

Mil. Spec. '99.

Hiernevens is eene compagnie voorgesteld op een afstand boven 1200 M. marcheerende onder gericht infanterievuur. Op ongeveer 1200 M. worden de beide voorste sectiën op aanwijzing van den Compies Ct. in groepen opgelost, de beide achterste sectiën

begeven zich achter- en uitwaarts van de vleugels. Bij deze beweging blijken geene bijzondere voordeelen boven het bestaande reglement.

Nemen wij nu echter het geval aan, dat de compagnie onverwacht op $\pm$ 400 M. hevig onder vuur was genomen. De Comp.-Ct. beveelt: „Voorste sectiën verspreiden, achterste liggen,” de Sectie-C^m. respectievelijk: „Verspreiden” of „Liggen”.

Het uitdenken en beproeven van andere gevallen laten wij gaarne over aan de vindingrijkheid der lezers.

Aangaande verdere bepalingen zij nog opgemerkt:

Alle kunstmatige bewegingen van het tegenwoordige voorschrift omtrent *vleugels vóór of achter* kunnen vervallen. Zij hebben hoogstens eenige waarde voor het korporaals-examen, doch behooren niet in een voorschrift voor de werkelijkheid. Het door een groep *versterken of verlengen* der linie kan denzelfden weg volgen. Mocht het bij zwakke afdeelingen voorkomen, dat men de linie met een groep wil versterken of verlengen, zoo kan dit op eenvoudige aanwijzingen geschieden.

Aangaande het *verzamelen* zij opgemerkt, dat bij het verzamelen eener sectie het voorafgaand verzamelen der groepen overbodig is. In de practijk sticht het meestal meer kwaad dan goed.

De vuren.

In de eerste plaats zij de wensch uitgesproken, dat de oefeningen in gezamenlijke vuren in de toekomst minder stiefmoederlijk bedeed mogen worden. Dit zoude zeker in het belang van officieren en kader, zoowel als van de manschappen zijn, de laatsten zouden gaarne, veronderstel ik, een deel hunner schietoefeningen door kokers hieraan geven.

Wat de commando's aangaat, zou het „Tasch open” achterwege kunnen blijven. Dáár gelaten, dat de tasch toch weer dicht valt, kan men den man ook zonder dit commando wel leeren de tasch te openen.

Een der commando's „Roffel” of „Staakt 't vuur” zoude ik gaarne missen. Zij vermeederen thans het aantal puzzles.

Wel ware den man aan te raden vóór alle bewegingen van de groep te beproeven den palvleugel om te leggen.

Het *salvovuur* zoude thans gevoegelijk voor verspreide afdeelingen kunnen vervallen en slechts voor gesloten pelotons of sectiën behouden kunnen blijven, zoo men wil ook voor gesloten groepen.

Er blijft dan over voor het verspreide gevecht:

Tirailleurvuur,

te verdeelen in:

Langzaam	} vuur met hoogstens	2
Levendig		6
Snel		16

patronen per minuut.

De groepscommandant zal dan commandeeren:

1°. Doel	}	slechts <i>zoo noodig</i> aangeven, herhalen of wijzigen.
2°. Mikpunt		
3°. Op...M.		
4°. Langzaam	}	vuur, of als aanwijzing: } „Langzamer”.
Levendig		
Snel		

Het vuur wordt dan steeds op het fluitsignaal van den groepscommandant gestaakt.

De commando's der sectiecommandanten kunnen blijven, zooals thans staat aangegeven. Niet duidelijk is echter waarom een sectiecommandant in de Recrutenschool commandeert: *Met standvizier = vuren* en bij het Tirilleeren: *Met standvizier = snelvuur*.

Het laatste ware alleen te behouden.

De commandant eener tirailleurlinie maakt met zijn commando: „*Groepenvuur*” een vrij ongelukkig figuur. Beter ware het hem vrij te laten in zijne aanwijzingen aan de sectiecommandanten.

Aangezien het hierboven aangegevene, vooral betreffende snel verspreiden, door mij practisch is uitgevoerd en het mij dan bleek, dat zoowel kader als manschappen zeer spoedig de bewegingen konden uitvoeren, hoop ik, ook al mocht het aangegevene geene instemming vinden, iets te hebben bijgedragen tot vereenvoudiging van onze Recrutenschool voor wat het tirilleeren betreft.

De opleiding in het schieten.

~~~~~  
Plicht is het, goed te schieten!  
~~~~~

Welk doel beoogen wij bij de opleiding in het schieten? Mij dunkt dat het dit moet zijn: schutters te vormen, die onwrikbaar vertrouwen op hunne aanvoerders en op hun eigen schot. Dit moet hun steun zijn, wanneer zij geroepen worden om in het vuur te treden, wanneer zij daar worden aangegrepen door dien geweldigen strijd tusschen plichtbesef en de zucht tot zelfbehoud.

Hoe nu tot dit doel te geraken?

Hoofdzakelijk hangt het van den officier af welken graad van geoffendheid in het schieten zijne compagnie bereikt. De beste regels zullen blijken onvoldoende te zijn, wanneer bij de leiding bezieling ontbreekt; doch waar de officier bij de schietoefeningen zijne beste krachten inspant, waar hij de grootste belangstelling toont voor elk schot, de uitwerking daarvan nauwkeurig nagaat, den schutter opwekt het volgende te verbeteren, de fouten van het vorige met hem bespreekt, met geduld er den man aan houdt de schietregels goed toe te passen, daar zal hij uitstekende resultaten verkrijgen. En niet alleen de belangstelling van den man, die voor de schijf staat, moet hij weten te wekken, ook de anderen moeten zich voor ieder schot interesseeren, alsof het een concours gold; zij moeten er vrij hunne opmerkingen over kunnen maken en hierin worden aangemoedigd.

Het aanhouden van schietboekjes (§ 123) zou ik verplichtend willen stellen; ieder soldaat moet zelf in 't bezit van zijn schietboekje zijn. Wanneer hij voor de schijf komt, overhandigt hij het den officier, die er de uitkomsten der schietoefening in aanteekeent. Door deze te vergelijken met die der vorige oefeningen blijft de leider dan tevens geheel op de hoogte van de gemaakte vorderingen.

Het geven van belooningen aan hen, die door hun ijver bijzonder goede resultaten verkrijgen, acht ik ook zeer gewenscht, doch niet volgens § 181 als een verrassing, maar onmiddellijk na de schietoefening.

Wanneer de ambitie bij het schieten op deze manier wordt opgewekt, dan houd ik er mij van overtuigd, dat het niet meer zal voorkomen, dat de man schot na schot afvuurt zonder zich in het minst in te spannen, iets wat thans maar al te veelvuldig gebeurt. Doet zich het geval echter voor, dat een man groote fouten tegen de schietregels maakt, dan moet hij onmiddellijk met schieten ophouden. Nooit mag

het voorkomen, dat een soldaat, die drie oefeningen moet doen, 15 patronen achter elkaar misschiet; — twee patronen mis is reeds te veel, er dient dan dadelijk te worden ingegrepen. De onderwijzer moet in zulk een geval het geweer van den onhandigen schutter overnemen, hem het bewijs leveren, dat de fout niet bij het geweer maar bij den schutter ligt, en vervolgens grondig onderzoeken, waaraan zij moet worden toegeschreven. Die fout toch kan het gevolg van de minder gunstige weersgesteldheid of van een tijdelijke indispositie van den man zijn, is dit echter niet het geval, is er een grove fout in zijne wijze van schieten ingeslopen, dan moet hij onmiddellijk teruggaan tot de voorbereidende oefeningen en tot het schieten met geweren tot kamerschietoefeningen; voorts moeten hem, totdat hij weer de vorige geoefendheid bereikt heeft, alle gunsten geweigerd worden. Nalatigheid en laksheid moeten streng gecorrigéerd worden; onwil, geloof ik, dat wij buiten beschouwing kunnen laten; waar de soldaat door zijne officieren met opgewektheid in trouwe plichtsbetrachting wordt voorgestaan, daar volgt hij gaarne en getroost hij zich de grootste inspanning om te volvoeren, wat zijn luitenant van hem vergt.

En hoe zullen wij den man nu het noodige vertrouwen schenken in zijn schot? Hoe willen wij hem de overtuiging geven: dat, waar hij schiet, hij ook raakt; dat, waar hij slaags raakt met den vijand, zijn vuur een geweldige uitwerking hebben moet?

Ik meen, dat daartoe de opleiding in vele opzichten anders zal moeten worden ingericht.

Vorbereidende schietoefeningen.

Hierbij zou ik als grondslag willen aannemen:

Nooit worde tot een volgende oefening overgegaan, vóór bij den leider de overtuiging vaststaat, dat elk soldaat de vorige oefening volkomen goed in zich heeft opgenomen en dan nog blijve hij zich door middel van den richtcontrôleur voortdurend overtuigen, dat de man het geleerde steeds blijft toepassen. Om hem goed te leeren richten met gestreken korrel, komt het mij wenschelijk voor een toestel te gebruiken van hout vervaardigd, waarvan de vizierklep en korrel tienmaal grooter zijn dan bij het geweer; daardoor zou het beeld, dat de richtende man krijgen moet, zooveel grooter en duidelijker worden, dat er geen twijfel meer bestaat of hij het doel wel goed ziet. Een metalen draad zou de denkbeeldige vizierlijn daarbij kunnen vervangen

De leiders bij de schietoefeningen weten hoe verschillend er dikwijls gericht wordt; zelfs door onderofficieren wordt niet altijd op de juiste manier van de richtmiddelen gebruik gemaakt. De fouten hierdoor verkregen zijn op kleine afstanden van geringe beteekenis, doch op groote afstanden zullen er kolossale afwijkingen door ontstaan. Daarom dient van den aanvang af de meest nauwlettende zorg besteed te worden aan het richten en mikken.

Niet genoeg kan daarom de aandacht geschonken worden aan die oefening, waarbij de man zelf het geweer voor het eerst in de richting moet brengen volgens de laatste drie regels van § 90, die luiden: „Daarna brengt de onderwijzer het geweer uit de richting en doet het daarin door den man herstellen”. Dat deze nieuwe richting de goede is, daarvan overtuige de leider zich persoonlijk.

Menschen, die niet kunnen leeren het linkeroog te sluiten, kunnen nooit goede schutters worden en moeten worden afgekeurd.

Het mikpunt met steel (fig. 5, § 94) zou ik veranderd willen zien in een driehoekje met steel en scherpe punt, zooals het vroeger was. Het tegenwoordige mikpunt met de tot op $7\frac{1}{2}$ mm. breedte afgeplatte punt is minder geschikt. Bij de groote moeilijkheid om de korrel en de vizierklep goed te zien ten opzichte van het doel, wordt hierdoor nog een tweede gevoegd, nl. die van de verplaatsing van het mikpunt, tot het midden van het afgeplatte vlak juist komt op de plaats, waar de vizierlijn op het doel uitkomt.

Bij de oefeningen van § 96 tot § 105 moet men het richten weglaten. Deze oefeningen dienen alleen om het werktuigelijke te leeren van het in den aanslag brengen van het geweer.

De oefening in § 105 zou ik wenschen dat met opgelegd geweer geschiedde, waarbij zoowel het aftrekken als het richten op een scherp afgeteekend mikpunt nauwkeurig moet gecontrôleerd worden. Hier wordt den man geleerd twee zaken tegelijk te doen: zijn volle aandacht te schenken aan het richten en tevens aan het besturen van den voorsten vinger der rechterhand bij het aftrekken. Hoe moeilijk dit in den aanvang is, weet ieder schutter; zoo gauw wordt het rukken en de tijd, die verloopt tusschen het oogenblik, waarop hij besluit af te trekken en dit ook werkelijk doet, is lang genoeg om het geweer uit de richting te doen gaan en dus het schot te doen missen.

Daar deze oefening tevens de grondslag is van het schieten op commando, zoo is het van het hoogste gewicht, dat den man hierbij geleerd worde op het commando „vuur” den vinger geleidelijk te sluiten zonder te rukken, zooals het voorschrift aangeeft.

Bij het richten en aftrekken wordt nu ten slotte nog een derde eisch aan den schutter gesteld, nl. om onder het richten geen adem te halen. Onnoodig dus nog verder uit te weiden over de zorg, die besteed moet worden aan de oefeningen in het aanleggen, richten en aftrekken, genoemd in § 106.

De voorbereidende oefeningen voor het salvo-, tirailleur- en snelvuur, beschreven in de §§ 109, 110, 111 en 112, zou ik een andere plaats in het voorschrift wenschen aan te wijzen. De oefeningen in de beide eerste vuren zou ik willen houden, nadat de man geoefend is in het schieten met geweren tot kamerschietoefeningen, volgens § 117. Heeft hij aan de voorwaarde hierin gesteld voldaan, zoo kan worden overgegaan tot de oefening in het salvo- en tirailleurvuur met bovengenoemde geweren en patronen, waarbij een schijf ten doel genomen worde, voor-

stellende 5 knielende manschappen naast elkaar. Op deze wijze blijft men contrôle houden op het geleerde en voorkomt men, dat de man bij de oefeningen volgens § 109 het richten begint te verwaarloozen.

De voorbereidende oefeningen in het snelvuur zou ik geheel willen afschaffen; bij de nader te bespreken veranderingen in de schietoefeningen van klasse A wensch ik als eisch te stellen, dat de man in staat is op 200 M. op een doel, voorstellende 5 knielende manschappen, 12 schoten in de minuut snelvuur te doen, waarvan 11 raak. De oefening in het snelvuur, volgens § 110, met exercitie-patronen is zeer verkeerd voor al het geleerde.

Door bovengenoemde veranderingen in het voorschrift op de wapenen schietoefeningen zouden 3 fouten hersteld worden.

1. Dat de man leert snelvuur te doen met exercitie-patronen als er geen contrôle is op de richting.

2. dat hij leert snelvuur te geven op een doel, voorstellende één man in knielende houding.

3. dat hij leert 16 schoten snelvuur in de minuut af te geven en dan op een afstand van 100 M. slechts 7 raakschoten behoeft te hebben, waardoor hem geleerd wordt, dat niet het aantal treffers maar het aantal schoten de waarde van het vuur bepaalt.

In verband met deze wijzigingen zou ik ook wenschen, dat de oefeningen in de vuren, beschreven in de §§ 132, 133, 134 en 135 van de recruitenschool, vervielen. Dit zou zonder eenig bezwaar kunnen geschieden, wanneer, zooals het zoozeer wenschelijk is, aan de gezamenlijke vuren een veel grootere plaats in de opleiding van den soldaat gegeven werd.

Bij de oefeningen, volgens de §§ 118, 119 en 120, zouden doelen moeten worden genomen in verband met de veranderingen, die ik in de schietoefeningen voor A en B wensch te maken.

Het vuren met losse patronen (§ 121) zou ik willen schrappen, immers aan den knal van het schot gewent de man spoedig, terwijl anderen schieten, de terugstoot is bij het tegenwoordige geweer zeer gering en het kwaad, dat er wordt gedaan, doordat de man schiet zonder te richten, is van te overwegenden aard om deze oefeningen langer te doen bestaan.

De individueele oefeningen.

De 1e alinea § 129 van het voorschrift luidt: „De individueele schietoefeningen dienen in 't algemeen om onder verschillende omstandigheden juist te leeren schieten”.

Ik zou nu deze individueele oefeningen voornamelijk willen beschouwen als een overgang tot de gezamenlijke vuren en in verband hiermede het doel der oefeningen in klasse A en B willen vaststellen, als volgt:

Klasse A dient om den man te leeren juist te schieten.

KLASSE A.

No.	Afstand in M.	Doel	Houding	Overgangsvoorwaarden		Aanmerkingen.
				Punten	Aantal Treffers en waarin zij moeten vallen.	
1	100	Ringschijf.	staande opgelegd.	50	5 binnen kring 8	
2	100	id.	" vrije hand.	46	5 " " 7	
3	100	Kopschijf 5 dm.	knielende id.		5 in de figuren.	
4	100	id.	staande id.		5 id.	
5	200	id.	" opgelegd.		5 id.	
6	200	Rompschijf.	" vrije hand.		4 id.	
7	300	id.	" opgelegd.		5 id.	
8	300	id.	liggende vrije hand.		4 id.	
9	400	Schijf 5 knielende mansch.	knielende opgelegd.		5 id.	
10	400	id.	" vrije hand.		5 id.	
11	500	id.	staande opgelegd.		5 id.	
12	500	id.	knielende vrije hand.		4 id.	
13	600	Sch. waarop 5 staande fig.	staande id.		5 id.	
14	700	id.	knielende opgelegd.		4 id.	
15	700	id.	" vrije hand.		4 id.	
16	200	Sch. waarop 5 knielende fig.	staande id.		11 id.	Snelv. ged. 1 min., 12 schoten.

Klasse B bevat de oefeningen voor de opleiding tot de gezamenlijke vuren.

De oefeningen in klasse A en B, zooals die thans in ons voorschrift voorkomen, zijn verouderd. Bijna alle vallen ze *op* of *beneden* 300 M. en de doelen zijn niet overeenkomstig de werkelijkheid gekozen. Het lijkt mij noodzakelijk het schieten op grootere afstanden meer te laten beoefenen en de doelen meer overeenkomstig de werkelijkheid te maken. Het spreekt vanzelf, dat de oefeningen op korten afstand begonnen moeten worden, maar zij moeten dan met geleidelijke opklimming snel naar grootere afstanden verplaatst worden.

Wordt klasse A nu beschouwd als middel om den man te leeren schieten op doelen, die hij in werkelijkheid tegenover zich zal zien, klasse B moet hem zoover brengen, dat hij op commando rustig zijn schot afgeeft, zonder zich er om te bekommeren, dat rechts en links en op zij van hem ook geschoten wordt.

Op deze wijze zal er voor het eerst sprake zijn van een bepaalde opleiding tot de gezamenlijke vuren. Tot nu toe bestond deze niet. De man deed eenmaal 5 schoten op commando en werd, als hij de 5 oefeningen der II^{de} klasse doorloopen had, geschikt geoordeeld, om aan de gezamenlijke vuren deel te nemen. Met 20 of 30 man op twee gelederen opgesteld, voor een hem onbekende schijf, rechts en links geladen geweren, een ernstige waarschuwing of bedreiging om niet te schieten voor het commando „vuur” gegeven is, en na 5 salvo's met losse patronen, waarbij natuurlijk van richten geen sprake is, vliegt het eerste salvo met scherpe patronen door de lucht en mist het doel. Na afloop der schietoefening wordt naar de schijf gemarcheerd, de treffers worden geteld en de oefening is afgelopen. Ik vraag mij af, is er nu nog sprake van vuurdiscipline? De man weet niet, wat hij geraakt heeft; wat kan het hem schelen, hoe eerder de patronen weg zijn hoe beter. Wel worden per jaar één of hoogstens twee oefeningen gehouden in het individueel gevechtsschieten, waarbij 2 à 3 man, een patrouille voorstellende, voor de schijf kunnen komen, maar in den regel gebeurt dit niet, daar het reglement het niet verplichtend stelt. Maar al werd het ook gedaan, zoo zou het toch geen nut opleveren, omdat niet medegedeeld wordt, wat er is geraakt; eerst na afloop der oefening worden de afstanden, waarop de schijven geplaatst waren, bekend gemaakt en wordt het verkregen resultaat besproken.

Zij, die voldaan hebben aan de 8ste oefening van klasse A, kunnen deelnemen aan de oefeningen in klasse B. In den zomer worden van de 8 schietoefeningen per maand er 4 in klasse A en 4 in klasse B gehouden.

Van de 5de oefening af worden kader en manschappen in vaste groepen van 4 mannen ingedeeld. Bij afwezigheid van enkele manschappen vallen steeds de vaste reserven, die voor iedere groep zijn aangewezen, in.

De uitslag van ieder salvo wordt terstond aangegeven, en eene beloning wordt toegekend aan die groep van vier man, die ten slotte het

KLASSE B.

No.	Afstand in M.	Doel.	Houding.	Overgangs- voorwaarde.	Soort van vuur.
1	100	5 knielende figuren.	staande vrije hand.	5 treffers i/d. figuren.	Op commando.
2	200	id.	id.	5 " id.	id.
3	300	id.	id.	4 " id.	id.
4	300	id.	id.	10 treffers id.	Snelvuur 1 min., 12 schoten.
5	300	id.	id. opgelegd.	40 "	" 4 man tegelijk.
6	300	id.	id. vrije hand.	18 "	4 man op één gelid op commando.
7	400	id.	knielend opgelegd.	16 "	id. twee gelederen "
8	400	id.	staande vrije hand.	16 "	id.
9	500	id.	id.	14 "	id.
10	600	5 staande figuren.	staande opgelegd.	14 "	id.
11	600	id.	knielend vrije hand.	12 "	id.
12	700	id.	knielend opgelegd.	12 "	id.
13	700	id.	staande vrije hand.	10 "	id.
14	300	5 knielende figuren.	knielend id.	28 "	Levendig trailleurvuur 4 man.

hoogste aantal treffers heeft behaald. Om de onderofficieren in de gelegenheid te stellen zich voor de taak van vuurleider te bekwamen, iets waaraan tot nu toe te weinig aandacht geschonken is, kunnen zij van tijd tot tijd het salvovuur commandeeren bij die groepen van 4 man, die reeds eenige geoefendheid hebben verkregen.

Schutters, die voldaan hebben aan al de oefeningen van klasse A en B, worden tot scherpshutter aangesteld.

Aan de gezamenlijke oefeningen wordt deelgenomen door de schutters, die de eerste 8 oefeningen van klasse B doorloopen hebben.

Deze oefeningen worden steeds compagniesgewijze gehouden, en in de compagnie secties- of pelotonsgewijze naarmate der sterkte. De groepen van 4 man worden tot groepen van 12 of 16 man saamgevoegd en het vuur gecommandeerd door een officier, nu en dan afgewisseld door den sectiecommandant.

De oefeningen moeten gehouden worden op banen, die zoodanig zijn ingericht, dat na elk salvo door een sergeant-majoor dienstdoend officier het aantal treffers kan worden aangewezen.

Een schietbaan, welker waarnemingspost na elk schot door een gedeelte van het personeel wordt verlaten, een waarnemingspost, die wat hooger en breeder is, dan de thans bestaande, eenige sectie-schijven voorstellende knielende en staande manschappen, en ten slotte vijf man onder commando van een sergeant-majoor dienstdoend officier om dicht te plakken, ziedaar alles wat noodig is voor bovengenoemd doel.

Na het afgeven van ieder salvo, wordt dit besproken en de middelen aangegeven om de uitkomsten van een volgend te verbeteren.

Er wordt niet tot eene andere oefening overgegaan, voordat eene sectie een bepaald aantal treffers heeft gemaakt, terwijl dit aantal veel grooter zal moeten zijn dan in het voorschrift betreffende de wapenen en schietoefeningen in verband met den afstand is aangegeven.

Het komt mij gewenscht voor de salvo's in den beginne te doen afgeven in eene houding, waarbij de geweren opgelegd zijn; dit dient ten eerste om den man te overtuigen van het groot aantal treffers, dat bij het salvovuur verkregen kan worden, en ten tweede zal in ons polderland dikwijls salvovuur worden gegeven door afdeelingen, die achter een dijk zijn opgesteld. Sectiën, die slechte schietuitkomsten krijgen, moeten steeds met opgelegd geweer geoefend worden. Het spreekt vanzelf dat belooningen ook hier den ijver kunnen verhoogen.

Op de schietbanen nabij de garnizoenen kunnen de meeste gezamenlijke vuren op korten afstand beoefend worden.

Voor het beoefenen der vuren op de middelbare en groote afstanden benevens voor het gevechtsschieten met afdeelingen is het schietkamp ingericht. Ook daar zal het vuur compagniesgewijze met sectiën of pelotons beoefend worden.

Wat de doelen betreft, zoo zou ik deze op de volgende wijze wenschen te kiezen: wordt geschoten op een vijand, die aanvalt, dan stelt

men door schijven voor de tirailleurlinie met den ondersteuningstroep en de reserve op de reglementaire afstanden, zooals dat in de werkelijkheid zal geschieden. Ook moet de breedte van de schijvenopstelling meer overeenkomen met de werkelijkheid in verband met den afstand. Bij het schieten op artillerie neemt men steeds een geheele batterij, de stukken met de reglementaire tusschenruimte. De dekking wordt dan door andere afdeelingen onder vuur genomen. Bij schieten op cavalerie, dat een enkele maal behoort te geschieden, moeten meerdere schijven achter elkaar opgesteld worden.

Na elk vuur behooren de treffers opgenomen te worden, hierbij moet de geheele compagnie tegenwoordig zijn, ten einde den uitslag van de oefening te vernemen.

In korten tijd veel oefeningen te houden, komt mij zeer verkeerd voor. Nog wensch ik ter overweging te geven om bij de opstelling der schijven rekening te houden met den eigenaardigen toestand van ons land in de polderstreek.

De oefeningen zou ik steeds willen laten eindigen met een wedstrijd, in het bataljon, waarbij de prijs, die bestaan kon in eene herinneringsmedaille en verlof, aan *die* sectie of *dat* peloton werd uitgereikt, waardoor de beste schietuitkomsten verkregen zijn.

A. VAN ALPHEN DE VEER.

De Veldtenue voor Infanterie-Officieren.

Het deed mij veel genoegen, geachte heer Redacteur, in de Spectator van December '98 ook eens wat te lezen over de tenue van officieren, daar het noodig wordt op deze aangelegenheid de aandacht te vestigen. Hulde aan den Heer X, die dit onderwerp zoo degelijk en uitvoerig behandeld heeft.

Mag ik er nog 't een en ander aan toevoegen? Ik wensch echter alleen te behandelen de tenue van den officier te velde, als zijnde van het meeste belang. Zooals het nu toch is, kan het niet blijven; een ieder schaft zich aan en draagt naar believen. Die draagwijze nu is nog zoo eenvoudig niet, hoofdzakelijk, omdat zij toegepast moet worden op dikke en magere heeren, op jongelui van 20 en mannen van 50 jaar. Wat den een goed staat en hem gemakkelijk zit, misstaat en hindert den ander.

Voor al jonge officieren geven zich voor den aanvang van de manoeuvres dikwijls veel moeite, om, door een samenstel van riemen, hunne uitrusting zoo doelmatig mogelijk te dragen; zelden zijn zij echter tevreden met hunne vinding; na een ferm looppas, na een lange rust, na eens over den kop gegaan te zijn, wordt er getrokken en gerukt om „den rommel” — vergeef deze uitdrukking, — weer op zijn plaats te krijgen en men is blijde niets verloren te hebben.

Mij dunkt het wordt tijd deze aangelegenheid eens ernstig onder de oogen te zien en handige troepenofficieren aan te wijzen om voorstellen tot verbetering te doen en aldus de draagwijze uniform te maken.

Geef deze officieren tot belooning voor gemaakte onkosten, tijd en arbeid een maand verlof in den zomer en de zaak is gezond.

Nu wilde ik gaarne de aandacht vestigen op enkele verbeteringen, door den Heer X voorgesteld. Daartoe moet ZWEG. zich eens voorstellen een dikken luitenant (die zijn er toch ook!) met een koppel om zijn middel. Aan dien koppel hangt een revolver (model), eene patroentasch met patronen, een kijker, een veldflesch (gevuld) en eene sabel.

„Net een rokanje-mast” zouden de jongens zeggen.

Geef onzen vriend verder eene musette met overjas op den rug. Heeft U zich zoo'n mijnheer nu goed voorgesteld? Dan gaan wij met hem loopen, eerst langzaam, dan wat harder en eindelijk een looppasje over ongelijk terrein. Dat looppasje benauwt hem wel een beetje, doch maar volhouden. Al „dravende” komen wij aan een slootje. Daar moet hij

overheen! Nu, ondanks zijn buikje, levert hij het hem netjes en met een aardig zetje komt hij aan den overkant. Daar aangekomen, ontsnapt hem een zucht van verlichting. Wat is er gebeurd? Uw mooie koppel, tegen zoo'n schok niet bestand, is naar beneden gezakt; 's mans buik is weer vrij. „Dan maar een gaatje vaster!” Maar hoe gewillig en mee-gaande onze vriend ook is, dáár wil hij niet van weten, dat kan hij onmogelijk hebben.

Voor gezette heeren is een dergelijke koppel, met al die aanhangsels, niet doelmatig.

„Qui trop embrasse mal étreint”.

Wij moeten wat beknopter wezen, niet al ons hebben en houden behoeft aan 't lijf te hangen!

De sabel kunnen wij niet missen en hindert ons betrekkelijk weinig, al moet men de scheede niet te veel vrijheid laten. De sabelkoppel behoort echter onder de jas. Onze uniformjas is er niet op gemaakt om den koppel boven de jas te dragen, er is te weinig taille in en deze taille is te hoog aangebracht, om eene dracht op de heupen te verkrijgen. Een koppel over de jas belemmert de armbewegingen, trekt en doet de taille van de jas „opkruipen”. Vandaar ook dat de revolverriem ons hindert en men daarin tracht tegemoet te komen door de revolver zoo licht en klein mogelijk te maken. En de revolverriem moet bij eene model revolver vast aangehaald worden, wil de revolver bij een' looppas niet naar voren schuiven, zoodat zij op den buik komt te bonzen; daar kunnen zelfs magere menschen niet tegen.

Wil ik U eens zeggen waar de revolver niet hinderlijk is? Aan den rechterachterkant van het lichaam, bevestigd aan den sabelkoppel. De revolver rust dan tegen de bil, een natuurlijk kussen, zij schuift niet naar voren, omdat de breede sabelkoppel grootendeels rust op den bovenkant van het heupbeen en de uitstekende kanten van dat been het verschuiven tegengaan. Probeert U het maar eens, 't is in het begin wat vreemd, doch 't zal U wel bevallen.

Nu volgt de musette. Zeker, op den rug is de beste dracht, al is het niet gemakkelijk om er gauw wat uit te krijgen. Maar toch heb ik er geen vrede mee, dat kapiteins van 50 en meer jaren zoo'n tasch op den rug dragen. De leeftijd heeft zekere rechten, 't hindert de oudere heeren in dezen gelijk gesteld te worden met jongelui van 20 en 25 jaar. Wij hebben nu eenmaal oude kapiteins bij de infanterie, wij moeten daarmede rekening houden. In sommige legers zijn de oudste kapiteins bereden, laten wij nu niet het omgekeerde gaan doen.

Geef daarom de tasschen van de kapiteins aan hunne oppassers, dan kunnen deze hunne ransels op de kar bergen, of hoe dan ook.

De overjas behoort 's winters aan het lijf, zomers op de kar. Over den band hoorde ik nooit klagen, de overjas is een ruim kleedingstuk, een band om het middel maakt het dragen gemakkelijk. Ik heb de overjas altijd met genoegen gedragen, behalve in den vorm van haam.

Onzen zoo doelmatigen lossen mantel zoude ik echter in den zomer niet

gaarne missen; van dunne stof, zal deze, gerold zijnde, ons weinig hinderen en van veel dienst kunnen zijn.

Waarom worden tot kijkers steeds de „binocles” gebruikt? De zoo veel lichtere, handige en goedkoope „monocles” zijn toch ook goed?

Aan wien de schuld dat onze militaire kleermakers meestal zoo'n slecht snit hebben? Wat zijn onze Duitsche collega's toch oneindig beter gekleed!

Maar nu is er nog iets in Uw opstel geachte Heer X., waarmee ik geen vrede heb: ik las niets over onze broek (alias pantalon) en dat viel mij een beetje tegen. Neemt U met onze broek genoegen? Ik bedoel niet met de kleur, maar met den vorm? Dan is U zeker geen wielrijder, ook geen jager, ook geen liefhebber van visschen? Dan heeft U zeker ook nooit eens eene bemerking gehad, dat, bij een Uwer onderhebbende manschappen, de onderkant van de broek niet samenviel met den bovenkant van den hak. Nu, dan moet U mij bij gelegenheid eens vertellen, hoe U zulks gedaan krijgt, want al zit bij mij 's mans broek bij het passen keurig, nauw heeft hij zich in volledig marschtenuë gestoken, of de broek hangt van achteren op den grond, en neem ik er wat af, dan is zijn Zondagsche broek te kort. U is tevreden met de broek? Ik niet! Bij een veldtenuë behoort geene lange broek, en ik vermeen ook, dat, België uitgezonderd, ons leger het *eenigste* leger is, dat te velde de lange broek draagt. En dat in ons waterland! Onze cavalerie, hoog te paard, draagt laarzen, de infanterie, die door slik en modder moet baggeren en moet trachten overal door te komen, draagt een broek met pijpen tot op den grond!

Wat ik nog meer tegen onze broek heb? Zij belemmert de vrije kniebeweging, zoo hoog noodig voor ons voetgangers; zij werkt remmend op de voortgaande beweging van het onderbeen, vooral in moeielijk terrein; 't is een kleedingstuk voor den gebaanden weg, geen kleedingstuk voor 't veld; 't is een „salonbroek”.

En met zoo'n kleedingstuk moeten onze militaire wielrijders „trappen!”

Wij moeten hebben eene broek die ruim zit, de vrije kniebeweging toelaat en halverwege het onderbeen opgehouden wordt.

Mijnheer de Redacteur ik mag geen ruimte meer vragen, ik hoop dat, onder de vele verbeteringen, die nu reeds in de uniform zijn aangebracht, spoedig ook moge behooren: „Een doelmatig veldtenuë voor den officier”.

D.

De Opleiding tot Ziekendrager.

Een zeer lezenswaardig artikel in de 6e aflevering (17^{en} jaargang) van „De Militaire Gids” van de hand van den Dir. Off. v. Gez. 3e Klasse A. A. J. QUANJER (Arts), en wel eene voordracht, gehouden ter inleiding der oefeningen van het personeel van den Geneeskundigen Dienst op den 15^{en} Augustus 1898 te Amersfoort, deed ons de vraag stellen, of het niet in het belang van het leger zou zijn, als aan de opleiding der zieke dragers niet alleen meer tijd werd besteed, maar ook of van die zieke dragers niet meer partij moet worden getrokken bij de verschillende te houden oefeningen met den troep.

Naar het ons voorkomt is het aantal uren, dat de zieke dragers ter beschikking worden gesteld van den Geneeskundigen Dienst om voor hun veel omvattende taak behoorlijk opgeleid te worden, zeer gering, en laat het gebruik van die manschappen, in weerwil der daaromtrent bestaande bepalingen, bij oefeningen met den troep al heel wat te wenschen over.

Wij verklaren althans volmondig, dat wij in onzen langdurigen dienst-tijd al heel zelden, en dan nog zeer onvolledig, van dat personeel bij oefeningen hebben gebruik gemaakt en door anderen zien gebruik maken, als wij mededeelen, dat wij er getuigen van zijn geweest, dat geen der bevelvoerende officieren aan het gebruiken van de bij den troep ingedeelde zieke dragers dacht.

Zoo wij ons dan ook niet vergissen, is of wordt er bij den Geneeskundigen Dienst reeds aan gedacht eene verandering in de opleiding tot zieke drager te brengen, terwijl de oefeningen, hierboven bedoeld, sedert de laatste jaren zijn voorgeschreven, omdat men tot de zekerheid is gekomen, dat die met den troep niet tot hun recht kwamen. Als wij den Heer QUANJER bij den aanvang zijner voordracht tegen collega's hooren zeggen . . . „En wie weet, of misschien onder de ouderen niet een enkele gevonden wordt, wien het aan tijd en gelegenheid ontbroken heeft, om bijv. het nieuwe Voorschrift betreffende den Geneeskundigen Dienst in Tijd van Oorlog tot het onderwerp van eene grondige studie te maken. Ook voor hen zal wellicht hier en daar iets te leeren zijn, dat aan hunne aandacht is ontsnapt” —, dan komt het ons voor, dat eene behandeling van dat onderwerp niet overbodig is, daar onder de niet-deskundigen er zeker velen zullen gevonden worden, aan wie de inhoud van het Voorschrift, betreffende de oefening van manschappen der korpsen van het leger in het dragen van zieken en gekwetsten,

vastgesteld bij Min. Besch. dd. 7 Juni 1895, IIe Afd., No. 62, *bijna*, zoo *niet geheel* onbekend is. Bovendien zou, wanneer de Minister van Oorlog zich met onze zienswijze mocht kunnen vereenigen, daarmede eene jaarlijksche besparing van *f* 34.790 gepaard gaan. Volgens evengenoemd voorschrift worden er nu jaarlijks bij elk Bataljon van het Regiment Grenadiers en Jagers en van de overige Regimenten Infanterie *tien*, en bij iedere Batterij Veld- en Rijdende Artillerie *twee* miliciens van elke lichterij voorgedragen tot de opleiding van ziekendrager. Van deze miliciens worden er *vijf* per Bataljon, en *één* per Batterij door den Commandeerende-Officier van het korps of onderdeel ter plaatse, na overleg met den Chef van den Geneeskundigen Dienst in het garnizoen, voor die opleiding aangewezen.

Voor het Wapen der Inf^{te} alzoo $5 \times 5 \times 9 = 225$ of voor zeven lichterijen $7 \times 225 = 1575$ miliciens, en voor de Batterijen Veld- en Rijdende Artillerie $3 \times 6 + 2 = 20$ of voor zeven lichterijen 140 miliciens.

De Eskadronscommandanten en de Commandanten der Batt^{en} Rijdende Artillerie dragen bovendien respectievelijk *vier* en *twee* vrijwilligers voor tot opleiding van ziekendragers, waarvan eveneens door meergenoemden Chef in het garnizoen, respectievelijk *twee* en *één* vrijwilliger voor die opleiding worden aangewezen, alzoo $3 \times 5 + 2 = 17$ vrijwilligers.

Het leger beschikt dus over $1575 + 140 = 1715$ milicien- en 17 vrijwilliger-ziekendragers.

De voor de opleiding tot ziekendrager bestemde manschappen ontvangen tot eerste oefening, gedurende de eerste 4 weken na de aanwijzing 5 maal 's weeks, telkens gedurende één uur, het vereischte theoretisch en practisch onderricht. Daarna worden zij — de miliciens tot zoolang zij in werkelijken dienst blijven — tot vermeerdering van hunne bekwaamheid en tot onderhoud van het geleerde, nog éénmaal 's weeks, telkens gedurende één uur, in den dienst van ziekendrager geoefend, terwijl voor den vrijwilliger-ziekendrager, bij voldoende geoefendheid, dat onderwijs tot éénmaal in de maand kan worden beperkt.

Bij een oefentijd bijv. van 12 maanden, bedraagt het aantal lesuren voor de milicien-ziekendragers alzoo 20 uren in de eerste maand en 44 uren in de overige maanden, te zamen 64 uren.

Tot het bijwonen van die lessen worden de manschappen door den Commandeerende-Officier van het Korps of onderdeel in de gelegenheid gesteld, terwijl zij overigens hun gewonen dienst bij de betrokken onderdeelen verrichten.

Komen de als ziekendrager geoefende miliciens voor herhalingsoefeningen onder de wapenen, dan worden zij, gedurende de eerste week vijfmaal 's weeks, telkens één uur, en gedurende de overige weken, éénmaal 's weeks gedurende één uur in hunnen dienst als zoodanig geoefend.

De opleiding van miliciens tot ziekendrager is dus, zooals zij tot heden geregeld is, *tweeledig*, en wel in die voor ziekendrager, en in die voor veldsoldaat. Deze verdeeling van arbeid moet natuurlijk ten nadeele van beide komen, en wel vóóral voor die van veldsoldaat, daar de

man weet, dat alle aan hem en door hem besteede tijd en moeite in die richting verloren tijd en moeite is, daar aan hem ingeval van mobilisatie of van een actief optreden van het leger alléén de taak van ziekendrager wordt opgedragen.

Bij mobilisatie van het Leger zijn de geoefende ziekendragers bestemd:

a. Voor zoover zij behooren tot de Bat^{ons} van het Veldleger:

1e. om, tot een getal van $56 \times 3 \times 3 = 504$, als ziekendragers te worden ingedeeld bij de Sectiën van de Verbandplaatsafdeelingen, en tot een getal van 56 bij de reserve-hulpverbandplaatsafdeeling: totaal 560;

2e. de overigen, om bij de Comp^{ieën} ingedeeld te blijven, ten einde in het gevecht en onder andere omstandigheden, tijdelijk als ziekendragers dienst te doen.

b. Voor zoover zij behooren tot de Bat^{ons} van de Bezettingstroepen:

1e. om, tot een getal van 126, als ziekendragers te worden ingedeeld bij de in de verdedigingsliniën en stellingen op te richten verbandplaatsafdeelingen;

2e. de overigen, om bij de Comp^{ieën} in de versterkte plaatsen te blijven en als tijdelijk ziekendrager dienst te doen.

Van de 1575 infanterie-milicien-ziekendragers behooren de onder *a* punt 1. en onder *b* punt 1. genoemde ziekendragers ten getale van $560 + 126 = 686$, tot de *niet-strijdenden*. Zij deelen in het genot der *onzijdigheid* en zijn voorzien van een witten band met een rood kruis om den linkerbovenarm. Zij leveren bij mobilisatie hunne wapenen in en worden alsdan gedirigeerd naar de reeds voor hen in tijd van vrede aangewezen plaatsen. De overige inf.-milicien-ziekendragers, ten getale van 889 of 99 per regiment, ± 20 p. bat., of circa 5 per comp., behooren tot de *strijdenden*, behouden hunne wapens en deelen niet in het genot der *onzijdigheid*, evenmin als de 140 tijdelijke ziekendragers bij de veld- en rijdende artillerie. Zij worden voorzien van een onderscheidingsteeken, bestaande in een rooden band om den linkerbovenarm en volgen hunne compagnieën bij alle dienstverrichtingen.

Nu zegt § 39 van het Voorschrift betreffende den Geneeskundigen Dienst bij de Landmacht op Voet van Oorlog:

„Tot de oprichting van een hulpverbandplaats wordt in het algemeen overgegaan, zoodra zich een gevecht heeft ontwikkeld. De taak der hulpverbandplaats is, het verzamelen der militairen die in den strijd zijn gekwetst, het laven van lijdens, het verleenen van de dringende noodige hulp, het gereedmaken voor verder transport en het vervoeren naar de hoofdverbandplaats, terwijl bij het vaststellen van het aantal op te richten hulpverbandplaatsen rekening zal gehouden worden met de uitgestrektheid van het gevechtsfront en den aard van het terrein. Voor één of twee bataljons worden in den regel dan ook niet meer dan één, voor een regiment infanterie of zelfstandige brigade niet meer dan twee hulpverbandplaatsen opgericht”.

Volgens de opgave bij den Heer QUANJER bedraagt de sterkte aan

ziekendragers bij een hulpverbandplaatsafdeeling 32 man; voor de negen regimenten infanterie alzoo 566 man voor 18 hulpverbandplaatsen. Dit personeel, waarover reeds dadelijk bij den aanvang van een gevecht moet kunnen beschikt worden, legt bij aankomst op de hulpverbandplaatsen wapenen, ledergoed en ransel af, en doet dus feitelijk dienst als *niet-strijdenden*.

Afgescheiden nu van de vraag, of bij het vaststellen der jaarlijksche sterkte der op te leiden miliciens tot ziekendrager rekening is gehouden met het vermoedelijk groot aantal gewonden, dat zich reeds bij den aanvang en, na de invoering der nieuwe vuurwapens, zeer zeker gedurende het gevecht zal voordoen, komt het ons gewenscht voor het aantal *niet-strijdende* ziekendragers bij het wapen der infanterie al dadelijk tot een getal van 1575 uit te breiden, en die der veld- en rijdende artillerie ten getale van 140, onmiddellijk als *niet-strijdenden* te beschouwen.

Deze indeeling tast de formatie der onderdeelen van het Leger waartoe zij behooren niet aan, daar ieder zelfstandig commandant, met den Heer QUANJER, het bepaalde in het voorschrift, dat de tijdelijke ziekendragers ook in oorlogstijd hunne troepen bij alle dienstverrichtingen zullen volgen, zóó opvatten, dat men ze toch *bijéén* houdt, om bij het in gevecht komen van eene afdeeling verwarring te voorkomen.

Bij het *niet* in gevecht komen volgen zij dus hunne afdeeling, en, zoo die in het gevecht komt, treden zij terstond als ziekendrager op. In geen geval dus als soldaat in het gevecht. Hunne opleiding tot veldsoldaat is alzoo nutteloos geweest, daar, op het oogenblik dat men van hunne krachten wenscht gebruik te maken, zij zich van wapenen en ledergoed ontdoen, om tot een geheel anderen tak van dienst over te gaan. Wij zouden daarom dan ook willen voorstellen een maatregel in het leven te roepen, waarbij bepaald werd dat het thans aangegeven getal miliciens van elke lichting, dat zich voor de opleiding tot ziekendrager aanmeldt en daarvoor geschikt wordt bevonden, na een verblijf van drie maanden onder de wapenen met groot verlof zou kunnen vertrekken, als zij na dat tijdstip bij een goed gedrag aan nader te stellen eischen voldoen, om tegen den tijd der najaarsoefeningen met hunne lichting voor ééne maand onder de wapenen te komen.

Nadat deze miliciens in de compagnieën zijn gekleed en aldaar gedurende ééne maand onderricht hebben ontvangen in hetgeen voorkomt in Hoofdstuk I van den „Leidraad tot het theoretisch onderwijs van den soldaat”, voor zoover dat onderricht met het oog op hunne opleiding voor ziekendrager gewenscht is, en nadat zij practisch zijn onderwezen in het opslaan van tenten, het maken van veldkeukens en in het marcheeren in rij en gelid, worden zij twee maanden geheel ter beschikking gesteld van den Chef van den Geneeskundigen Dienst ter plaatse, om tot ziekendrager te worden opgeleid, in welken tijd zij veel beter theoretisch en practisch zullen worden onderlegd dan bij de bestaande regeling. Komen zij dan later, met de lichting waartoe zij behooren, opnieuw voor ééne maand onder de wapenen, dan kan hunne

opleiding bij oefeningen en manoeuvres practisch worden voortgezet en toegepast, als bij § 17, blz. 92, der meergenoemde Min. Beschr. dd. 7 Juni 1895, IIe Afd., N°. 62, in verband met § 7 dier beschikking, betreffende hun theoretisch onderricht is voorgeschreven.

Door al de als ziekendrager geoeffende miliciens als *niet-strijdenden* te beschouwen, en hen dus niet van wapenen te voorzien, voorkomt men den last, die nu bestaat, dat een gedeelte der ziekendragers (de niet-strijdenden ten getale van 686) bij mobilisatie eerst hunne wapenen moeten inleveren, vóórdat zij naar de hun aangewezen standplaatsen kunnen worden gedirigeerd, en dus de tijdelijke ziekendragers bij den aanvang van een gevecht eerst gewapend van hunne bataljons of onderdeelen naar de hulpverbandplaatsen moeten marcheeren om, na zich aldaár van hunne wapenen, ransel en ledergoed te hebben ontdaan, naar de gevechtlinie terug te keeren; terwijl het eindelijk voor de tijdelijke ziekendragers bijna ondoenlijk is, om, zooals het geval zich kan voordoen vóórdat de hulpverbandplaatsen zijn opgericht, zich gewapend met de gewonden te bemoeien.

Na de invoering van den persoonlijken dienstplicht laat het zich aanzien, dat de gewilde stof tot opleiding voor ziekendrager meer dan in vorige jaren zal aanwezig zijn, zoodat hunne opleiding dan ook met weinig bezwaren zal gepaard gaan, bij een oefentijd als door ons wordt voorgesteld.

Mocht een milicien, die tot ziekendrager is of wordt opgeleid, komen te ontbreken, of moet hij door de eene of andere omstandigheid worden vervangen, dan wordt, zoodra mogelijk, een ander daartoe genegen en geschikt milicien uit de lichte, die op dat tijdstip voor eerste oefening onder de wapenen is, daarvoor aangewezen, ongeacht of de ontbrekende milicien behoort tot deze of tot eene andere lichte. Hebben dan verder de dienstverrichtingen der ziekendragers bij oefeningen en manoeuvres plaats, overeenkomstig de bepalingen van het Voorschrift betreffende den Geneeskundigen Dienst bij de Landmacht op Voet van Oorlog, dan zullen de uitkomsten de moeite loonen aan een zeker aantal militairen in het Leger eene opleiding te hebben gegeven, die hen in staat stelt, het lijden van een groot aantal in het gevecht gekwetste kameraden te helpen verzachten.

Mocht de Minister van Oorlog zich met onze zienswijze kunnen vereenigen, dan zou, daar onze berekening over 7 jaar loopt, daarmede eene jaarlijksche bezuiniging van $\frac{1715 \times 8 \times 30 \times f 0.55}{7} = f 32.340$ kun-

nen gepaard gaan, plus $\frac{1715 \times 10}{7} = f 2450$ aan eerste uitrusting, omdat een bedrag van $f 10$ per hoofd, in plaats van $f 20$ zooals nu voor den man in rekening wordt gebracht, ons voldoende voorkomt, totaal alzoo: $f 32.340 + 2450 = f 34.790$.

Buitendien komen nog wapenen en uitrustingstukken voor een even groot aantal soldaten vrij.

Een merkwaardig onderdeel van een nieuw voorschrift.

Het is een hard gelag, na van een bijzonderen tak van wetenschap een schier twintigjarige studie te hebben gemaakt, eensklaps te moeten vernemen, dat men zich nog niet eens de allereenvoudigste grondbeginselen heeft weten eigen te maken. En toch, zoo is het ons gegaan!

Na eerst een lesje te hebben uitgedeeld omtrent de wijze, waarop een voorschrift dient te worden geredigeerd, een lesje, dat wij van ganser harte hopen nooit ofte nimmer opgevolgd te zien, komt de Heer F. A. PANNEKOEK in De Militaire Spectator, No. 3, Maart 1899, tot een feitelijke verdediging van het voorschrift, waarvan wij onder bovenstaanden titel in de December-aflevering van De Militaire Spectator, 1898, ten deele de leemten en gebreken aantoonde, dat wil zeggen, méenden aan te toonen, want wij hebben ons deerlijk vergrepen.

Vleiden wij ons door onomwonden onze zienswijze weer te geven in het belang van ons wapen werkzaam te kunnen zijn, thans gaat uit den boezem van dat wapen een stem op, die ons oordeel — de stem zegt: critiek — „onwelwillend” noemt. Het is ons gelukkig nog een troost, dat die beschuldiging zooveel ten deel valt, die zich niet onvoorwaardelijk bij de opvattingen van anderen willen neerleggen, vooral wanneer het aangevoerde pakt.

Stappen wij dan daarover heen en laten wij het ons ook maar niet al te erg aantrekken, wanneer de Heer P. ons iets verder vraagt of wij ook „in de war kunnen zijn,” want hierop past toch nog altijd het antwoord: „Nee! Het klosje is geen „stroombron” als waarvan hier sprake is en de definitie van „isoleering” is en blijft onjuist. Wie in de war moge zijn, wij niet.”

Wat wij echter reden zouden hebben euvel te duiden, is, dat de Heer P. niet zelden het door ons aangevoerde uit zijn verband rukt, waardoor zijn weerleggingen een enkele maal een glimp van juistheid verkrijgen, die haar echter feitelijk niet toekomt. Van des Heeren P.'s „welwillendheid” hadden wij anders mogen verwachten.

Men zij echter niet bevreesd, dat wij andermaal in eene appreciatie van het voor ons nog steeds „merkwaardige” voorschrift zullen vervallen. De plaatsruimte van dit tijdschrift kan waarlijk wel beter besteed worden dan aan herhalingen van wat reeds gezegd is; en daartoe zouden wij toch onvermijdelijk moeten komen.

De Heer P. houde het dan maar bij zijn LECLANCHÉ-element met

poreuzen pot; voor hem gelde ook dat het electricisch licht — voor het kader toch zeker niet het licht, voortgebracht door den gloeienden platinadraad, zie ERIC GÉRARD, *Leçons sur l'Electricité*, 2e druk, 2e deel, pag. 237 en pag. 240, maar wel het in de practijk gebruikelijke — door het gloeien van een metaaldraad wordt verkregen; hij blijve bij zijn voorstelling, dat in de telephonische geleiding trillingen worden overgebracht, zoowel van het trilplaatje als van de lucht; hij beroepe zich dan maar op ERIC GÉRARD en MERCADIER om vol te houden, dat het geluid door de telefoon „doffer” wordt overgebracht; hij blijve bevreesd voor een vochtigen boomtak of een natte weide, wanneer een vluchtige telephonische geleiding moet gelegd worden! Hij blijve in zijn rol van „beschuldigenden” criticus! Het is ons om het even.

Wij erkennen gaarne den moed niet te hebben om den Heer P. ook maar in een enkel opzicht tot een andere zienwijze te brengen; ook kunnen wij den velen daartoe benoodigden tijd niet missen. Mogen wij echter een enkelen goeden raad geven — en niet waar, dat mag wel na de vele vingerwijzingen, welke wij te recht of ten onrechte ontvingen — dan zouden wij meergenoemden Heer willen aanbevelen het onderwerpelijke voorschrift ter beoordeeling in handen te geven van, bijvoorbeeld, een telegraaf-ingenieur; toch zeker een autoriteit. Wij voor ons kennen dat oordeel bereids lang en twijfelen niet of de Heer P. zou daaruit gemakkelijk kunnen afleiden, dat, in vergelijking, hetgeen wij in het midden brachten alleen op de gevolgde wijze kon geschieden door als factor een groote mate van „welwillendheid” in te voeren.

Uit den aard der zaak is met den naam van elk voorschrift of reglement onvermijdelijk ook een persoonsnaam verbonden. 't Is dan ook alleen omdat wij meenen zaken van personen in deze zooveel mogelijk van elkander gescheiden te moeten houden, dat wij voor de onderteekening van ons gewraakt artikel tot de laatste letter van het alfabet onze toevlucht hebben genomen. Wij gelooven, dat, als wij ons niet daartoe verplicht hadden gevoeld, de Heer P. ons ook niet verdacht zou hebben te beoogen den onderofficier een uitgebreide kennis van electriciteitsleer te schenken en zodoende onderofficieren op te leiden voor burgerbetrekkingen. Waar staat dat toch te lezen? Zoo'n denkbeeld behoort in een geheel andere inrichting dan in een kazerne thuis!

Verwerpt de Heer P. onvoorwaardelijk den zoogenaamden „telefoonpost” voor de vestingartillerie, wij niet. Maar men moet goed weten in welke gevallen met dien toestel moet gewerkt worden; zeer zeker lang niet altijd.

Het ons meermalen in des Heeren P.'s schrijven toegevoegde verwijt, dat wij in gebreke bleven het betere aan te geven voor hetgeen wij afkeurden, kan ons niet treffen. Volkomen duidelijk, met nadruk en klem zelfs, hebben wij verklaard, dat wij lesjes in de electriciteitsleer, hoe simpel ook, in het onderwerpelijke voorschrift, in zijn geheel genomen, misplaatst achten. Dergelijke theoretische verhandelingen, maar dan wel degelijk correct en voldoende volledig om een goed afge-

rond geheel te vormen, behooren den inhoud uit te maken van een handboek of handleiding; en daaraan bestaat gebrek, groot gebrek, dat blijkt ons maar al te duidelijk. Moeilijk kon men nu van ons verwachten, dat wij de misplaatste theorie gingen wijzigen. In dit geval was het voorloopig voldoende, zoo mogelijk nog bijtijds, te wijzen op het gevaar dat het voorschrift door zijn gebrekkigen inhoud oplevert, waar het geldt de opleiding van personen, die de steunpunten van het leger moeten vormen. Ten andere wilden wij trachten te voorkomen, dat ons wapen zich, ronduit gezegd, belachelijk zou maken in de oogen van den meer ontwikkelden jongeling, die bereids zijn intrede in het leger heeft gedaan, door zulk een voorschrift ongewijzigd te handhaven. Plicht bracht ons tot onze beoordeeling, en wij verkiezen niet, dat aan onze bedoeling een valschen uitleg wordt gegeven. Dit late de Heer P. na!

Ten slotte nog dit: wij komen op deze aangelegenheid niet weer terug; daartoe bevalt ons de vorm, waarin de Heer P. zijn oordeel heeft ingekleed, maar al te weinig.

Maart 1899.

Z.

De Vrede-beweging en het Sociaal Weekblad. 1)

Op bladzijde 393 van den 65sten Jaargang van dit Tijdschrift schreven wij, naar aanleiding van de door Mr. J. B. BREUKELMAN uitgesproken redevoering bij het vijf-en-twintig-jarig bestaan van het Algemeen Nederlandsch Vrededebond, o. a. het volgende:

„Het is onwedersprekelijk, dat naarmate de mensch op een hooger en „trap van beschaving staat, hij met des te grooter weezin, met des te „inniger deernis elke oorzaak beschouwt, waardoor de vruchten der „beschaving bedreigd worden. De groote rampen, welke de menschheid, „nu hier, dan daar, schier onophoudelijk treffen, maken op zijn fijnge- „voelig gemoed een diepen indruk en rusteloos zint hij op middelen „om die rampen af te wenden of hare schadelijke gevolgen te verzach- „ten. Hevig woedende epidemische ziekten, zware branden, alles ver- „nielende watervloeden, ja zelfs de vernietigende werking van het „hemelvuur, hij tracht ze alle te voorkomen of te beteugelen door de „middelen, die de schoonste vrucht der beschaving — de wetenschap — „hem in handen geeft. En is het dan wonder, dat hij daarbij ook op „den oorlog — dien geesel der menschheid — zijn oog richt en dat hij „op middelen peinst om ook deze plaag van het aardrijk te verbannen, „dat hij er met al de kracht, die in hem is, naar streeft het schoone „beeld van den eeuwigen vrede te verwezenlijken?”

Wanneer wij deze woorden hier nogmaals afschrijven, geschiedt zulks uitsluitend om te doen zien, dat de vrede-beweging, als zoodanig, onze onverdeelde sympathie heeft en wij elken stap, die leidt in de richting van het duurzaam behoud van den vrede, van harte zullen toejuichen. Wij stellen er bijzonderen prijs op die verklaring hier nogmaals af te leggen, om daardoor bij voorbaat het wapen uit handen te slaan van hen, die, het voetspoor volgend van den Heer VAN HOUTEN, 2) het zoo gaarne willen doen voorkomen, alsof de officieren, ter wille van de bevrediging van persoonlijke belangen, het oorlogzuchtige element „par excellence” in den Staat zouden vertegenwoordigen.

Niets is minder waar; voor de officieren, evenals voor elk wezenlijk beschaafd mensch, geldt de stelling, dat de oorlog een uiterst middel is, waarnaar alleen ter bescherming van de hoogste belangen gegrepen mag worden. Dat zij daarbij intusschen van oordeel zijn, dat zoolang

1) Zie de nummers van dit blad van 4, 11 en 25 Maart 1899.

2) Zie Staatkundige brieven. Nieuwe reeks (1890—1891).

het geweld onder de natiën *het* middel zal zijn, om aan onrechtmatige eischen voldoening te verschaffen en dat geweld alleen door geweld te keeren is, het uiterste middel, waarover men beschikt om zich recht te verschaffen of vreemd geweld te weerstaan — d. i. het leger — in zoodanigen toestand behoort te verkeeren, dat dit middel met de grootst mogelijke kansen op een goeden uitslag gebezigd zal kunnen worden, is, meenen wij, hun niet euvel te duiden. Waar op hen, ieder naar de mate van zijne functiën, de verantwoordelijkheid voor den goeden uitslag van elke onderneming zwaar zal rusten. hebben zij het recht te eischen, dat het wapen, hen ter hanteering gegeven, ook in volkomen bruikbaren staat verkeert.

Hoezeer wij intusschen, in beginsel, met de vrede-beweging sympathiseeren, mag deze instemming ons toch niet beletten met koel verstand te overwegen, welke de onmiddellijke gevolgen van die beweging zullen kunnen zijn, ja, deze overweging is dringend noodig, wil men zijne verwachtingen niet te hoog spannen en zich aldus eene zekere, zij het ook leerzame teleurstelling bereiden.

Daarbij rijst dan allereerst de vraag: heeft de vrede-beweging op het oogenblik reeds eene *practische beteekenis*, dan wel beweegt zij zich voorshands nog slechts op theoretisch gebied?

Toen Bonaparte in den winter van 1800—1801 aan de Oostenrijksche en Pruisische gezanten zijne voorstellen ter vermindering der oorlogstoerusting had doen toekomen, antwoordde de Oostenrijksche regeering, dat zij niets liever zou wenschen dan met deze voorstellen mede te gaan, doch dat de groote moeilijkheid juist hierin bestond ook het Berlijnsche Hof daarvoor te winnen.

Wij zijn nu bijna honderd jaren verder en toch vreezen wij, dat wanneer straks de vrede-conferentie bijeenkomt het onderlinge wantrouwen, dat uit het zoeven vermelde Oostenrijksche bescheid spreekt, ook thans zal beletten aanstonds tot *practische uitkomsten* te geraken. Zeker, elke mogendheid voor zichzelf zal overtuigd zijn van de groote wenschelijkheid om de tegenwoordig zoo hoog opgevoerde krijgstoerusting te beperken. . . . . maar de groote moeilijkheid zal wel wezen, wie het eerst met die beperking een aanvang zal maken, en mocht men kunnen besluiten tot eene gemeenschappelijke handeling, naar welken maatstaf die vermindering zou moeten geschieden, om van de handhaving van den getroffen maatregel nog niet te spreken.

De actueele toestand, zowel in als buiten Europa, wettigt o.i. deze verwachtingen volkomen. Wanneer toch de mogendheden zelve aan eenig onmiddellijk *practisch resultaat* van de vrede-conferentie geloofden, zou dan Duitschland nog aan den vooravond van die bijeenkomst zijn leger op belangrijke wijze versterken, zouden dan alle toonaangevende zeemogendheden — met inbegrip van Rusland — hunne vlootuitbreiding ongestoord blijven voortzetten?

En evenmin als de daden der onderscheidene mogendheden daarop

wijzen, evenmin geeft de geest, welke bij hunne buitenlandsche politiek voorziet, een streven naar rechtvaardigheid te aanschouwen, dat de allereerste voorwaarde voor eene duurzame bevestiging van den vrede zou moeten zijn. Komen niet ten aanzien van China bijna dagelijks gevallen van rechtsverkrachting voor, die kunnen gelden als de sterkst sprekende voorbeelden van wat de brutale kracht vermag, met terzijdestelling van elk gevoel voor recht en billijkheid ¹⁾. Neen, wanneer dergelijke feiten gepleegd worden door en met goedvinden van de zelfde mogendheden, welke reeds hunne afgevaardigden voor het vrede-congres benoemen, dan kunnen wij ons van die samenkomst geen practische gevolgen voorstellen, althans niet in den geest van hen, die daarvan eene vermindering der krijgstoerusting verwachten.

Wat de vrede-conferentie brengen kan en, naar wij oprecht hopen, brengen zal, is een meer op den voorgrond stellen der internationale arbitrage, doch zal deze uit den aard der zaak beperkt zijn tot die gevallen, waarin noch de integriteit van den Staat noch een werkelijk groot staatsbelang op het spel staat.

In deze beide gevallen kunnen wij ons althans niet voorstellen, dat onder de tegenwoordig bestaande verhoudingen scheidsrechterlijke uitspraak mogelijk zou zijn; in het eerste niet, omdat het in strijd zou wezen met het begrip, dat men zich van den Souvereinen Staat gevormd heeft, nl. dat deze de beslissing omtrent zijn Souverein bestaan in handen van eene arbitrage-commissie zou kunnen stellen; in het tweede geval niet, omdat daar, waar een werkelijk groot staatsbelang op den voorgrond staat, deze aangelegenheid te diep in het leven van beide Staten zal ingrijpen, dan dat de beslissing daaromtrent aan eene scheidsrechterlijke uitspraak zal kunnen worden overgelaten.

Onze verwachtingen omtrent de uitkomsten der vrede-conferentie zijn, het moge uit het vorenstaande gebleken zijn, niet hoog gespannen en ieder, die de zaak met het hoofd en niet alleen met het hart beschouwt, zal, vreezen wij, tot eene dergelijke slotsom moeten geraken. Daar waar men *beperking* van krijgstoerusting op den voorgrond stelt en in verband met den huidigen toestand stellen moet, en men daardoor reeds het begrip van geweldpleging handhaaft, kan o. i. geen andere uitkomst verkregen worden. Welke Staat zal er ooit toe kunnen besluiten zich te beperken in de middelen van krachtsuiting, waarover hij beschikt, wanneer hij weet, dat de betrekkelijke waarde dier middelen — vergeleken bij die zijner vermoedelijke tegenstanders — te eeniger tijd over zijn wel en wee zal beslissen.

Alleen dan zou men zich op rationeelen grondslag bevinden, wanneer er sprake kon zijn van *algeheele afschaffing* van krijgstoerusting, doch dat zou, een ieder begrijpt het, eerst het geval kunnen zijn, wanneer de bevolking dezer aarde uitsluitend uit *rechtvaardigen* bestond.

¹⁾ Men denke ook aan Rusland's houding tegenover Finland, mede eene illustratie van het rechtvaardigheidsbeginsel in de hedendaagsche staatkunde.

Dan zou men echter, tegelijkertijd met de krijgstoerusting, ook de politie, de justitie, de gevangnissen en wat niet al meer kunnen afschaffen; dan had men eene maatschappelijke ordening, waarin het geweld niet meer bekend was, dan had men het ideaal van Tolstoi bereikt.

Zal dat ideaal ooit bereikt worden en zoo ja, hoeveel eeuwen zullen nog verloopen, voor het menschedom dien staat van gelukzaligheid bereikt heeft?

En leidt de weg daarheen langs vrede-conferentiën en vrede-manifestatiën?

O. i. geenszins; het eenige middel, dat ons langzaam, doch zeker in die richting voert, dat ons het doel wellicht nimmer bereiken, doch zeer stellig naderen doet, is het verspreiden van meerdere beschaving in den ruimsten zin van het woord, zoodat de volkeren in hun geheel in geestelijk, zedelijk en economisch opzicht een steeds hooger trap innemen.

Wij vermeenen alzoo, dat de vrede-beweging zich voorshands alleen nog op theoretisch gebied zal kunnen bewegen en hare practische werkzaamheid zich uitsluitend zal moeten bepalen tot het doen veldwinnen van het denkbeeld der internationale arbitrage, opdat bij het oprijzen van al die geschilpunten, welke voor eene minnelijke schikking slechts eenigszins vatbaar te achten zijn, het zwaard in de scheede moge blijven rusten ¹⁾.

Daarentegen meent het Sociaal Weekblad, dat de vrede-beweging der kleinere volken op nog iets anders gericht zal dienen te zijn, dan op de propaganda voor arbitrale beslechting van internationale geschillen. „Zij moet — indien zij onder de ernstige bewegingen wil worden gerangschikt — aansturen op inkrimping der oorlogsuitgaven”. En zulks, niet-tegenstaande ook het S. W. zich „niet heel veel voor (stelt) van de „directe practische resultaten, welke de vrede-boodschap van den Czaar „hebben zal”.

Het schijnt ons der moeite waard te onderzoeken op welke gronden deze meening berust, ten einde na te gaan of ook zij onder „de ernstige” te rangschikken zijn en dus voor eene nadere overweging, ook van andere zijde, in aanmerking zullen kunnen komen.

Die gronden, nu, zijn de volgende:

„Wij (de Redactie van het S. W.) zijn van oordeel dat er te veel, „veel te veel geld aan oorlogsuitgaven wordt besteed, niet omdat wij „het de moeite niet waard achten voor onze onafhankelijkheid op te „komen, zoo goed als in ons vermogen is, maar omdat wij meenen dat „de deugdelijkheid van het verdedigingsmiddel, dat wij in onze levende „en doode strijdkrachten hebben, van twijfelachtig gehalte is en dat het „de groote offers, welke het van het land vraagt, niet waard is”.

¹⁾ Of het der conferentie mogelijk zal zijn een zoodanig vergelijk te treffen tusschen humaniteit en militaire noodzaak, dat aan humanitaire beginselen een grooter invloed op de oorlogvoering wordt toegekend, dan tot dusverre het geval is geweest, zal de tijd eerst kunnen leeren.

En verder:

„Is een uitgaaf van 38 millioen per jaar voor de departementen van „oorlog en marine in een klein land als het onze met een totaal jaar-„lijksch budget van 110 millioen (zonder de uitgaven voor de nationale „schuld) gewettigd, dan moet zij het zijn op grond van de hooge waarde „van het *hoofddoel*, waarmede deze uitgaaf wordt gedaan”.

Zooals wij zien, is in vorenstaande argumenten van de vrede-beweging geen spoor meer te vinden. Het logisch verband tusschen die beweging en het „aansturen op inkrimping der oorlogsuitgaven”, dat wij in het belang der zaak zoo gaarne in het betoog van den Heer TREUB hadden aangetroffen — en dat o.i. aangetoond had *moeten* worden, wil het eenigen zin hebben als eisch te stellen: dat de Nederlandsche vrede-beweging, naast eene beweging voor internationale arbitrage, worde eene beweging voor beperking van nationale oorlogsuitgaven —, dat logisch verband wordt ons niet voorgehouden en vervangen door een paar... phrasen.

Dat toch de uitgaven voor oorlog en marine alleen gewettigd zijn, wanneer zij het zijn op grond van de hooge waarde van het *hoofddoel*, waarmede die uitgaaf geschiedt, wie zal het tegenspreken, vooral wanneer men deze waarheid in meer concreten vorm brengt, zooals trouwens de Heer T. nader doet, door te vragen: „Stellen onze leger- en vlootuitgaven ons in staat het vaderland in tijd van nood te verdedigen?”

Doch ook het eerst gebezigde argument leert ons weinig, zoolang daarbij niet wordt aangegeven:

1°. Op welke gronden onze levende en doode strijdkrachten van twijfelachtig gehalte zijn?

2°. Wat gedaan moet worden om dat gehalte in overeenstemming te brengen met het *hoofddoel*, waarmede die strijdkrachten zijn in het leven geroepen?

3°. Welke de financieele en verdere gevolgen van die gehalte-verbetering zullen zijn?

Eerst wanneer deze vragen op zaakkundige wijze beantwoord zijn, zal het mogelijk wezen, zich een oordeel te vormen over de waarde van des Heeren T.'s uitspraak. Laten wij dus nagaan, wat ten aanzien daarvan wordt aangevoerd.

Ter vergemakkelijking van het overzicht splitsen wij daarbij de uitgaven in:

A. Vlootuitgaven, ten behoeve van:

- 1°. de koloniën,
- 2°. het moederland.

B. Legeruitgaven, ten behoeve van:

- 1°. de koloniën,
- 2°. het moederland.

A. 1°. Vlootuitgaven ten behoeve van de koloniën worden noodig gevonden, tenzij Nederland zijne koloniën mocht willen prijsgeven, maar daarbij behoeven geen groote uitgaven gedaan te worden „voor gepantserde commando- en machinekamers, voor torpedo's en torpedo-werp-

„machines, voor kanonnen van de meest moderne vinding”, omdat „voor „het handhaven van ons gezag in de koloniën zoo kostbaar geconstrueerde en geoutilleerde schepen toch wel niet noodig zijn” en zulks is „niet noodig, want „de groote zeemogendheden hebben kruisers van „niet minder goed allooi en niet minder groote vaarsnelheid en zij hebben „grotere gepantserde schepen met zwaarder geschut van veel „grotere draagwijdte bovendien”.

Hoe doorwrocht deze argumentatie ook zij, heel veel licht verspreidt zij over het onderwerpelijk vraagstuk niet, want zelfs een leek zal hierbij toch dadelijk de vraag stellen: wanneer de schepen, waarop de Heer T. hierboven doelt, al zooveel achterstaan bij die der groote zeemogendheden, hoe zal het dan mogelijk zijn met schepen van nog mindere gevechtswaarde ons gezag in de koloniën te handhaven?

Bedoelt echter de Heer T. met dit laatste wellicht alleen handhaving van gezag tegen de inlandsche bevolking in de koloniën, dan rijst de vraag natuurlijk: Hoe is dit te rijmen met het door Z. H. G. ingenomen standpunt, dat wij onze koloniën niet moeten prijsgeven? Wanneer wij toch in den Archipel over geen marine-materieel beschikken, dat geschikt is om tegen eene vreemde mogendheid op te treden, spreekt het wel vanzelve, dat wij bij de, in verhouding tot de uitgebreidheid van ons bezit, steeds betrekkelijk geringe sterkte van ons koloniaal leger bij het minste conflict oogenblikkelijk het overgrootste deel onzer koloniën *zullen* prijsgeven.

Of meent de Heer T. wellicht, dat in onze koloniën alleen vijandelijke schepen van geringere strijdwaarde dan de onze te verwachten zijn? Dan wijzen wij hem op de eskaders, welke verschillende mogendheden op het oogenblik in de Chineesche wateren hebben, op de ontwikkeling van Japan's oorlogsvloot en op de vestiging van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika op de Philippijnen, alle omstandigheden, die ten zeerste tegen eene dergelijke opvatting pleiten.

Of wil hij, hoewel volkomen bewust van de gevaren, welke ons daarginds bedreigen, eene op geen enkele eventualiteit berekende marine in de koloniale wateren onderhouden, daarbij volgende de struisvogel-politiek van: „het zal wel zoo'n vaart niet loopen”?

Wij staan hier voor zooveel vraagteekens, dat wij werkelijk niet weten, waaraan wij ons houden moeten, en zeer zeker had het de voorkeur verdiend, wanneer men in een hoofdzakelijk voor leken bestemd tijdschrift over eene zoo ernstige zaak als de landsverdediging schrijft, of met meer kennis toegerust van wal te steken, of, als men werkelijk voldoende kennis bezit, dan ook het noodige licht aan den lezer niet te onthouden, zoodat hij zich althans een behoorlijk oordeel omtrent de onderwerpelijke zaak zal kunnen vormen. Op zoo vluchtige wijze de publieke opinie omtrent belangrijke zaken voor te lichten, kan niet anders dan verwarring stichten en had allerminst verwacht mogen worden van iemand, wiens positie hem onder de ernstige mannen moet doen rangschikken.

Welnu, tegenover de door niets gemotiveerde meening van den Heer T. blijven wij stellen wat wij ten aanzien van de maritieme verdediging van Nederlandsch-Indië schreven in No. 12 van den 65sten Jaargang van dit Tijdschrift.

Wordt bij een eventueelen oorlog ons uitgestrekt eilandrijk in den Indischen Oceaan, dat van alle zijden langs vaarwaters, die met behulp van goede zeekaarten over het algemeen veilig te bevaren zijn, en waarin vele veilige baaien, reeden en ankerplaatsen aangetroffen worden, mede het tooneel van den strijd, dan zal onze vijand vermoedelijk eenige snelvarende kruisers, zooals die in den laatsten tijd voor den oorlog in verre gewesten zijn en worden gebouwd, daarheen zenden om onzen handel afbreuk te doen, onze scheepvaart te vernietigen, kustplaatsen te molesteeren, enz. Daartegenover behoeven wij snelvarende kruisers, die dan hier, dan daar optredende en juist door hunne snelheid een ongelijken strijd kunnende ontwijken, de gemeenschap met de buitenbezittingen verzekeren en onze kustplaatsen tegen coups de main beveiligen. Op die wijze handelende, zullen wij in de eerste plaats in onze overzeesche bezittingen aan onrechtmatige eischen met klem weerstand kunnen bieden en, mocht een oorlog uitbreken, althans zoolang mogelijk ons Souverein gezag in de buitenbezittingen kunnen handhaven, terwijl de hoofdstrijd op Java gestreden wordt.

Daarom en daarom alleen is onze vloot van pantserdekschepen en pantserschepen à double usage (welke wij liever door pantserdekschepen vervangen zagen) hoog noodig en niet zooals de Heer T. het wil doen voorkomen om te paradeeren in vreemde havens en bij feestelijke gelegenheden. Waar wij bij feestelijke gelegenheden in vreemde havens uit internationale courtoisie in den laatsten tijd aan vloot-revuen deelnamen, zijn wij vertegenwoordigd geweest door schepen, welke zoozeer verouderd waren, dat daár zeer stellig van paradeeren geen sprake is geweest, en wij daardoor zeker allerminst bij de verschillende zee-mogendheden een indruk hebben gevestigd, die aan ons maritiem prestige bevordelijk geweest is. Die insinuatie had dus veilig achterwege kunnen blijven.

A. 2°. „Voor het moederland is onze vloot zoo ongeveer hetzelfde wat in een landoorlog eene kleine cavalerie-afdeeling zonder hoofdleger van infanteristen zijn zou, en dan zit onze zee-cavalerie nog voor een groot deel op half lamme paarden”.

De gronden, waarop dit „pakkend” beeld van onze maritieme strijdmiddelen ten behoeve van de verdediging van het moederland berust, worden ons, helaas, onthouden. Doch dat is ook eigenlijk niet eens noodig; de Heer T. was onlangs in de gelegenheid een van onze nieuwe pantserdekschepen te bezichtigen en . . . niet waar, wanneer men nu toch zelf eenmaal aan dek van een onzer oorlogsbodems is geweest . . . . enfin, dan is men marine-specialiteit en kan men zich bij het uitspreken van zijne meeningen ontslagen rekenen van den plicht tot reden geven.

Waar wij de hooggeleerde cavaleristische vergelijking van den Heer T. niet kunnen begrijpen en dus ook tot ons leedwezen niet kunnen waardeeren, is het ons niet mogelijk daarop een rechtstreeksch antwoord te geven, al willen wij doen, wat wij vermogen, om daartoe te geraken.

De vloot in het moederland dient uitsluitend voor rechtstreeksche verdediging; zij is dus niet bestemd om in volle zee op aanzienlijken afstand van onze havenplaatsen op te treden, zooals men allicht uit de vergelijking met cavalerie-afdeelingen zou kunnen opmaken. Dientengevolge is groote snelheid voor die schepen niet noodzakelijk, ja, zij zou zelfs schadelijk zijn, omdat daardoor aan andere eischen tekort zou worden gedaan. Indien de vergelijking met „half lamme paarden” hierop slaat, dan is deze, al is ze niet bijzonder gracieus, in het door ons gevolgd stelsel nog niet zoo bijzonder in ons nadeel.

Waartoe moet nu die vloot bij de verdediging van het moederland dienen?

Zij moet het instellen van eene blokkade onzer havens naar vermogen voorkomen, ten einde de communicatie over zee tusschen het buitenland en onze havens zoolang mogelijk open te houden en daardoor aanvoer van groote voorraden levensmiddelen in den aanvang van den oorlog mogelijk te maken. Hiertoe is het noodig over eene, uit pantser-schepen en torpedobooten bestaande scheepsmacht te beschikken, die, nabij onze havens kunnende optreden, den vijand noodzaken moet eene aanzienlijke vloot voor de blokkade te bestemmen. Is eenmaal die vloot aanwezig en dus de blokkade een feit, dan kan dat zelfde smaldeel het blokkeeren tot eene voor den vijand moeilijke en gevaarlijke onderneming maken.

Voorts verschaft het bezit van eene scheepsmacht, welke in staat is buiten onze havens op te treden, nog een groot voordeel, omdat den vijand daardoor belet wordt eene landing te ondernemen, alvorens zijne vloot daartoe op voldoende sterkte gebracht is.

Aan de bovengenoemde en aan de overige voor de landsverdediging bestemde schepen, valt voorts de actieve verdediging van de toegangen uit zee naar het hart des lands ten deel. Dat die schepen van geringere gevechtswaarde zijn dan de zware strijders der groote mogendheden levert hierbij voor hen geen nadeel op, omdat de diepte in die toegangen den vijand belet zijne groote slagschepen bij deze operatiën te bezigen en onze lichtere oorlogsvaartuigen dus tegenover zich slechts een zelfde type van schepen zullen ontmoeten, waartegen zij den strijd met goede kansen kunnen aanvaarden.

Had de Heer T. het hiervoren staande overwogen, dan zou hij vermoedelijk begrepen hebben, dat, al laten onze middelen niet toe ons voor een eventueelen Europeeschen zee-oorlog, hetzij met, hetzij zonder bondgenooten toe te rusten, toch maritieme strijdmiddelen voor de rechtstreeksche landsverdediging hoog noodig zijn en dan zou ook hier weder zijn oordeel anders geluid hebben, wanneer althans aan zijne politieke

overwegingen, die hem tot elken prijs vermindering van oorlogslasten gebieden, door beter inzicht het zwijgen opgelegd was geworden.

B. 1°. „De noodzakelijkheid van een koloniaal leger betwisten wij niet; „daartoe kunnen wij dus verder het zwijgen doen”.

De Heer T. maakt het ons hier bijzonder gemakkelijk; wij vermoeden, dat zijne meegaandheid in zake koloniale legeraangelegenheden hoofdzakelijk hieraan toe te schrijven is, dat zij niet tot verhooging van ons staatsbudget leiden, anders begrijpen wij de consequentie heusch niet, dat iemand, die de verdediging van Nederland ongeveer tot nul wil reduceeren, het koloniale leger zoo geheel onbetwist laat. Valt toch het moederland, dan vallen de koloniën mede; hecht men dus aan de koloniën zooveel, dat men daarvoor eene strijdmacht wil bestemmen, dan mag men toch niet vergeten, dat die koloniën indirect bij de verdediging van den vaderlandschen bodem mede verdedigd worden en dat, wanneer deze laatste onvoldoende gevoerd wordt, men den val der koloniën indirect verhaast. Dus nog eens, consequent achten wij het niet!

B. 2°. „Doch hoe staat het met onze levende en doode strijdkrachten „hier te lande? Niemand beweert, dat deze ons niet in staat zouden „stellen ons te verdedigen tegen één der naburen waarvan te duchten „is, dat zij hun grondgebied over ons land zouden wenschen uit te breiden”.

Wij konden werkelijk onze oogen niet gelooven, toen wij deze verklaring lazen, geschreven door iemand, die nu niet maar zoo eens iets zegt over militaire zaken, maar door een hoogleeraar, die aan zijne beschouwingen diep ingaande voorstellen vastknoopt en dus als zaakkundige poseert. Als het woordje „niet” daarin wegviel, ja, dan zou niemand het beweren, maar thans... het is ongelooflijk! Is de Heer T. dan gansch en al niet op de hoogte van de geschiedenis van het militaire vraagstuk in Nederland? Weet hij dan niet, dat juist omdat sinds 1870 de overtuiging bestaat, dat wij *niet* in staat zijn ons naar behooren tegen één onzer naburen te verdedigen, het militaire vraagstuk aan de orde gekomen is en, helaas, nog steeds aan de orde is? Weet hij niets van den staat, waarin onze doode weermiddelen verkeerden; van de lijdensgeschiedenis van de Amsterdamsche Stelling, zoo onmiddellijk in zijne nabijheid gelegen?

Bij die treurige waarheid zinken alle andere overwegingen in het niet en de legerhervorming, waarop wij zoo lang reeds wachten, heeft in eerste instantie ten doel onze weerkrachten zoodanig in te richten, *dat* wij aan een rechtstreekschen aanval het hoofd kunnen bieden. Alle andere vraagstukken, die bij de organisatie onzer strijdkrachten ter sprake komen, zijn daarbij vergeleken slechts nevenzaken, zij het dan ook zeer belangrijke nevenzaken, omdat, eenmaal tot die reorganisatie overgaande, met alle eventualiteiten naar vermogen behoort rekening gehouden te worden.

Die nevenzaken worden nu door den Heer T. achtereenvolgens besproken en wel:

1°. Er komt een Europeesche oorlog en er bestaat gevaar, dat wij daarin worden betrokken.

2°. Eene groote oorlogvoerende mogendheid schendt ter wille van de uitvoering van haar operatieplan onze neutraliteit.

3°. De groote strijdende mogendheden hebben er belang bij, het terrein van den strijd naar onze streken over te brengen.

ad 1°. In navolging van den Heer VAN HOUTEN acht de Heer TREUB (hoe kan op sommige punten soms overeenstemming bestaan) het gewenscht voor dit geval *geen* legermacht te bezitten, die voor eene strijdvoerende mogendheid van noemenswaardige beteekenis is; wij loopen dan veel minder gevaar in een grooten strijd betrokken te worden.

Hoewel het uit den aard der zaak geheel buiten onze rol zou liggen om aan de groote buitenlandsche politiek mede te doen, kunnen wij deze meening toch geenszins onderschrijven. Het is een verkeerd begripen het getuigt niet van eene ruime opvatting te meenen, dat wij, mits wij ons maar voldoende klein maken, de grootste kans hebben om bij algemeene verwickelingen onopgemerkt voorbijgegaan te zullen worden. Het is daarbij toch minder de vraag of wij voor een der oorlogvoerenden een begeerlijke bondgenoot zullen zijn, dan wel of ons land voor een der in den algemeenen oorlog betrokkenen een begeerlijk bezit is en deze laatste omstandigheid zou juist oorzaak kunnen zijn, dat bij eene op een algemeenen oorlog volgende herziening der kaart van Europa de naam van Nederland eenvoudig werd uitgewischt. Wie er zoozeer prijs op stelt zich altijd als *quantité négligeable* te doen beschouwen, moet er wel op rekenen als zoodanig behandeld te worden. Bovendien vergeten zij, die als de Heer T. redeneeren, dat er zeer wel omstandigheden denkbaar zijn, zooals deze zich bijvoorbeeld in het laatst der vorige en het begin van deze eeuw in Europa voordeden, dat het ter wille van zelfbehoud niet alleen nuttig, maar ook noodig zal zijn partij te kiezen, wil men geen gevaar loopen in alle gevallen het gelag te betalen.

Bovendien kan het toch niet wel weersproken worden, dat de beste waarborg, om niet tegen onzen wil in een algemeenen oorlog betrokken te worden, gevonden wordt in het bezit van een leger, dat werkelijk de sterke arm der Regeering is. Gesteund door het bewustzijn van de kracht, welke desgevorderd ontwikkeld kan worden, zal de Regeering aan elken eisch, welke niet met 's Lands belangen strookt, kunnen weerstand bieden, terwijl daarentegen het bewustzijn van volslagen machteloosheid zal moeten leiden tot het toegeven aan elken eisch, in de hoop dan verder ongemoeid gelaten te zullen worden. Het lot van den Staat zou daardoor aan het toeval ten speelbal zijn. Wie daaraan twijfelen mocht, herinnere zich wat het ons opgedrongen aanvallend en verwerend verbond, den 16^{den} Mei 1795 met Frankrijk gesloten, ons aan geld en aan vernederingen gekost heeft.

ad. 2°. Ook in dit geval acht de Heer T., dat het bezit van een staand leger de kans verhoogt, in een ons niet direct rakenden oorlog gewikkeld te worden. Wanneer men geen legermacht heeft, bepaalt men zich tot een protest en dan ligt in een bloot protest niets onmannelijks; hebben wij zulk een legermacht wel, dan zou het lafheid zijn haar niet te gebruiken, wanneer ons grondgebied geschonden wordt.

De appreciatie, welke de Heer T. van mannelijk en onmannelijk, laf en niet laf heeft, is de onze niet. Wij althans achten het even laf, uit vrees van in moeilijkheden te zullen geraken, zich *niet* te wapenen, wel wetende, dat daardoor de Souvereine rechten van den Staat geschonden zullen worden, als dat men, bij schending van territoir, eene bestaande legermacht niet zou gebruiken.

Maar dat doet tot de zaak zelve weinig toe of af; hier is geen sprake van lafheid of onmannelijkheid, doch geldt alleen de vraag, wat de belangen van den Staat eischen. En die belangen vorderen gebiedend, dat, wanneer men neutraal wil blijven, de neutraliteit door de oorlogvoerenden ook werkelijk erkend wordt, welke erkenning alleen zal volgen, indien deze de overtuiging hebben, dat de betrokken Staat zijne neutraliteit *kan* handhaven, dat is over eene voldoende strijdmacht beschikt om eene schending van territoir te beletten of althans voor dengene, die zulks mocht willen doen, zoo gevaarlijk te maken, dat deze daartoe niet zal overgaan. Verschafft de neutrale Staat dien waarborg niet, doordien hij tot zulk eene machtsontwikkeling niet in staat is, dan zal men zich aan zijne verklaring van neutraliteit niet storen, doch die punten bezetten, welke den tegenstander bij zijne operatiën voordeelen zouden kunnen aanbieden. Wat daarna het lot van den neutralen Staat zal worden, onverschillig welke der beide oorlogvoerenden in het eind de overwinning behaalt, is licht te bevroeden.

Ook hier komen wij dus weder tot de slotsom, dat de beste waarborg tegen het in moeilijkheden geraken gevonden wordt in de aanwezigheid van eene troepenmacht van zoodanige sterkte, dat deze desverreicht gewicht in de schaal kan leggen. Dan zal geen der oorlogvoerenden er belang bij kunnen hebben zich ook dezen Staat ten vijand te maken.

ad 3°. Dit geval komt ons alleen denkbaar voor, wanneer tengevolge van schending onzer neutraliteit de oorlog op onzen bodem overgebracht zou worden; daarop is dus volkomen van toepassing, wat wij hiervoren onder ad 2°. opmerkten.

Op grond van de voorafgaande overwegingen komt de Heer T. tot het besluit, dat onze onafhankelijkheid afhangt van omstandigheden en overwegingen, waarop wij weinig anderen dan moreelen invloed kunnen oefenen en hij acht het beter dat te erkennen dan te trachten het te verbergen achter een hoop weggeworpen oorlogsuitgaven.

Hoe dit te rijmen is met de verklaring, die wij hiervoren op blz. 252 afschreven, nl. dat niemand beweren zal, dat onze levende en doode

strijdkrachten ons niet in staat zouden stellen ons grondgebied te verdedigen, blijft onopgehelderd, wat te betreuren is, omdat het alweder den indruk van den ernst, waarmede het hier behandelde stuk geschreven is, niet verhoogt.

Wanneer iemand intusschen mocht vragen of wij dan totaal niets in het belang onzer onafhankelijkheid moeten doen, geeft de Heer T. hem den raad onze nationale taal aan te wakkeren, onze nationale zeden aan te wakkeren, onze nationale nijverheid en handel aan te wakkeren, onze nationale geestkracht aan te wakkeren, kortom alles aan te wakkeren, wat zoo met phrasen aangewakkerd worden kan, en dan daarbij te speculeeren op den onderlingen naijver der Europeesche mogendheden, die elkander zulk een aangewakkerd volk niet zullen gunnen.

Als het niet zoo treurig was, zou het dan niet belachelijk wezen?

Verbeeld U de nationale geestkracht aanwakkeren bij een volk, dat geen oogenblik zeker is van zijn bestaan; de nationale zeden aanwakkeren bij een volk, dat elk oogenblik gedwongen kan worden vreemde zeden te volgen; ja, in het algemeen van nationaal te spreken tot een volk, dat men niet leert zijn nationaliteit te verdedigen met iets meer dan schijnvertoon!

Niet meer dan schijnvertoon, zeggen wij, want eensdeels, omdat de Heer T. vermeent een politieleger niet te kunnen missen en anderdeels omdat Z.H.G. het toch blijkbaar te dwaas vindt om in het geheel niets te doen, zal er eene volksweerbaarheid moeten zijn, die een gelijk aantal manschappen omvat, als ons tegenwoordig militieleger. Nu, welke diensten men voor een politieleger van de volksweerbaarheid kan verwachten moet de Heer T. maar eens in Zwitserland gaan informeren, en wat de bewering aangaat, dat volksweerbaarheid in den T.'schen zin èn het gevaar voor annexatie èn de kans om tegen onzen wil in een buitenlandschen oorlog betrokken te worden, geringer maakt, wij meenen naar het vorenstaande te mogen verwijzen, om de onjuistheid van deze bewering te staven.

Wanneer men tracht na te gaan hoe de Heer T. tot het neerschrijven van zijne hierboven besproken denkbeelden gekomen is, dan meenen wij, dat daarbij de volgende gedachtengang voorgezeten heeft. Toegevend aan de eischen van een politiek program, dat vermindering van oorlogslasten tot elken prijs wenscht, heeft reeds bij den aanvang van het betoog de verlaging der uitgaven voor leger en vloot tot een onbetekenend minimum vastgestaan en strekt het betoog alleen om door drogredenen het bewijs te leveren, dat men daarmede niet alleen volstaan kan, doch dat men bij toepassing van dat stelsel zelfs tot de meest gewenschte verhouding in internationalen zin geraakt. Wat de gevolgen van een dergelijk stelsel zijn, doet voor den ontwerper minder ter zake, wanneer slechts ter wille van wat politiek geknutsel het einddoel bereikt wordt, d. i. het beschikbaar komen van de uitgaven, welke thans voor leger en vloot gedaan worden, voor andere doeleinden, bijv. voor staatspensionneering van werklieden en andere sociale hervormingen.

Nu vergeten echter zij, die aldus denken, ééne zaak en wel deze, dat hoe schoone instellingen men in het leven roept, deze alleen waarde hebben, wanneer hun voortbestaan gewaarborgd is, en het spreekt toch wel vanzelve, dat in een Staat, waar men verzuimt het zelfstandig volksbestaan te verzekeren, die waarborg niet bestaat. Daar zullen dus al die instellingen slechts zoolang gehandhaafd blijven, tot de eerste groote uitbarsting den Staat, met alles wat daartoe behoort, wegvaagt; daarna zal men, onder vreemde wetten levende, gedwongen zijn zich te gedragen naar hetgeen de overheerscher voorschrijft en dan genoodzaakt worden tot het dragen van personeele en financieele lasten ten behoeve van den vreemdeling. Is dat dan verkieselijk?

Daarbij te speculeeren op den last, dien met ons bezit eene vreemde mogendheid zich op den hals zou schuiven, gelijk de Heer T. doet, achten wij onedel. Wanneer een volk het hoogste heeft ingezet tot behoud van zijne onafhankelijkheid en ook na deze verloren te hebben den strijd tegen vreemd geweld tot het uiterste voortzet, zal deze laatste krachtsuiting van een moedig volk, ook al moge de uitkomst weinig beloven, van nationaal standpunt dankbaar aanvaard moeten worden. Maar wanneer men het volk in den daarvoor gunstigen tijd niet in staat stelt, zich terdege voor den oorlog voor te bereiden, het niettemin te leeren dat het, wanneer nagenoeg alles verloren is, zich tegen het vreemde geweld moet blijven verzetten, achten wij immoreel, omdat men daardoor de bevolking blootstelt aan de grootste ellende, welke geleden zal worden in den dienst van eene reeds van den aanvang verloren zaak.

Wanneer dan ook de Heer T. verklaart, dat hij het een teeken van degeneratie zou achten, indien de hoogere motieven, welke aan de vaderlandsliefde ontleend zijn, hunne kracht in het maatschappelijk leven verloren, dan zijn wij met die platonische betuiging van vaderlandsliefde niet tevreden en zouden wij willen vragen, of de Heer T., werd zijn stelsel doorgevoerd, die degeneratie niet zelf bevorderen zou, ja, zelfs of hij die degeneratie niet inleidt, doordien hij met zijn geschrijf het volk het vertrouwen in eigen kracht tracht te ontnemen. Hoe kan men zich toch de vaderlandsliefde als hooger motief in het maatschappelijk leven werkzaam denken, wanneer het vaderland zelf niet meer tegen vreemde overheersching beveiligd is?

In het S. W. van 1 April ll. geeft de Heer T. de volgende definitie van militairisten en anti-militairisten.

De eersten zijn zij, die 1°. meenen dat ons volksbestaan in de eerste plaats afhankelijk is van levende strijdkrachten, wier organisatie en van doode strijdmiddelen, wier technische hoedanigheden zooveel mogelijk in (relatieve) overeenstemming worden gehouden met de leger- en vlootorganisatie der groote Europeesche mogendheden en met de technische verbeteringen, welke deze in de bewapening hunner manschappen en in hunne verdedigingsmiddelen aanbrengen, en die dus ook 2°. van oordeel zijn dat de uitgaven voor oorlog en marine tot de allereerst

noodzakelijke staatsuitgaven behooren, ook al nemen deze een nog zoo groot deel van het staatsbudget in beslag.

Anti-militairisten heeten zij, die — uit zeer verschillende overwegingen — aan leger en vloot voor ons volksbestaan slechts eene ondergeschikte plaats toekennen en die daarom tegen het voortdurende drijven der militairisten voor nieuwe krijgstoerusting, wegens de velerlei lasten die daardoor op het volk worden gelegd, als in strijd met 's lands belang, opkomen.

Geene van deze beide definitiën, waarin de Heer T. om begrijpelijke redenen aan de anti-militairisten de beau rôle tracht toe te kennen, kunnen wij aanvaarden; zij zijn beide onjuist.

Wenscht men definitiën, ofschoon deze uit den aard der zaak immer onvolledig zijn, dan stellen wij daar de volgende tegenover.

Anti-militairisten zijn zij, voor wie — uit zeer verschillende overwegingen — de handhaving van 's lands onafhankelijkheid eene vrij onverschillige zaak is, hetzij doordien zij er niet aan hechten, hetzij doordien zij er niet aan gelooven; die wel zoolang mogelijk willen profiteeren van de voordeelen, welke het Nederlander-zijn biedt, doch er niet tegen zouden opzien ook onder vreemde wetten te leven, of omdat zij zich geen rekenschap geven van hetgeen zij met hunne nationaliteit zouden verliezen, of omdat zij reeds te veel gedegenereerd zijn om daarin groot bezwaar te zien; die dus aan de middelen ter handhaving dier onafhankelijkheid geen waarde hechten, en elken gulden, welke daaraan besteed wordt, noode of eigenlijk liefst niet geven; zij alzoo, die het toekomstig welzijn van het land als zelfstandige Staat opofferen aan de bevrediging van oogenblikkelijke belangen.

Hiertegenover staan — als men eene tegenstelling wenscht — zij, die aan het behoud der door de historie geworden nationaliteit hooge waarde hechten; die overtuigd zijn, dat wanneer men die nationaliteit met al de daaruit voortvloeiende voordeelen van materiëlen en van ideëelen aard wil behouden, men niet alleen bereid, doch ook voorbereid moet zijn haar tegen vreemd geweld te verdedigen; die nog genoeg vertrouwen in eigen kracht hebben om aan de handhaving van land, taal, zeden en vrijheden niet te wanhopen, mits de daartoe noodige weermiddelen eene inrichting bezitten, die aan het beoogde doel beantwoordt, doch die daarbij als eisch stellen, dat bij de organisatie dier weerkracht nauwgezet rekening gehouden wordt met de financieele en economische krachten van het land.

Op dit laatste standpunt hebben wij ons steeds geplaatst; wij eischen van nationaal standpunt eene legerinrichting, waaraan de verdediging van den vaderlandschen bodem met goed vertrouwen kan worden opgedragen, en *daartoe* kunnen wij de TREUB'sche volksweerbaarheid niet gebruiken, maar wij eischen evenmin eerste oefeningstijden van 3 en 2 jaar, zooals men ons wel heeft willen aanleunen, omdat wij weten, dat dit de financieele draagkracht van ons volk verre te boven gaat.

Waar wij voor zullen blijven strijden, is een leger, zonder weelde

ingericht, doch blijvende binnen de financieele en economische grenzen, zoodanig georganiseerd en geoefend, dat de waarborg, dien dat leger moet geven, ook werkelijk verkregen wordt.

En waar wij tegen zullen blijven strijden, is de TREUB'sche volksweer en alle andere analoge legerinrichtingen, die 's lands kinderen dwingen hun bloed op het slagveld te plengen voor eene zaak, die reeds van den aanvang verloren is.

Dat eischt bij ons het begrip van sociale rechtvaardigheid!

* * *

Samensmelting der Officierskorpsen.

Met toestemming van den door ons bijzonder hooggeschatten Schrijver, drukken wij hieronder een aan ons gericht brief af, die op bovenstaand onderwerp betrekking heeft.

Ons inziens kan de inhoud daarvan bijdragen om over deze quaestie zich eene onbevooroordeelde meening te vormen.

DE REDACTIE.

DEN HAAG, 24 Maart 1899.

*Aan den Heer
Hoofd-Redacteur van „De Militaire Spectator”.*

Reeds sedert geruimen tijd ontvang ik uit „De Militaire Spectator” overgedrukte of in dagbladen gestelde stukken, getiteld „Samensmelting der Officierskadere; verbetering door bezuiniging”. Vermoedelijk worden mij die door tusschenkomst of op verzoek van den mij onbekenden schrijver toegezonden.

Zoo ontving ik gisteren het jongste opstel ter zake, vervat in N°. 3 van den jaargang 1899 van Uw Tijdschrift, waarin o. m. zeer waardevolle woorden aan mijn adres voorkomen.

Het is mij thans eene behoefte — ik weet niet beter dan door Uwe tusschenkomst — den schrijver der gezegde stukken mijn hartelijken dank te betuigen voor de toezending zijner pennevruchten, die ik met volle instemming gelezen heb, en voor de wijze, waarop hij ook *mijn* naam in het debat gemengd heeft. Ik sta er in goed gezelschap, waarbij ik mij zeer wel bevind.

De schrijver — wiens incognito ik blijf eerbiedigen — heeft terecht gemeend, dat ik ten eerste belang stel in de zaak, die hij, trots alle tegenkanting en bestaande vooroordeelen, met zooveel warmte, overtuiging en talent blijft voorstaan. Ik hoop van harte, dat hij in zijn ijverig streven moge slagen; het Leger — en dus het Vaderland — kan er niet anders dan bij winnen. Voor de verwezenlijking van het reeds sedert vele jaren bestaande denkbeeld is bereids een schoone dageraad ter kimme verzezen.

Mag ik beleefdijk der Redactie van „Spectator” verzoeken mijne dankbetuiging en hulde aan den schrijver te willen overbrengen? Zij zal mij daarmede veel genoegen doen. Ook aan haar, voor zoover haar toekomt, mijnen dank.

Hoogachtend,

G. F. W. BOREL,

Gen.-Maj. b. d.

De Soldatenkrant.

Wij meenen niet beter aan het verzoek, vervat in onderstaand aan ons gericht schrijven, te kunnen voldoen, dan door dit in extenso in de kolommen van ons Tijdschrift te doen afdrukken, daarbij de hoop uitsprekende, dat de Redactie alle die medewerking en steun en dat succes zal ondervinden, waarop haar streven in alle opzichten recht kan doen wedervaren.

Geachte Redactie.

Wellicht is het U niet onbekend, dat sedert anderhalf jaar te Breda wordt uitgegeven een weekblad genaamd „*De Soldatenkrant*” onder redactie van ondergeteekenden

Het doel, dat de Commissie van Redactie met de uitgave van het blad beoogt is het tegen een geringen prijs verschaffen van eenvoudige en gezonde lectuur aan den soldaat, waarbij het aankweken van liefde voor Vorstehuis en Vaderland en de ontwikkeling van militaire deugden op den voorgrond treden. Onderwerpen, betreffende politiek of godsdienst zijn uitgesloten, zoodat de Soldatenkrant neutraal is en dus door een ieder kan gelezen worden.

Uit de talrijke bewijzen van instemming, den steun en de medewerking, die wij van verschillende zijden mochten ondervinden, is het ons gebleken, dat ons streven, zoowel in Oost- en West-Indië, als hier te lande door den militair wordt gewaardeerd en dat alzoo door de uitgave van de Soldatenkrant in een bepaalde behoefte is voorzien; in een en ander ligt voor ons zeer zeker een aansporing om op den ingeslagen weg voort te gaan.

Inmiddels zijn de toestanden aanmerkelijk gewijzigd. Het is na de invoering van den persoonlijke dienstplicht te verwachten, dat ook door hen, die buiten het leger staan, meer aandacht zal worden geschonken aan militaire aangelegenheden, dan vroeger het geval was. Het wil ons dan ook toeschijnen, dat het niet van belang ontbloot is, in wijderen kring de aandacht te vestigen op het bestaan van de Soldatenkrant en op het doel, dat met de uitgave van ons blad wordt beoogd.

Het is om deze reden, dat wij ons de vrijheid veroorloven een beroep te doen op uwe gewaardeerde medewerking in deze en U daarom beleefd verzoeken in uw geëerd orgaan op het bovenstaande de aandacht van uwe lezers te willen vestigen, waaronder wellicht vele oud-

militairen of aanstaande militairen, of in het algemeen personen, die belang stellen in het leger en den soldaat.

De hierbij gevoegde nummers van den 2^{en} Jaargang, zullen U naar wij hopen voldoende gegevens verschaffen omtrent de wijze, waarop wij meenen aan bovengenoemd door ons aangegeven doel, uitvoering te moeten geven.

Ten slotte veroorlooven wij ons nog de vrijheid U op te merken, dat dezerzijds winstbejag geheel is uitgesloten en het streven van Redactie en medewerkers uitsluitend is, werkzaam te zijn in het belang van het leger hier te lande en in Ned.-Indië en van den minderen militair.

Vertrouwende dat U ons in deze uwe zeer gewaardeerde medewerking zult willen verleen en hebben wij de eer te zijn

Hoogachtend,

De Commissie van Redactie
van de Soldatenkrant,

J. H. H. DOMMERS, Gep. Generaal-Maj.

J. C. VAN SCHERMBEEK, Gep. Kolonel.

R. DUFOUR, 1e Luit. d. Inf.

H. J. A. FEBER, 1e Luit. d. Art.

W. J. H. FEBER, 1e Luit. d. Inf.

Opgave van de in Nederlandsch-Indië onder het Korps Officieren bij het leger aldaar plaats gehad hebbende sterfgevallen, voor zooveel daarvan sedert de jongste opgave kennis was bekomen bij het Departement van Oorlog te Batavia vóór of op 1 Maart 1899.

NAMEN EN VOORNAMEN.	RANG.	WAPEN.	OVERLEDEN	
			TE	DEN
Goldenberg, Michiel, Frederik.	1e Luitenant, ged. uit Nederland.	Infanterie.	Gloempang Pojang. (Atjeh.)	30 Juni 1898 (aan voor den vijand beko- men wonden)
Marcus, Emil, Lewis, George.	2e Luitenant, als boven.	Cavalerie.	Salatiga.	3 Juli 1898.
Janzen, Johann, Eilard.	Officier van Gez. 2e kl.	Geneesk. dienst.	Panteh Perak.	29 Juli 1898.
Houtzagers, Hendrik.	1e Luitenant.	Mare-chaussee.	Paja Combo.	27 Sept. 1898.
Leers, Godefridus, Alexander.	1e Luitenant. <i>Ged. uit Nederland</i>	Infanterie.	a./b. van het stoomschip Both.	12 Oct. 1898.
Kruijswijk, Leendert, Christiaan.	1e Luitenant.	Infanterie.	Fort de Kock.	26 Oct. 1898.
Majoie, Julius, Maria, Cornelis, Gerardus.	2e Luitenant, ged. uit Nederland.	Infanterie.	Fort de Kock.	4 Dec. 1898.
Verhulst, Bernardus, Gerardus.	Officier van Gez. 2e kl.	Geneesk. dienst.	Soekaboemi.	8 Dec. 1898.
Loreij, Oscar.	Officier van Gez. 3e kl.?	Geneesk. dienst.	Haarlem.	24 Dec. 1898.

BOEKBEORDEELING.

Der Dienst des Truppen-Generalstabes im Frieden, von v. JANSON, Generalleutnant und Kommandeur der 3. Division. Berlin, 1899. ERNST SIEGFRIED MITTLER UND SOHN. Prijs: 3.50 Mark.

In het voorwoord, dat aan bovengenoemd, niet minder dan 188 bladzijden tellend boekwerk voorafgaat, omschrijft de bewerker daarvan het doel, dat hij met de samenstelling beoogde, als volgt: „Was ich darstellen will ist lediglich die Arbeit unseres Truppen-Generalstabes im Frieden mit stetem Ausblick auf die Aufgaben des Ernstfalles, für welche doch unsere gesammte Friedensthätigkeit nur eine Vorbereitung sein soll“. Wanneer men nu weet, dat men in Duitschland onder „Truppen-Generalstab“ de stafofficieren verstaat, die bij de brigades, divisiën en legerkorpsen in de staven en hoofdkwartieren werkzaam zijn, dan omvat zijne studie dus alles wat op de dienstverrichtingen van deze officieren in tijd van vrede betrekking heeft en wordt de werkring van den grooten generalen staf, zoomede den stafdienst in tijd van oorlog onbesproken gelaten. Dit vooropstellende, kunnen wij niet anders getuigen dan dat de schrijver op waarlijk voorbeeldige wijze de taak, die hij zich ter bearbeiding voorstelde, heeft volbracht.

De te behandelen stof is door hem in zeven hoofdstukken als volgt ingedeeld:

- I. Taak en dienstverhouding van den generalen staf.
- II. Bureaudienst, onderverdeeld in:
  - a. bij het Generaalcommando:
    1. algemeene gezichtspunten,
    2. de chef van den staf,
    3. de generale staf,
    4. de adjudantendienst,
    5. sectie IV (intendance, geneeskundige dienst, eeredienst),
    6. het hulppersoneel;
  - b. bij den divisiestaf;
  - c. bij den brigadestaf;
  - d. bij de staven der legerinspectiën, gouvernementen en commandementen.
- III. Voorbereiding der herfstoefeningen:
  - a. algemeene beginselen en voorbereidende maatregelen;

- b.* regiments- en brigade-exercitiën;
  - c.* bijzondere cavalerie-oefeningen;
  - d.* manoeuvres met twee partijen;
  - e.* manoeuvres tegenover een gemarkeerden vijand;
  - f.* verkenningen:
    1. manoeuvre-verkenningen,
    2. algemeene gezichtspunten,
    3. stroomende wateren,
    4. stilstaande wateren,
    5. straatwegen,
    6. spoorwegen,
    7. bewoonde oorden,
    8. bosschen,
    9. laaggelegen landstreken,
    10. gebergten.
    11. overzicht betreffende de gesteldheid van geheele landstreken,
    12. versterkingen,
    13. stellingen en opstellingen,
    14. verkenningen in de nabijheid des vijands,
    15. verkenningen onder bijzondere omstandigheden;
  - g.* tijdsindeeling der onderscheidene oefeningen;
  - h.* bepaling van de uitrukkende sterkten der troepenafdeelingen;
  - i.* marschen en legering;
  - k.* spoorweg- en stoomboottransporten;
  - l.* verpleging, bivakbehoefden en te requireeren voorspan;
  - m.* geneeskundige verpleging; oefeningen betreffende den geneeskundigen dienst;
  - n.* bijzondere, in druk uit te geven, bepalingen betreffende de manoeuvres (algemeene orders);
  - o.* bijzondere bepalingen betreffende de Keizermanoeuvres.
- IV. Leiding der herfstmanoeuvres:
- a.* regiments- en brigadebezichtiging;
  - b.* leiding der manoeuvreerende troepen;
  - c.* bespreking der gehouden oefeningen.
- V. Bevelvoering tijdens de manoeuvres.
- VI. Bijzondere oefeningen van verschillenden aard.
- VII. Stafreizen, oefeningsreizen, oefeningsritten, krijgsspel en overige leerzame werkzaamheid van den generalen staf:
- a.* stafoefeningsreizen;
  - b.* cavalerie-oefeningsreizen;
  - c.* tactische oefeningsreizen van infanterie-officieren en oefeningsritten;
  - d.* krijgsspel;
  - e.* overige oefeningen.

In het slotwoord zegt de schrijver: „Wat ik in de voorafgaande bladzijden neergeschreven heb is de vrucht van eene langdurige ervaring.

Mijn streven was de taak, die voor de officieren van den generalen staf gedurende den loop van een dienstjaar is weggelegd, van een practisch standpunt en steeds met het oog op de voorbereiding tot een mogelijken oorlog te bezien. Dat arbeidsveld, waarvan enkele onderdeelen hier slechts terloops konden worden aangeroerd, is bijzonder groot en toch moet den stafofficier nog tijd overblijven tot eigen studie — met name van de krijgsgeschiedenis — wil hij niet stilstaan of zelfs achteruitgaan in militaire ontwikkeling en bekwaamheid”.

„Ik voorzie, dat men tot mij het verwijt zal richten dat ik menig punt besproken heb, hetwelk meer tot de bevoegdheid van den troepencommandant dan tot die van den stafofficier behoort. Waarom ik dat deed, heb ik in elk concreet geval aangegeven; ik herhaal echter hier, dat de stafofficier volkomen op de hoogte moet zijn van alles wat zijn commandant op het gebied van de troepenaanvoering en de troepenleiding verplicht is te doen en dat bij eene gelukkige verhouding tusschen deze twee persoonlijkheden beider werkzaamheid — zonder schade toe te brengen aan het gezag en de verantwoording van den bevelhebber — meermalen in elkander zal grijpen”.

Uit het vorenstaande kan voldoende worden afgeleid van hoeveel betekenis het besproken boekje voor hen is, die tot den generalen staf behooren of zich voor de vervulling van eene stafbetrekking wenschen voor te bereiden. Doch daarmee is niet alles gezegd. Van niet minder belang is de lezing en bestudeering van den inhoud voor allen, die met een belangrijk commando belast zijn of in de toekomst belast kunnen worden, en dit onverminderd het feit dat de inhoud meer in het bijzonder bewerkt is met het oog op de verrichtingen van den Duitschen generalen staf. In dat opzicht toch bestaan er tusschen de onderscheidene legerstaven geene noemenswaardige afwijkingen en geldt, wat daar aanbevelenswaardig wordt geacht, in niet mindere mate ook voor onze toestanden.

De troepencommandanten nu, die nimmer bij den generalen staf werkzaam zijn geweest, zullen uit dit werkje de eigenaardige positie kunnen leeren kennen, waarin de stafofficiëren tot hen en zij wederkeerig tot dezen behooren te staan. Is een goed begrip daarvan ook tot hen doorgedrongen, dan mag men aannemen dat de verhouding in onze hoofdkwartieren en staven niet te wenschen overlaten en tot eene behoorlijke verrichting van den dienst strekken zal. En daartoe te geraken moet het streven van elk troepencommandant en van elk stafofficier zijn.

Om te doen zien welke behartenswaardige wenken dit boekje te dien opzichte bevat en hoe duidelijk deze zijn gesteld, veroorloven wij ons de vrijheid enkele zinsneden hieronder in extenso te laten volgen.

„Der Generalstab ist das Organ des Truppenführers im Kriege wie im Frieden; denn Führer allein steht die Entscheidung zu, er allein trägt

die Verantwortung; der Generalstab soll ihn von allem Kleinlichen entlasten, aber ob ein Gedanke von dem Einen oder dem Anderen ausgeht, ist eine innere Angelegenheit, die sonst Niemand berührt und von der Niemand etwas wissen soll, welche vielleicht die beiden einzigen Beteiligten selbst nicht mit Sicherheit zu entscheiden vermögen. Dazu gehört einerseits unbedingtes Vertrauen des Truppenführers und andererseits Aufgehen des Generalstabsoffiziers in den Gedankengang des ersteren. Die Thätigkeit beider ist durch scharfe Grenzen nicht zu trennen; die Arbeitstheilung wird sich nach der Individualität der Persönlichkeiten richten. Nur das steht fest, dass der Truppenführer die Richtschnur geben muss, der Generalstab ausführen. Es muss aber auch von ihm verlangt werden, dass er mit den Vorschlägen die Initiative ergreift und zu selbständiger Thätigkeit befähigt ist, wenn der Kommandeur die Verantwortung übernimmt. Ebenso muss er sich aber auch bescheiden, wenn jener mehr in das Einzelne hineinsteigt, als es dem arbeits- und schaffensfreudigen jüngeren Offizier lieb ist. Dazu tritt als weitere Anforderung der Verzicht auf ein Hervortreten nach aussen—; der Truppe gegenüber giebt es *nur* Gedanken und Anordnungen des *Kommandeurs*. Ein sonst leistungsfähiger Generalstabsoffizier zeigt sich seiner Stellung nicht gewachsen, wenn er in dieser Beziehung von seinem Takte im Stiche gelassen wird. Das Unterordnen unter eines Andern Willen and Aufgehen in den Gedanken uneigennütziger Arbeit und Pflichterfüllung für den einen grossen Zweck, dem das Heer dient, werden von *jedem* Offizier verlangt, beim Generalstabsoffizier aber erreichen diese Anforderungen ihren Höhepunkt. Man nimmt in der Regel an, dass der Generalstab die ehrgeizigsten Elemente des Offizierskorps vereint; um so schwieriger wird, wenn dies richtig ist, die auferlegte Entsagung sein“.

„Was demnach vom Generalstabsoffizier verlangt wird, ist *keine* eigene „Wissenschaft“, es giebt keine „Generalstabwissenschaft“; aber der Generalstabsoffizier muss die verschiedenen Kriegswissenschaften beherrschen und bedarf einer universellen Bildung. Alles das soll ihm aber nur zum *Können* verhelfen, und dazu muss er zunächst auf dem Boden der Praxis stehen und ein offenes Auge für alle Erscheinungen des Lebens haben. Er steht nicht über der Armee, sondern *in* derselben“.

„Der Chef des Generalstabes (van een legerkorps) ist dem Kommandirenden General für den gesammten Dienst im Geschäftszimmer verantwortlich und zwar zunächst in Bezug auf die formell richtige Erledigung der Geschäfte sowie die Beachtung, richtige Auslegung und Anwendung der bestehenden Bestimmungen. Aber auch diejenigen Angelegenheiten, welche sich nicht lediglich nach vorhandenen Gesetzen und Vorschriften entscheiden lassen, unterliegen seiner Prüfung, und seine Pflicht ist es, auch in solchen Fällen seine gewonnene Ansicht in angemessener Weise zum Vortrag zu bringen. Dagegen hat er *kein*

Recht, auf einer Berücksichtigung seiner Auffassung zu bestehen. Erfolgt der Vortrag durch einen Referenten (medelid van den staf en hoofd van eene sectie of afdeeling daarvan), so wird der Chef dadurch von seiner Verantwortung nicht entlastet, es sei denn, dass der Kommandirende General ausdrücklich darauf verzichtet, seine Ansicht zu hören. Aus diesem Grunde besteht für alle Referenten einschl. derjenigen, welche gleichzeitig eine Sonderstellung einnehmen (Auditeur, Intendant, Chef Geneeskundige Dienst, Hoofd der Geestelijkheid), die Verpflichtung, dem Chef Vortrag zu erstatten, bevor ein solcher bei dem Kommandirenden General stattfindet, und zwar ohne Rücksicht auf Rang und Alter”.

„Der Chef ist ferner dafür verantwortlich, dass keine gebotene Vorsorge in irgend einem Theile des Dienstbetriebes beim Armeekorps unterbleibt. Er muss den gesammten Dienst, soweit er vom Generalkommando geregelt wird, einschl. der Vorbereitungen für den Krieg unausgesetzt im Auge behalten und die erforderlichen Massnahmen unmittelbar oder durch den betreffenden Referenten bei dem Kommandirenden General in Anregung bringen”.....

„Die Ausübung der Vertretung (des Kommandirenden Generals) durch den Chef des Generalstabes setzt einerseits volle Vertrautheit mit den Auffassungen und Absichten des Kommandirenden Generals, anderseits eine mit hervorragendem Taktgefühl verbundene Sicherheit voraus. Die lediglich vom Chef unterzeichneten Verfügungen dürfen sich nie zu einem Tadel gegen unterstellte Kommandobehörden oder Truppen versteigen, müssen vielmehr *völlig sachlich* bleiben. Wo bei Entscheidungen neben dem zweifellosen Sinne der Bestimmungen auch die persönliche Auffassung mitspricht, muss diese sich unbedingt der bekannten Anschauung des abwesenden Kommandirenden Generals unterordnen”.

„Die ausserordentlich hohen Anforderungen, welche so an den Chef der Generalstabes gestellt werden, lassen sich aber nur erfüllen wenn ihm vom Kommandirenden General volles Vertrauen geschenkt und sein Wirkungskreis nicht zu eng bemessen wird. Der Kommandirende General hat es allein in der Hand, die Stellung des Chefs zu gestalten; sie kann alle Stufen durchmachen vom fleiszigen Bureauvorsteher, der ohne sachlichen Einfluss Alles in Ordnung hält, bis zum vertrauten Rathgeber, der an allen Erwägungen seines Generals theilnimmt und genau weiss, wie er im Vertretungsfalle zu verfahren hat. Der Chef aber darf niemals eine Machtstellung anstreben, sondern muss nur bestrebt sein, an Alles zu denken, seinen Kommandeur von allem Unwesentlichen zu entlasten, die Entscheidungen ihm richtig vorzubereiten und im Vertretungsfalle mit der erforderlichen Diskretion zu verfahren. Wird ihm dann das wohlverdiente Vertrauen zu Theil — aber auch nur dann — so kann die Stellung die befriedigendste und anziehenste werden, die

ein strebsamer Offizier in verhältnismässig jungen Jahren erreichen kann. Sie wird noch gewinnen, je mehr das Verhältniss ein persönliches wird und, wenn der Aeltere der Jüngeren am reichen Schatze seiner Erfahrungen, auch im ausserdienstlichen Verkehr theilnehmen lässt. Kein Offizier ist zu alt zum Lernen, am wenigsten aber ein Generalstabsoffizier; so wird auch der Chef noch zum Lernenden”.

Uit de voorafgaande aanhalingen kan de geest, waarin de stof bewerkt is, voldoende worden nagegaan. Kort en bondig wordt alles geschetst, zoowel de gang van den loopenden dienst, als wat daarbij een ieder der deelnemers te stude kan komen, met vermelding der klippen, waarop zij gevaar loopen, zelfs met de beste bedoelingen bezielt, te stranden. Zooveel is zeker dat, waar de generale staf zijne roeping kent en begrijpt, hij zal handelen als boven werd omschreven en omgekeerd het niet dan ten voordeele van de belangen van den dienst zal zijn, wanneer de commandeerende officieren, wien stafofficieren ter zijde zijn gesteld, de wenken opvolgen, die aldaar mede aangetroffen kunnen worden.

Op dezelfde leerrijke en onderhoudende wijze worden de overige onderdeelen van den stafdienst in tijd van vrede behandeld, doch het zou ons te ver voeren, wanneer wij ook daarvan eene nadere omschrijving wilden geven. Genoeg zij het in het bijzonder de aandacht te vestigen op den dienst der verkenningen, die in de punten 1 tot en met 15 onder letter f. van het III^{de} Hoofdstuk behandeld wordt.

Ieder die zich door het vorenstaande aangespoord mocht gevoelen om het besproken werkje ter hand te nemen, zal, daar houden wij ons van verzekerd, het met voldoening en tot zijn eigen voordeel raadplegen.

Tal van details, die anders of niet of slechts onvolkomen ter kennis van niet-Duitschers kunnen komen, worden wel is waar hier en daar verspreid aangetroffen, maar zijn niettemin van beteekenis.

De blik, dien de verschijning van dit boek vergunt in het innerlijke leven van de hoogere troepenleiding in Duitschland te slaan, kan daarenboven voor de toekomst nuttig zijn.

Neerlandia. Maandschrift voor het Algemeen Nederlandsch Verbond. Vereeniging tot handhaving van de Nederlandsche Taal.

Gaarne voldoen wij aan het verzoek van een lid van het bovengenoemde Verbond om deszelfs strekking hieronder nader aan te kondigen. Het Algemeen Nederlandsch Verbond dan wil in één Bond alle krachten vereenigen, welke de Nederlandsche stam over de wereld beschikbaar heeft voor den strijd tot handhaving van zijn zelfstandigheid en zijn taal. Tot den Nederl. stam rekenen we: Hollanders, Vlamingen, Zuidafrikaansche Boeren, waar ook deze leden van één stam gevestigd

zijn: Noord-Nederland (Holland), Zuid-Nederland (Belgie), Nederl. volkplantingen in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika: Nederl. koloniën: Curaçao, Suriname, Oost-Indië; Zuid-Afrika: Kaap-Kolonie, Oranje-Vrijstaat, Zuidafrikaansche Republiek, Natal, Bechuanaland, Masjona-land, Namaqualand, Damaraland, Portugeesch Angola (Hoempàta), Congo-Vrijstaat. Het Verbond wil bij die ver uit elkaar wonende stamgenooten het bewustzijn van staméénheid wekken en het gevoel van stamsolidariteit doen ontstaan. Het is werkzaam voor de handhaving en de verbreiding van onze gemeenschappelijke Nederlandsche moedertaal; sticht of ondersteunt Nederl. leesbibliotheken; begunstigt den Nederlandschen boekhandel; bevordert de Nederl. kolonisatie en wil op ieder doelmatige wijze de zedelijke en stoffelijke belangen van onzen stam behartigen.

Het betaamt iederen Nederlander: Hollander, Vlaming, Zuidafrikaan van Nederlandschen bloede, die zelfstandigheidsgevoel bezit en iets voelt voor zijn taal, door zijn toetreding het Genootschap in zijn streven te steunen. Zoo wordt de Vereeniging een machtig organisme, waarvan de werkzaamheid ten goede gedijt voor onzen stam.

Begunstigers betalen jaarlijks ten minste 50 fr. (f 25; 40 sh.; 10 dollars).

Beschermende leden betalen een jaarlijksche bijdrage van 10 fr. (f 5; 8 sh.; 2 dollars).

Leden betalen eene jaarlijksche bijdrage van ten minste 2.75 fr. (1.50; 2 sh. 6 d.; 65 cent Amer.).

Alle toetreders ontvangen Neerlandia, het maandschrift, door de Vereeniging uitgegeven, waardoor zij op de hoogte gehouden worden van den Nederlandschen taalstrijd over de wereld. Personen, die verlangen toe te treden, kunnen daarvan kennis geven aan een van de hieronder vermelde secretariaten.

Voor *België*: Villa JAN FRANS WILLEMS, Scheldelaan, Gent.

Voor *Noord-Nederland*: Algem. Secret.: DR. KIEWIET DE JONGE, Dordrecht.

Voor *Duitschland*: W. J. VAN HEUSDEN, 16, Schiffbauerdamm, Berlijn.

Voor *de Vereenigde Staten*: J. KOOIMAN, 978, Howard-street, San Francisco.

Voor *Curaçao*: J. HAMELBERG, Archivaris.

Algem. Secr.: DR. REININCK, Pretoria, bus 564.

HESSING, bus 961, Pretoria.

PIETER KRUGER, bus 63, Pretoria.

F. OLLAND, Pretoria.

G. TEMMERMAN, Postbus 1601, Johannesburg.

JAC. POST, Bus 1064, Johannesburg.

D. J. VILJOEN, Bus 61, Potchefstroom, Z. A. R.

J. C. KRUGER, Burgersdorp, Kaap-Kolonie.

H. W. BREDEE, Bandjarnegara, voor Midden-Java.

Voor *Oost-Indië*:

A. I. BEAUCHEZ, Boeboetan, Soerabaia, Java.

Voor China: M. SPEELMAN, Shanghai.

Voor Suriname: B. W. JUDA, Paramaribo.

Daar de minimum-bijdragen voortaan in België door de post ontvangen worden, kunnen nieuwe toetredende leden, die een minimum-bijdrage betalen, zich aanmelden door op een postkantoor in te schrijven op Neerlandia, Gent.

Nederlandsch Indië, onder het Regentschap van Koningin Emma. 1890—1898. Batavia, 1898. G. KOLFF & Co.

In dit gedenkboek, dat aan Hare Majesteit Wilhelmina, Koningin der Nederlanden, eerbiedig door de medewerkers en de uitgevers werd opgedragen, is er naar getracht eene beschrijving te geven van alles wat gedurende het regentschap van Hare Majesteit Koningin Emma in de Nederlandsch Oost-Indische Koloniën is verricht en geschied, wat der vermelding waardig mag worden geacht.

Achtereenvolgens worden daarin, na eene inleiding door Dr. J. F. VAN BEMMELEN, de volgende onderwerpen behandeld:

Wetgeving en bestuur, door Mr. J. DE LOUTER, Hoogleraar te Utrecht.

Onderwijs door W. P. GROENEVELDT, oud Vice-President van den Raad van Nederlandsch Indië.

Land- en Volkenkunde, door denzelfde.

Taal- en Oudheidkunde, door Dr. J. L. A. BRANDES, Ambtenaar voor de beoefening van Indische Talen te Batavia.

De studie der Levende Natuur, door Dr. M. TREUB, Directeur van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg.

Mijnwezen en Aardkunde, door Dr. R. D. M. VERBEEK, Hoofdingenieur van het Mijnwezen te Batavia.

Meteorologie en Aardmagnetisme, door Dr. J. P. VAN DER STOK, Directeur van het Magnetisch en Meteorologisch Observatorium te Batavia.

Protestantsche Zending en Maatschappelijk Werk, door Mr. W. B. BERGSMA, Oud-Chef van de Afdeeling Statistiek ter Algemeene Secretarie te Batavia.

Katholieke Missie, door B. G. SCHWEITZ, Pastoor te Batavia.

Europeesche Cultures, door Dr. J. G. KRAMER, Chef der 9de Afdeeling van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg.

Burgerlijke Openbare Werken, door J. E. DE MELJER, Directeur der Burgerlijke Openbare Werken te Batavia.

Geldmiddelen, Munt- en Bankwezen, door Mr. N. P. VAN DEN BERG, President der Nederlandsche Bank.

Opium-Regie, door W. P. GROENEVELDT, Oud-Vice-President van den Raad van Nederlandsch-Indië.

Leger, door W. C. NIEUWENHUIZEN, Oud-Kolonel der Infanterie van het Nederlandsch-Indische Leger.

Marine, door H. DYSERINCK, Oud Schout-bij-Nacht der Koninklijke Nederlandsche Marine en Oud-Minister van Marine.

Het geheel wordt daarna besloten met een kort woord van Dr. VAN BEMMELLEN, die nog enkele onderwerpen aanroert, welke naar zijne meening niet onvermeld mochten blijven.

Waar zulk een keur van bekwame mannen zich nederzet om een gedenkboek van zoo hooggaande strekking te schrijven, daar kan het niet anders of de vrucht van dien gezamenlijken arbeid moet een werk zijn, dat met eere genoemd mag worden. De kennisname van den inhoud heeft deze onze verwachting niet teleurgesteld. In alle opzichten kan van dit gedenkboek worden gezegd, dat zijne samenstelling aan het doel, wat uitgevers en medewerkers zich hebben gesteld, beantwoordt en dat de degelijkheid van den inhoud evenaart de bekwaamheid van hen, die hunne beste krachten belangeloos in dienst stelden van de geschiedbeschrijving van Koningin Emma's zegenrijk regentschap over de Nederlanden.

Ter aankondiging ontvangen.

Die Wahrheit über die Schlacht von Vionville—Mars la Tour auf dem linken Flügel, von FRITZ HOENIG. Mit 1 Uebersichtskarte, 5 Plänen und 4 Skizzen. *Berlin*, 1899. Militär-Verlag R. FELIX.

Berichten en Mededeelingen der Vereeniging van Leeraren aan Inrichtingen van Middelbaar Onderwijs. Achtste reeks N°. 9. *Leeuwarden*, April 1899. Coöperatieve Handelsdrukkerij.